

Helena Jauhiainen

**NAMIBIAN KONFLIKTI JA SEN RAUHANVÄLITYS
TARKASTELTUNA WILLIAM ZARTMANIN
KYPSEYSTEORIAN VALOSSA**

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Kansainvälinen politiikka
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2012

Tiivistelmä

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

JAUHIAINEN, HELENA: Namibian konflikti ja sen rauhanvälitys tarkasteltuna William Zartmanin kypsyysteorian valossa

Pro gradu -tutkielma, 77 s.

Kansainvälinen politiikka

Huhtikuu 2012

Asiasanat: Rauhanvälitys, konfliktien ratkaiseminen, Namibia, Etelä-Afrikka, William Zartman, kypsyysteoria, historiantutkimus, rauhan- ja konfliktintutkimus.

Tutkin pro gradu -työssäni Namibian konfliktia vuosina 1977–1988 William Zartmanin kypsyysteorian valossa. Namibian konflikti oli ollut kansainvälisen kiinnostuksen kohteena jo 1950-lähtien, mutta aktiivinen rauhanvälitys Namibiassa alkoi vasta vuonna 1977, kun lännen kontaktiryhmä perustettiin. Kansallisliikkeet Namibiassa syntyivät 1950-luvulla Etelä-Afrikan hallintoa ja sortoa vastaan. Kansallisliikkeiden päätavoitteena oli Namibian itsenäistyminen ja kansallisen suvereniteetin saavuttaminen. Keskityn analyysissäni tutkimaan Namibian konfliktia vuosina 1977–1988, kun ratkaisuyrityksissä oli mukana kolmas osapuoli eli rauhanvälittäjä. Ensisijaisesti tutkin osapuolten, Namibian ja Etelä-Afrikan, välisten voimasuhteiden, intressien ja uusien ideoiden kehittymistä rauhanneuvotteluiden aikana. Toissijainen tukikysymykseni on, miten rauhanvälittäjä onnistui tukemaan rauhanprosessia ja osapuolten halua ratkaista konflikti sen jatkamisen sijaan.

Pro gradu -tutkielmani tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt historiantutkimuksen menetelmää, deskriptiivistä analyysiä. Historiantutkimuksen menetelmän ansiosta pystyn tarkastelemaan Namibian konfliktin kehittymistä kohti ratkaisua kronologisessa järjestyksessä. Historiantutkimuksen tavoitteena on lisätä uutta tietoa menneestä tapahtumasta, joka kaipaa selitystä tai on muistamisen arvoinen. Analyysissäni tutkin Namibian konfliktista saatua tietoa William Zartmanin kypsysteoriasta nousevien käsitteiden kautta.

Tutkielmani analyysi osoittaa, että Namibian konfliktin tarkastelu William Zartmanin kypsyysteorian avulla on mahdollista ja hedelmällistä. Analyysissäni tuon esille, miten osapuolten väliset valtasuhteet vaikuttivat niiden tekemiin päätöksiin rauhanneuvotteluissa, miten osapuolet pyrkivät edistämään omien intressiensä toteutumista, miten osapuolet ja rauhanvälittäjä toivat uusia ideoita neuvotteluihin ja miten uudet ideat vaikuttivat konfliktin kypsyymiseen. Analyysistä ilmenee myös, että kolmannella osapuolella on ja voi olla merkittävä rooli konfliktiosapuolten kantojen sovittelussa ja konfliktinratkaisussa. Namibian konflikti, kuten mikä tahansa muukin konflikti, on tiukasti sidottu aikaan, paikkaan ja kulttuurilliseen kontekstiin, joten tuon analyysissäni esille myös tutkimuskohteeseeni vaikuttaneen kansainvälispoliittisen tilanteen. William Zartmanin kypsyysteoria tarjoaisi mahdollisuuden myös Namibian konfliktin laajempaan tarkasteluun valitsemini käsitteiden lisäksi.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	I
Sisällysluettelo	II
1.0. Johdanto.....	1
1.1. Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat.....	1
1.2. Tutkimuskohde ja tutkimuskysymykset	3
1.3. Teoreettinen viitekehys	5
1.4. Tutkimusmenetelmä ja aineisto	6
1.5. Tutkimuksen rakenne	7
2.0. Kypsyysteoria rauhan- ja konfliktintutkimuksessa.....	8
2.1. Rauhan- ja konfliktintutkimus tieteenalana.....	8
2.1.1. Institutionaalinen kehitys	8
2.1.2. Konfliktin ratkaisu ja sotien päättäminen	9
2.1.3. Kolmannen osapuolen interventio ja rauhanvälitys	10
2.1.4. Tinkimisperiaate osana neuvotteluja.....	11
2.2. William Zartmanin kypsyysteoria	12
2.2.1. Tutkimuksessa käytetty terminologia	12
2.2.2. Kypsä hetki konfliktin ratkaisemiselle.....	14
2.2.3. Edustajat, aikaraja ja hyväksyttävä kompromissi	18
2.2.4. Rauhanvälittäjän rooli kypsyysteoriassa.....	20
2.2.5. Ulospääsy.....	23
3.0. Historiantutkimuksessa käytetyt menetelmät	24
3.1. Kansainvälisen politiikan, rauhan- ja konfliktin- sekä historiantutkimuksen suhde.....	24
3.2. Erilaiset tulkinnat todellisuudesta	25
3.3. Tutkimusprosessi.....	26
3.3.1. Tutkimuksen lähtökohdat	26
3.3.2. Lähteiden arviointi ja kysymyksenasettelu	26
3.3.3. Tutkimuksessa pyritään tulkinnan ristiriidattomuuteen	27
4.0. Namibian historia.....	30
4.1. Maa ja väestö.....	30
4.2. Namibia siirtomaiden pelinappulana	31
4.3. Kansallisliikkeen syntyminen.....	33
5.0. Namibian konfliktin rauhanvälitys ja ratkaiseminen vuosina 1977–1988	36
5.1. Konfliktin tausta.....	36
5.1.1. Konfliktin osapuolet ja konfliktin luonne	36

5.1.2. Konfliktin kansainvälinen ulottuvuus	36
5.1.3. Etulinjamaat konfliktin epäsuorina osapuolina.....	38
5.1.4. Namibian konflikti ja YK	38
5.1.5. Osapuolten lähtökohdat neuvotteluihin kaukana toisistaan	39
5.2. Rauhanvälitys vuosina 1977–1981	42
5.2.1. Lännen kontaktiryhmästä rauhanvälittäjä	43
5.2.2. Neuvottelujen ensimmäinen kierros kariutuu erimielisyyksiin.....	44
5.2.3. YK:n päätöslauselma 435 neuvottelujen tavoitteeksi	47
5.2.4. Osapuolet omilla linjoillaan vuosina 1978–1981.....	48
5.3. Kansainvälisten muutosten vaikutus rauhanprosessiin.....	50
5.3.1. Parempien suhteiden politiikka Etelä-Afrikan ja Yhdysvaltojen välillä.....	51
5.3.2. Kuuba-linkki nousee keskeiseksi osaksi neuvotteluja ja kontaktiryhmän hajoaa.....	53
5.3.3. Alueen valtioiden sitouttaminen prosessiin	56
5.4. Neuvottelujen loppukiri alkaa vuonna 1987.....	58
5.4.1. Kylmän sodan lientyminen	58
5.4.2. Sotilaallisesta välikohtauksesta vauhtia neuvotteluihin	59
5.4.3. Neuvottelujen pohjaksi New Yorkin periaatteet.....	60
5.4.4. Konflikti kypsä ratkaisulle joulukuussa 1988.....	62
6.0. Johtopäätökset.....	66
Lähdeluettelo	72

1.0. Johdanto

1.1. Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat

Rauhanvälitys¹ on yksi rauhanomaisista keinoista, jotka on merkitty YK:n peruskirjan artiklaan 33² ja joilla kolmasosapuoli voi puuttua kriisinhallintaan tai -ratkaisuun. Rauhanvälitys perinteisesti viittaa siihen, että rauhanvälittäjä toimii objektiivisesti saavuttaakseen ratkaisun konfliktin osapuolten väliseen kiistaan, jossa rauhanvälittäjällä ei ole omaa intressiä lopputulokseen. Rauhanvälittäjän rooli on löytää ratkaisu, joka on molempien osapuolten hyväksymä. Rauhanvälitys on poliittinen prosessi, jossa osapuolilla ei ole etukäteissitoumusta hyväksyä kolmannen osapuolen esittämiä ideoita.³ Rauhanvälitys on toimiva keino hallita ja ratkaista konflikteja, koska se turvaa osapuolille itsenäisyyden, suvereniteetin ja valinnanvapauden päättää tilanteen etenemisestä.⁴

Vaikka rauhanvälitystä on tiettävästi tehty kolmannen osapuolen taholta jo 200 vuoden ajan⁵, ja sitä pidetään tärkeänä keinona kansainvälisten konfliktien hallinnassa, rauhanvälitystä on alettu tutkimaan verrattain myöhäisessä vaiheessa. Rauhanvälityksen tutkimuksessa on keskitytty kolmeen tekijään, joilla voidaan sanoa olevan merkitystä rauhanvälityksen onnistumiseen. Nämä ovat konfliktin kypsyyden, konfliktin intensiteetti ja osapuolten välejä hiertävien kysymysten luonne.⁶

Rauhanvälitys on ollut YK:n toiminnan keskiössä keinona ratkaista konflikteja rauhanomaisesti järjestön perustamisesta lähtien, ja YK on myös onnistunut säilyttämään asemansa johtavana rauhanvälittäjänä maailmassa. YK on osallistunut yli puoleen maailmassa tapahtuneista aseellisista konflikteista ja ollut mukana kuudes osassa maailmassa tapahtuneista rauhanvälitystehtävistä vuosina 1992–2009. YK:n rooli rauhanvälityksessä on kiistanalainen, mutta uusi trendi osoittaa, että kansainvälisten järjestöjen ja valtioiden rinnalle on nousemassa yksityisiä rauhanvälitystoimijoita.⁷ YK ja valtioiden hallitukset ovat kuitenkin edelleen ehdottomasti tärkein rauhanvälittäjä maailmassa; YK:n legitimitetti antaa painoarvon rauhanvälittäjän roolille, ja YK:n päätöslauselmat ohjaavat usein sovittelun periaatteita.⁸ Rauhanvälityksen konseptuaalinen kehittyminen myös

¹ Mediation.

² YK:n peruskirja, kappale IV, artikla 33.

³ Zartman ja Touval, 1996, 445.

⁴ Berkovitch, 2002, 4.

⁵ Zartman ja Touval, 1996, 445.

⁶ Kleiboer, 1996, 362.

⁷ Piiparinen, 2012, 34.

⁸ Ramsbotham ym., 2005, 168–170.

YK:ssa on kuitenkin varsin varhaisessa vaiheessa, vaikka YK onkin toiminut välitystehtävissä jo vuosikymmeniä.

Rauhanvälitystä ovat tehneet niin kansainväliset järjestöt, valtiot, alueelliset järjestöt kuin yksittäiset ihmiset.⁹ Valtiot on katsottu hyödyllisiksi rauhanvälittäjiksi, koska niiden takana on usein voimavaroja ja voimakeinoja, joilla osapuolien halukkuuteen neuvotella on voitu vaikuttaa.¹⁰

Viime vuosina muun muassa Suomessa rauhanvälitys on ollut ulkopoliittikan keskeisimpiä prioriteetteja ja lukuisat muut maat, kuten Qatar, Turkki, Malesia ja Brasilia, pyrkivät profiloitumaan rauhanvälittäjinä. Perinteisesti valtioilla on ollut monopoliasema rauhanvälityksessä.¹¹

Yhdysvallat on ollut kaikista aktiivisin rauhanvälittäjä maailmassa vuoden 1945 jälkeen. Yhdysvaltojen lisäksi myös Venäjä, Ranska ja Norja ovat olleet määrällisesti eniten mukana rauhanvälitystehtävissä.¹² Valtiot käyttävät rauhanvälitystä ulkopoliittikan instrumenttina ja Yhdysvaltojen kiinnostusta rauhanvälitystehtäviin voi selittää maan omien ulkopoliittisten intressien kautta. Kylmän sodan aikaan Yhdysvallat pelkäsi, että alueelliset konfliktit tarjoavat Neuvostoliitolle mahdollisuuden saada lisää vaikutusvaltaa konfliktialueilla. Yhdysvallat halusi hillitä näitä konflikteja ja rauhanvälitys toimi hyvänä keinona tehdä niin. Yhdysvallat toimi rauhanvälittäjänä kylmän sodan aikana huomattavasti useammin kuin Neuvostoliitto.¹³ Nykyään Venäjä ja Yhdysvallat ovat osoittaneet innostusta toimia rauhanvälitystehtävissä YK:n toiminnan piirissä.¹⁴

Kansainvälisiä konflikteja¹⁵ oli vuosien 1945–1995 aikana maailmassa 295. Näistä 295 konfliktista 171 konfliktissa rauhanvälitys oli mukana jossain muodossa. Kaiken kaikkiaan epäjatkuvia rauhanvälitysyrityksiä oli 1583, joista toinen tai molemmat osapuolet hylkäsivät 189 yritystä.¹⁶ Vaikka kylmän sodan päättyminen on tuonut monia muutoksia kansainväliseen politiikkaan, se ei kuitenkaan ole vähentänyt merkittävästi konflikteja tai rauhanvälityksen määrää konfliktien

⁹ Bercovitch ym., 1991, 7–8.

¹⁰ Zartman ja Touval, 1996, 446–449.

¹¹ Piiparinen ja Brummer, 2012, 11.

¹² Mason ja Sguaitamatti, 2011, 21.

¹³ Zartman ja Touval, 1996, 446–448.

¹⁴ Skjelbaek, 1991, 99.

¹⁵ Bercovitchin määritelmän mukaan tarkoittaa kansainvälinen konflikti tarkoittaa järjestäytyntä ja sotilaallisesti jatkuvaa konfliktia tai aikomusta käyttää sotilaallista voimaa ainakin yhdessä valtiossa.

¹⁶ Bercovitch ja Su-Mi, 2003.

ratkaisukeinona.¹⁷ UCDP:n¹⁸ tilastot osoittavat, että maailmassa vuonna 2010 oli meneillään yhteensä 21 maan sisäistä konfliktia, joista yhdeksällä oli kansainvälinen ulottuvuus.¹⁹

Kylmän sodan jälkeen Afrikassa käytiin merkittävä osa suurista aseellisista konflikteista. Vuodesta 1990 lähtien 19 konfliktia käytiin 17 eri alueella Afrikassa, joista vain yksi, Etiopian ja Eritrean välillä, oli valtioiden välinen konflikti. Vuoden 2000 jälkeen konfliktien määrä Afrikassa on laskenut. Vuonna 2005 Afrikassa oli käynnissä vain kolme konfliktia, mikä oli pienin määrä kylmän sodan päättymisen jälkeen.²⁰

Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa, johon kuuluu 50 maata, oli käynnissä yhteensä 14 konfliktia vuonna 1996. Afrikassa on yhteensä viisi miljoonaa pakolaista, eli yksi kolmasosa koko maailman pakolaisista ja 16 miljoonaa kotinsa jättänyttä henkilöä. Väkivaltaiset konfliktit osaltaan selittävät sitä, miksi Afrikassa 250 miljoonaa asuu köyhyysrajan alapuolella.²¹

Edellä oleva osoittaa, että Afrikka on joutunut kohtaamaan lukuisia konflikteja. Vaikka jokainen konflikti on luonteeltaan ja historialliselta taustaltaan toisistaan poikkeava, Nat Colletta ja Taies Nezam argumentoivat, että konflikteilla Afrikassa on yhteisiä piirteitä; useat Afrikan konfliktit ovat valtion sisäisiä, mutta niillä on vaikutuksia viereisiin valtioihin tai koko alueeseen. Tämän lisäksi niihin liittyy usein etninen puhdistus.²²

1.2. Tutkimuskohde ja tutkimuskysymykset

Kiinnostukseni Namibiaan, siellä tehtyyn rauhanvälitykseen ja Namibian vuosien 1989–1990 YK-operaatioon syntyi kiinnostuksesta kokonaisvaltaiseen lähestymistavan käyttämiseen YK-operaatioissa. Halusin tutkia rauhanprosessia ja YK-operaatiota, joka oli onnistunut tavoitteessaan. Ensisijaisesti olin kiinnostunut tekemään itselleni graduprosessista oppimisprosessin siitä, mitä onnistunut YK-operaatio tietystä konfliktissa pitää sisällään. Kiinnostusta Namibiaan toki lisäksi myös se, että Namibian itsenäistyminen ja sitä edeltänyt operaatio kuuluu tiiviisti suomalaiseen rauhanvälityshistoriaan, sillä Namibian YK-operaatioissa toimi suomalaisia rauhanturvaajia ja presidentti Martti Ahtisaari toimi YK:n pääsihteerin erityisedustajana Namibiassa. Lisäksi

¹⁷ Zartman ja Touval, 1996, 445.

¹⁸ Uppsala Conflict Data Program.

¹⁹ Kts. <http://www.pcr.uu.se/>

²⁰ Harbom ja Wallensteen, 2006, 109.

²¹ Colletta ja Nezam, 1998, 99.

²² Grandvoinnet ja Scheider, 1998, 12.

Namibiassa toimi lukuisia suomalaisia lähetystyöntekijöitä jo paljon ennen vuosien 1989–1990 YK-operaatiota.²³

Namibiassa vuosina 1989–1990 toiminut UNTAG²⁴ on monessa mielessä merkittävä YK:n historiassa; se on yksi operaatioista, joka on onnistunut tavoitteissaan eli saattanut maan rauhanomaisesti itsenäisyyteen. Se on myös ensimmäinen operaatio, jossa rauhanturvaaminen ja vaalivalvonta yhdistettiin.²⁵ UNTAG on esimerkki siitä, miten sotilas-, siviili- ja kehityspuoli voivat toimia yhdessä. Lise Howard hehkuttaa Namibian UNTAG-operaatiota yhdeksi YK:n onnistuneimmista monitahoisista operaatioista sen historiassa.²⁶ Namibia itsenäistyi YK-operaation avustuksella 21.3.1990. Itsenäisyyttä edelsi vapaiksi ja reiluiksi julistetut vaalit, joissa namibialaiset valitsivat perustuslakikomitean. Eteläiseen Afrikkaan syntyi uusi valtio, josta tuli vuonna 1990 turvallisuusneuvoston päätöslauselmaesityksellä 652²⁷ YK:n 160. jäsenvaltio.

Monissa tapauksissa, kuten myös Namibiassa, rauhanvälitys linkittyy YK:n rauhanturvaoperaatioon.²⁸ Namibiassa YK-operaatiota edeltänyt rauhanvälitys kesti kaiken kaikkiaan kaksitoista vuotta. Rauhanvälityksen aktiivista vaihetta edelsi kansainvälisen kiinnostuksen herääminen Namibian itsenäistymisen puolesta. Myös YK oli ennättänyt puuttua tilanteen ratkaisemiseen.

Alun perin tarkoitukseni oli tutkia YK-operaatiota Namibiassa ja taustoittaa Namibian historiaa sen verran, että tutkimuksesta käy selvästi ilmi, miten operaatio oli ylipäätään mahdollista aloittaa Namibiassa vuonna 1989 tai miten se pystyi onnistumaan tavoitteissaan. Operaatiota edeltänyt aikakausi kuitenkin tempaisi minut mukaansa. Rauhanvälitys Namibiassa linkittyy tiiviisti muun muassa kylmän sodan vastakkainasetteluun ja sen lientymiseen, siirtomaajärjestelmän purkautumiseen ja apartheid-politiikan kansainväliseen tuomitsemiseen. Namibian konfliktiin liittyvä rauhanvälitys on tapahtunut hyvin ainutlaatuisessa historiallisessa tilanteessa. Tästä syystä johtuen myös haasteet ja onnistumiset, joita rauhanvälitys Namibiassa kohtasi, näyttäytyvät vahvasti kansainvälisen ja alueellisen tilanteen kautta. Halusin myös oppia, miten rauhanvälittäjä on toiminut välitystehtävässä ja edesauttanut omilla toimillaan rauhansopimuksen syntymistä.

Tästä johtuen ensisijainen tutkimuskysymykseni on, **miten konfliktin osapuolten väliset ja niitä koskevat voimasuhteet, intressit ja ideat kehittyivät rauhanvälitysprosessissa vuosina 1977–**

²³ Kts. esim. Välähdyksiä Namibian itsenäistymisestä.

²⁴ United Nations Transition Assistance Group

²⁵ Cliffe ym., 1994, 134–135.

²⁶ Howard, 2002, 99.

²⁷ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 652/1990.

²⁸ Skjelbaek, 1991, 99.

1988. Toissijainen tutkimukseni on, *miten rauhanvälittäjä tuki rauhanvälitysprosessin kypsymistä*. Käsitteet nousevat käyttämästäni teoreettisesta viitekehystä, jonka esittelen lyhyesti seuraavassa luvussa 1.3.

1.3. Teoreettinen viitekehys

William Zartmanin teos *Ripe for Resolution – Conflict and Intervention in Africa* keskittyy konflikteihin kolmannessa maailmassa, erityisesti Afrikassa. Teos pyrkii osoittamaan, että konfliktit ja niiden alkuperä ovat sisäänrakennettuna tutkittavien maiden politiikassa ja keskinäisissä suhteissa. Zartmanin mukaan Afrikan konfliktit syntyvät Afrikan maiden kehittymättömyydestä. Maat pyrkivät parantamaan asemaansa sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Ongelmaksi muodostuu se, että maat eivät ole ennättäneet luomaan pysyviä, kestäviä sääntöjä ja rajoituksia tai niiden valvontaa omalle toiminnalleen, joten maiden on hankalampaa löytää oikeaa tapaa esimerkiksi naapurisuhteiden hoitamiseen. Maan sisäiset säännöt ja rajoitteet muuttuvat kehittyvän valtion sisällä nopeasti. Näin ollen Zartman olettaa, että mitä pidemmälle maat kehittyvät, sitä harvemmin konflikteja puhkeaa.²⁹

Zartman esittää kirjassaan myös kysymyksen, miksi konflikteja ilmenee Afrikassa. Hän antaa tälle kuusi erilaista syytä: (1) siirtomaavallan purkautumisen jälkeinen voimataistelu, (2) itsenäistymisen jälkeinen sisäinen sopeutuminen uuteen tilanteeseen, (3) kansallisten vapausliikkeiden keskinäinen vallan tavoittelu, (4) huonosti määritellyt alueet ja rajat, (5) rakenteellinen kilpailu ja (6) liittoumat ulkopuolisten kanssa.³⁰ William Zartman on tehnyt tapaustutkimuksia eri alueilla Afrikassa ja käsitellyt muun muassa Namibian tapausta.³¹ Namibian kysymys linkittyy useisiin eri kohtiin.

William Zartmanin kypsyysteoria on yksi keskeisimmistä rauhanvälitystä teoretisoivista malleista. Vaikka teoria on mekaaninen keino jäsentää rauhanvälitystä, sen avulla voi tarkastella, miten tutkimani elementit kehittyivät teorian antamassa viitekehyksessä ja millainen merkitys niillä on prosessin etenemiselle. Zartmanin kypsyysteoriassa myös rauhanvälittäjän rooli nostetaan keskeiseksi rauhansopimuksen saavuttamisessa, minkä vuoksi teoria antaa minulle mahdollisuuden tarkastella lännen kontaktiryhmän ja sen hajoamisen jälkeen Yhdysvaltojen tekemää rauhanvälitystä.

Tutkimustani on ohjannut vahvasti kiinnostus rauhanvälityksessä käytettyihin käytännön toimiin osana rauhanvälitysprosessia. Teoreettinen viitekehys kytkee tutkimuskysymykseni tiiviisti rauhan-

²⁹ Zartman, 1989, 11-12.

³⁰ Emt, 12-17.

³¹ Ibid.

ja konfliktin tutkimukseen. Käytännön toimet ja aktiivinen osallistuminen kansainvälisiin rauhanvälitystehtäviin ovat usein kansallisen osaamisen pohja, mutta käytännön toimien lisäksi tutkimus muodostaa tärkeän osan rauhanvälityksen osaamisen perusteista. Tutkimuksen avulla voidaan tukea esimerkiksi kansallisten toimintatapojen kehittämistä. Kuten Ari Kerckänen toteaa teoksessa *Global Networks of Mediation*, aiemmat rauhanvälitystehtävät tarjoavat runsaan määrän materiaalia analyttisen ja käytännönläheisen tutkimuksen tekemiseen.³²

1.4. Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Tutkimusmenetelmänäni tässä tutkimuksessa on historiantutkimuksen menetelmä, deskriptiivinen-analyysi. Valitsin historian tutkimuksen menetelmän, koska tarkastelen Namibian rauhanvälitysprosessin etenemistä kronologisesti ja historiantutkimuksen menetelmän avulla menneisyydestä on mahdollista saada esille uutta tietoa. Tutkin menneisyydestä saatavaa tietoa teoreettisen viitekehyksen kautta tehden tutkimusta siitä, miten voimasuhteet, intressit ja ideat ovat kehittyneet rauhanprosessissa ja kuinka rauhanvälittäjä on toimillaan vaikuttanut prosessin etenemiseen. Rauhan- ja konfliktintutkimus on soveltavaa tutkimusta, jota määrittää tieteiden välinen yhteistyö ja vuorovaikutteisuus. Rauhan- ja konfliktin- sekä historiantutkimus ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja tämän läheisen suhteen takia historiantutkimuksen menetelmän käyttäminen on perusteltua.³³

Historiantutkimuksen menetelmän käyttäminen tutkimuksessa vaatii huomion kiinnittämistä valittaviin lähteisiin. Lähteiden kirjoittajien tulee olla luotettavia, valittujen lähteiden tulee pystyä vastaamaan aineistolle esitettyihin kysymyksiin ja aineiston tulee olla niin laaja, että aineistosta voi muodostaa ristiriidattoman kokonaiskuvan, tulkinnan ja analyysin. Aineisto jaotellaan primääri- ja sekundääriaineistoon. Pääteoksiani tässä tutkimuksessa ovat William Zartmanin *Ripe For Resolution, Conflict and Intervention in Africa*, jossa hän tutkii Afrikan konflikteja ja teorisoi rauhanvälitystä, Lionel Clifften *The Transition to Independence in Namibia*, joka keskittyy Namibian konfliktin taustoihin ja itsenäisyyttä edeltäviin tapahtumiin sekä Brian Harlech-Jonesin *A New Thing*, jossa käsitellään Namibian itsenäistymistä ja sen taustoja. Pääteoksien lisäksi täydennän tutkimukseni primääriaineistoani YK:n turvallisuusneuvoston ja yleiskokouksen relevanteilla päätöslausemilla sekä sopimuksilla, jotka koskevat Namibian konfliktia. Koska sekundäärilähteiden määrä tutkimuksessani on merkittävä, olen kiinnittänyt erityishuomiota niiden luotettavuuteen. Luvussa 5.2. avaam lyhyesti aineiston valinnan merkitystä työssäni.

³² Kerckänen, 2012, 120.

³³ Kivelä, 1969, 20–21.

1.5. Tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni toisessa luvussa käsittelem William Zartmanin kypsyysteoriaa osana rauhan- ja konfliktintutkimusta. Aloitan luvun käsittelemällä rauhan- ja konfliktintutkimuksen kehittymistä tieteenalalla, jossa tuon esille, miten rauhanvälitys on noussut tieteenalalla tutkimuksen kohteeksi. Kypsyysteorian osalta käsittelem sellaisia asioita, jotka ovat keskeisessä roolissa Namibiassa tapahtuneen rauhanvälityksen kannalta ja ovat vaikuttaneet tutkimuskysymyksen muotoilemiseen. Toisessa luvussa erittelen myös kypsyysteoriaa kohti esitettyä kritiikkiä. Rauhanvälittäjän rooli on keskeinen osa kypsyysteoriaa, ja vaikka rauhanvälittäjän rooli tai toimet eivät ole ensisijainen tutkimuskohteeni, sen merkitys Zartmanin teoriassa on erittäin keskeinen ja myös Namibian konfliktin ratkaisussa merkittävä.

Teorialuvun jälkeen käsittelem metodologista valintaani, eli historiantutkimuksen menetelmää. Käsittelem luvussa lyhyesti historian tutkimuksen metodologisia lähtökohtia ja yhteiskuntatieteiden, rauhan- ja konfliktintutkimuksen sekä historiantutkimuksen suhdetta. Kolmannessa luvussa käsittelem myös, millaisia keinoja historiantutkimuksen menetelmä käyttää, jotta tutkimus on tieteellistä.

Neljännessä luvussa käsittelem lyhyesti Namibian historiaa ja niitä taustoja, joilla oli merkitys Namibian konfliktin muotoutumiseen ja sen piirteisiin. Siirtomaavalta-aika vaikutti merkittävästi maan sisäiseen jakautumiseen, kansallisliikkeen syntymiseen ja sitä kautta myös itsenäistymiseen. Esiin nostamani asiat Namibian historiasta auttavat ymmärtämään tutkimuskohdettani ja alueellista kontekstia paremmin.

Varsinainen aineistoni on rajattu vuosiin 1977–1988, koska silloin Namibiassa tehtiin aktiivista rauhanvälitystä ja konfliktin osapuolet onnistuivat rauhanvälityksen seurauksena allekirjoittamaan rauhansopimuksen joulukuussa 1988. Rajasin aineistoni kyseisiin vuosiin, koska kyseisinä vuosina pystyn tarkastelemaan myös rauhanvälittäjän toimintaa prosessin eteenpäin viemisessä. Luvussa 5.1., jossa käsittelem konfliktin taustaa, tuodaan esiin osapuolten näkemykset ja ensisijaiset intressit ennen rauhanvälittäjän toiminnan alkamista. Aineisto-osio etenee historiantutkimuksen metodin mukaisesti kronologisessa järjestyksessä. Aineisto-osiossa luonnollisesti analysoin tutkimuskohdettani Zartmanin teoriasta nousseiden käsitteiden kautta.

Viidennessä luvussa esittelen lyhyesti tutkimustulokseni, sivuan myös sitä, miten Namibian tilanne eteni rauhansopimuksen solmimisen jälkeen ja pohdin lyhyesti jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2.0. Kypsyysteoria rauhan- ja konfliktintutkimuksessa

2.1. Rauhan- ja konfliktintutkimus tieteenalana

2.1.1. Institutionaalinen kehitys

Rauhan- ja konfliktintutkimus syntyi varsinaisesti 1950–1960-luvuilla toisen maailmansodan jälkeen, jolloin tutkimusalalle alkoi syntyä akateemisia instituutioita ja ammatillisia lehtiä alettiin julkaista.³⁴ Eri alojen asiantuntijat näkivät potentiaalinen konfliktien yleisen luonteen ja sen ominaisuuksien tutkimisessa, tapahtuivatpa konfliktit kansainvälisesti, kansallisesti tai yksilöiden välillä. Tieteenala kohtasi paljon vastustusta ja kritiikkiä heti syntymisensä jälkeen, mutta pikkuhiljaa sen tuomat uudet ideat, käytännön ja teorian yhdistäminen saivat tuulta alleen ja arvostus oppialaa kohtaan alkoi kasvaa. Konfliktien muodon muutoksien myötä konfliktintutkimuskeskuksia alettiin perustaa, jonka seurauksena myös konfliktien tutkimus kehittyi.³⁵ Ongelmanratkaisuun keskittyvät workshopit syntyivät vastapainona poliittisesta ja sotilaallisesta vallasta taisteleville suurvalloille.³⁶

Rauhantutkimus sivusi useita eri tieteenaloja, mutta tutkimuksen keskittyminen rauhan ja konfliktien kysymyksiin, monitieteisyys ja holistinen lähestyminen yhdistettynä kvantitatiivisiin ja empiirisiin metodologioihin sekä normatiivinen sitoutuminen väkivallattomien poliittisten ja sosiaalisten muutosten analysoimiseen erottivat sen selkeästi muista tieteenaloista. Useat rauhantutkijat hylkäsivät realistiset sekä hobbesilaiset näkemykset rauhasta. He käyttivät sen sijaan hyväkseen idealistista ja strukturalistista traditiota sekä pyrkivät kehittämään näistä muutoksen rauhantutkimuksen agendaan.³⁷

Ensimmäisen ja toisen sukupolven rauhan- ja konfliktintutkimuksen tutkijat keskittyivät valtiokeskeiseen tutkimukseen konfliktien ratkaisussa. Kolmannen sukupolven tutkijat kehittivät siviiliyhteiskuntaa koskevan lähestymistavan, jossa valtio oli vähemmän keskeisessä roolissa. Neljännen sukupolven tutkijat keskittyivät monimuotoisen ja täydentävän lähestymistavan kehittämiseen, joka linkitti siviiliyhteiskunnan ja valtion niin alueellisella kuin kansainväliselläkin tasolla.³⁸

³⁴ Rogers ja Ramsbotham, 1999, 740.

³⁵ Ramsbotham ym., 2005, 3–9.

³⁶ Sandole, 2009, 2.

³⁷ Rogers ja Ramsbotham, 1999, 742.

³⁸ Ramsbotham ym., 2005, 32–54.

Tieteentien institutionaalista kehitystä voi tarkastella myös sen valossa, miten tieteenala, josta käytetään nimitystä *kansainvälinen politiikka*³⁹ tai *kansainväliset suhteet*⁴⁰, esiintyy esimerkiksi yliopistoissa, tutkimuslaitoksissa ja tieteenalan julkaisuissa.⁴¹ Rauhantutkimuksen modernivaihe alkoi *Journal of Conflict Resolution* -lehden perustamisesta vuonna 1957 ja PRIO:n⁴² perustamisesta Osloon. PRIO:n lisäksi merkittävää rauhantutkimusta tehtiin Michiganissa, Yhdysvalloissa ja Groningenissa, Alankomaissa. PRIO alkoi vuonna 1964 julkaista *Journal of Peace Research* -lehteä. Hollannin Norjan ja Yhdysvaltojen tutkimuskeskusten lisäksi tieteenalalle perustettiin kaksi merkittävää tutkimuskeskusta Pohjoismaihin: vuonna 1966 Tukholmaan perustettiin uusi tutkimuslaitos SIPRI⁴³ juhlistamaan Ruotsin 150-vuotista rauhaa ja vuonna 1969 Tampere sai oman tutkimuslaitoksen, TAPRI:n^{44 45}.

2.1.2. Konfliktin ratkaisu ja sotien päättäminen

Kylmän sodan päättyminen itsessään oli merkittävä muutos, joka edesauttoi useiden konfliktien ratkaisua. Merkittävä muutos oli, etteivät Yhdysvallat ja Neuvostoliitto halunneet enää yhtä vahvasti tukea alueellisten konfliktien taisteluita eikä vastablokin vastustaminen ollut enää yhtä merkittävää kuin se aiemmin oli ollut. Kylmän sodan purkautuminen on linkittynyt myös Namibian tapaukseen. Kylmän sodan ilmapiiri ja suhteiden lämpeneminen Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen välillä paransivat mahdollisuuksia hedelmällisten neuvottelujen käymiseen.⁴⁶ Kylmän sodan lientyminen vaikutti myös omana tutkimuskohteenani olevan Namibian konfliktin kehittymiseen ja osaltaan mahdollisti ratkaisun löytymisen konfliktiin vuonna 1988.⁴⁷ Molemmat kylmän sodan aikaiset suurvallat olivat tiiviisti mukana eteläisen Afrikan tilanteessa. Neuvostoliitto tuki vuonna 1975 Portugalista itsenäistyneen Angolan vasemmistopuoluetta ja Namibian itsenäisyyttä ajavaa SWAPO:a, kun taas Yhdysvallat, erityisesti Reaganin kaudella, tuki vahvasti Etelä-Afrikkaa.

Konfliktin ratkaiseminen on laajempi käsite kuin konfliktin päättäminen. Konfliktin ratkaisemisessa keskitytään konfliktin päättämisen eli esimerkiksi rauhansopimuksen solmimisen sijaan siihen, miten konfliktin perimmäisiä syitä pystytään muuttamaan ja osapuolien välisiä ongelmia poistamaan. Konfliktin tai sodan päättäminen ei yleensä ole vain hetki vaan prosessi, joka vaatii

³⁹ International Politics.

⁴⁰ International Relations.

⁴¹ Apunen, 1993, 38.

Suomenkieliset termit kattavat englanninkielen kolme termiä: International Politics, International Relations ja International Studies.

⁴² Peace Research Institute in Oslo.

⁴³ Stockholm International Peace Research Institute.

⁴⁴ Tampere Peace Research Institute.

⁴⁵ Rogers ja Ramsbotham, 1999, 742–744.

⁴⁶ Wood, 1991, 752–753.

⁴⁷ Cliffe ym., 1994, 56.

aikaa. On todettu, että neuvotellut ratkaisut saattavat johtaa uusiin sotatoimiin. Tästä syystä rauhansopimuksen jälkeen rauhanrakentamisen avulla on syytä pyrkiä konfliktin taustalla oleviin tekijöihin.⁴⁸ Kuten johdannossa tuon ilmi, Namibian konflikti onnistuttiin päättämään rauhansopimuksen solmimisella vuonna 1988, mutta merkittävä tekijä Namibian konfliktin ratkaisemisessa oli myös rauhansopimuksen yksityiskohtien toimeenpanoa ilmentänyt YK-operaatio, UNTAG.

2.1.3. Kolmannen osapuolen interventio ja rauhanvälitys

1970-luvulle tultaessa rauhantutkimuksella ja konfliktin ratkaisulla oli laaja institutionaalinen pohja ja se jatkoi kehittymistään kahden seuraavan vuosikymmenen ajan. Yksi kehittyneistä suuntauksista oli rauhanvälityksen ja -neuvottelujen empiirinen tutkimus.⁴⁹ Historiasta tunnetaan useita erilaisia toimijoita, jotka ovat toimineet rauhanvälittäjänä. Näihin kuuluvat kansainvälisen järjestöt, NGO:t, yksilöt ja valtiot. Rauhanvälitystä voi tehdä myös usealla eri taholla ja eri diplomatian muotoa hyödyntäen. Kolmannen osapuolen interventio voi olla esimerkiksi rauhanvälitystä, workshopeja tai sovittelua.⁵⁰

Kolmannen osapuolen tekemä rauhanvälitys viittaa perinteisesti siihen, että rauhanvälittäjä toimii objektiivisesti ilman omaa intressiä konfliktin ratkaisussa. Rauhanvälittäjän rooli välitysprosessissa on löytää ratkaisu, joka on molempien osapuolten hyväksyttävissä. Rauhanvälitys on poliittinen prosessi, jossa osapuolilla ei ole etukäteissitoumusta hyväksyä kolmannen osapuolen esittämiä ideoita.⁵¹ Rauhanvälitys on toimiva keino hallita ja ratkaista konflikteja, koska se turvaa osapuolille itsenäisyyden, suvereniteetin ja valinnanvapauden päättää tilanteen etenemisestä.⁵² Rauhanvälittäjän rooli ei kuitenkaan usein ole täysin puolueeton; sillä voi olla toive lopputuloksen muotoilussa, jota se aktiivisesti ajaa. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tee välittäjästä toimintakyvyttöä. Rauhanvälittäjä tulee nähdä osapuolena, jolla on intressi tuoda molemmille osapuolille hyväksyttävä ratkaisu ja olla sen verran puolueeton, ettei se estä yhteisesti hyväksyttävän ratkaisun löytämistä.⁵³

Kolmannen osapuolen roolista käydään tieteenalalla paljon keskustelua. Kolmas osapuoli pystyy yleensä tehokkaimmin muokkaamaan osapuolten välejä hiertäviä asiakysymyksiä. Kolmannen osapuolen tekemä rauhanvälitys tulee hyödylliseksi silloin, kun osapuolet eivät halua jatkaa

⁴⁸ Ramsbotham ym., 2005, 159–161.

⁴⁹ Rogers ja Ramsbotham, 1999, 746-747.

⁵⁰ Sandole ja van der Merwe, 1996, 36.

⁵¹ Zartman ja Touval, 1996, 445.

⁵² Berkovitch, 2002, 4.

⁵³ Zartman ja Touval, 450–452, 2000.

konfliktia ja ovat valmiita aloittamaan neuvottelut. Rauhanvälittäjän tulee olla molempien konfliktin osapuolten hyväksymä, jotta rauhanvälittäjä voi legitiimisti toimia välitysprosessissa. Lähtökohtana rauhanvälittäjän hyväksymisessä on se, että rauhanvälityksen tuoma ratkaisu ja neuvottelujen aloittaminen on parempi vaihtoehto kuin konfliktin jatkaminen.⁵⁴ Konfliktin osapuolten omat intressit voivat vaikuttaa merkittävästi siihen, että osapuolet haluavat rauhanvälittäjän toimivan tilanteessa.⁵⁵

YK ja hallitukset ovat edelleen ehdottomasti tärkein rauhanvälittäjä maailmassa; YK sekä eri valtioiden hallitusten edustajat ovat onnistuneet päättämään lukuisia konflikteja eri maanosissa ja alueilla. YK:n legitimizeetti antaa painoarvon sen roolille ja YK:n päätöslauseimat ohjaavat usein sovittelun periaatteita.⁵⁶

Rauhanvälityksen tematiikkaan liittyy paljon erilaisia kysymyksiä toimijoiden roolista, teoista, motivaatiosta, mandaatista ja tavoitteista. Tutkimuksessani keskityn William Zartmanin kypsyysteorian mukaan arvioimaan rauhanvälittäjän kykyä tukea tilanteen kypsymistä kohti ratkaisua. Namibian tapauksessa päämäärä, johon rauhanvälityksellä pyrittiin, oli Namibian itsenäisyys sekä vapaiden ja reilujen⁵⁷ vaalien järjestäminen. Rauhanvälityksen tavoite on kirjattu YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauseelmiin 385 ja 435.⁵⁸

2.1.4. Tinkimisperiaate osana neuvotteluja

Tinkimisperiaatetta⁵⁹ on hyödynnetty rauhan- ja konfliktin tutkimuksissa. Tinkimisteoria lähtee ajatuksesta, miten eri osapuolet voivat käydä kauppaa rajallisista hyödykkeistä neuvottelemalla, eli prosessin avulla, jossa osapuolet tavoittelevat kiistanalaista hyödykettä. Tinkimismallin mukaan osapuolet ehdottavat vuorotellen mahdollisia vaihtoehtoja yhteisestä hyödykkeestä, ja tilanne päättyy, kun toinen osapuoli hyväksyy toisen tarjouksen.⁶⁰ Konfliktitilanteeseen liittyen osapuolilla on siis yhteinen intressi tavoitella sopimusta, mutta heidän näkemyksensä sopimuksen saavuttamisesta poikkeavat toisistaan. Tinkijä pyrkii vaikuttamaan lopputulokseen siten, että se on itselle mahdollisimman hyödyllinen. Konfliktin toisen osapuolen tarkoituksena on myös saada vastakkainen osapuoli hyväksymään sen ehdottama tarjous.⁶¹ Tinkimisteorian avulla on tarkoitus hahmottaa sitä, miten konfliktit ja sodat alkavat keskittyen erityisesti epävarmuuden ja informaation

⁵⁴ Ramsbotham ym., 2005, 168–170.

⁵⁵ Kleiboer, 1996, 366–367.

⁵⁶ Ramsbotham ym., 2005, 168–170.

⁵⁷ Free and Fair.

⁵⁸ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 385/1976 ja 435/1978.

⁵⁹ Bargaining.

⁶⁰ Reiter, 2009, 8 ja Tarar, 2001, 322.

⁶¹ Wagner, 1999, 42–45.

vähäisyyden merkitykseen. Neuvotteluteorian mukaan valtioiden väliset ratkaisemattomat ongelmat ja sitoumukset, joiden toimeenpanoa ei voida valvoa aiheuttavat ongelmia valtioiden välillä. Sodat syttyvät näiden ongelmien takia ja ne loppuvat, kun nämä asiat saadaan ratkaistua.⁶²

Thomas Schellingin ajatuksen mukaan rauhanvälittäjän rooli peliteoriasta juontuvassa tinkimisperiaatteessa on perustavanlaatuisesti kommunikatiivinen. Rauhanvälittäjä voi välittää tietoa osapuolten välillä, joten välittäjän rooli ja vaikutusvalta ulottuu lähinnä kommunikation kontrollointiin. Kommunikatiivisen roolin lisäksi rauhanvälittäjällä voi kuitenkin olla aktiivisempi rooli konfliktien osapuolten välisten näkemysten yhteen saattamisessa. Rauhanvälittäjä voi tehdä ehdotuksia ja muokata osapuolten käsityksiä, mitä osapuolet eivät omin neuvoin kykene välttämättä tekemään. Rauhanvälittäjä voi myös kertoa osapuolten ehdotuksien yhteensopivuudesta, paljastamatta kuitenkaan, mikä toisen osapuolen lähtökohtainen ehdotus on.⁶³

2.2. William Zartmanin kypsysteoria

2.2.1. Tutkimuksessa käytetty terminologia

Rauhan- ja konfliktintutkimuksessa puhutaan sekä kriiseistä että konflikteista. Konflikti voidaan määritellä käsitteellisesti monin eri tavoin; konflikti voi olla rakenteellisista syistä johtuva tai hetkellisten ristiriitojen synnyttämä tilanne tai sen voidaan sanoa olevan eri ryhmien yhteen sopimattomien päämäärien tavoittelua.^{64 65} William Zartman viittaa konfliktilla erimielisyyksien taustalla oleviin ongelmiin eri osapuolten välillä. Hän ei konfliktin määrittelyn yhteydessä ota kantaa, miten eri päämäärät saadaan ratkaistua tai millaisia ominaispiirteitä konfliktitilanteeseen liittyy.⁶⁶

William Zartman tekee selvän eron konfliktin ja kriisin välille. Kriisi on Zartmanin mukaan sotilaallisten toimien aktiivinen purkautuminen, joka tulee kuitenkin nähdä pidempänä aikajänteenä, jotta kriisin perimmäisiin syihin pystyy tarttumaan.⁶⁷

Zartman käsittelee myös konfliktinratkaisun ja konfliktinhallinnan eroja; ratkaiseminen⁶⁸ viittaa konfliktin perimmäisten syiden ratkaisemiseen osapuolten suostuessa niihin, kun taas hallinta⁶⁹

⁶² Reiter, 2009, 2.

⁶³ Schelling, 1858, 236.

⁶⁴ Ramsbotham ym., 2005, 27.

⁶⁵ Vrt. Esim. Galtung: Johan Galtung määrittelee sen toimintajärjestelmän kautta; toimintajärjestelmän voidaan sanoa olevan konfliktissa, kun järjestelmällä on kaksi tai useampi yhteen sopimaton päämäärä. Tämän lisäksi Galtungin mukaan konfliktissa täytyy olla ristiriita (*Contradiction*), asenne (*Attitude*) ja käytös (*Behavior*). Ramsbotham ym., 2005, 9.

⁶⁶ Zartman, 1989, 8.

⁶⁷ Ibid.

viittaa konfliktin tai kriisin vaikuttavien keinojen hallintaan, neutralisoimiseen tai poistamiseen. Konfliktin ratkaiseminen vaatii usein pitkän aikajänteen. Vaikka konflikti onnistuttaisiin saattamaan päätökseen esimerkiksi rauhansopimuksen avulla, konfliktin perimmäisten syiden ratkaisu on kaikista keskeisintä.⁷⁰ Konfliktin ratkaiseminen on prosessi, jossa konfliktin osapuolet etenevät asteittain muuttaakseen ja lopettaakseen konfliktin hyväksyttävällä tavalla.⁷¹

Michael J. Greig on todennut, että pitkään kestäneen konfliktin ratkaisussa edellytyksenä on muutos osapuolten suhtautumisessa toiseen osapuoleen ja strategian uudelleen muotoiluun. Pitkään kestäneen konfliktin päättäminen vaatii näin ollen perustavanlaatuista muutosta kilpailuasetelmassa. Tästä syystä tilannesidonnaiset tekijät ovat keskeisessä roolissa konfliktinratkaisussa ja tilanteessa, jossa rauhanvälitys tapahtuu.⁷²

Konfliktinratkaisulla pyritään siis puuttumaan ja erityisesti muokkaamaan niitä tekijöitä, jotka ylläpitävät konfliktia. Konfliktin kontekstiin, rakenteisiin, toimijoiden tavoitteisiin ja rooliin, osapuolten asemointiin ja henkilöiden sekä ryhmien asenteisiin tulee pystyä tekemään muutoksia. Konfliktinratkaisu vaatii siis todellisia muutoksia osapuolten intresseissä, tavoitteissa ja itsensä määrittelyssä. Näihin vaikuttavia tekijöitä voi olla paljon.⁷³

Rauhan- ja konfliktintutkimuksen isäksi kutsuttu Johan Galtung kritisoi ajatusta siitä, että konflikti olisi ratkaisu silloin, kun osapuolet ratifioivat neuvotellun sopimuksen. Toimijat saattavat vaihtua uusiksi, jolloin sopimus ei enää sido heitä. Konfliktinratkaisussa tulee Galtungin mukaan kiinnittää huomiota rakenteellisiin tekijöihin. Osapuolet eivät noudata sopimusta tai moraalista tarkoituspäätä, jos konfliktin perimmäiset syyt ovat ratkaisematta.⁷⁴

Namibian konfliktissa rauhanvälityksellä pyrittiin aikaansaamaan rauhansopimus, ja YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman ohjasivat keinoja, kuinka Namibian konfliktiin voidaan saada ratkaistuksi kestävästi. Tärkeä periaate Namibian tilanteen ratkaisemisessa oli se, että Namibia saa rauhanprosessin päätteeksi itsenäisyyden, jolloin se voi päättää omista sisäisistä asioistaan itse. Etelä-Afrikan osalta tämä tarkoitti sitä, että sen tuli vetää omat joukkonsa Namibian alueelta ja olla puuttumatta itsenäistyvän valtion sisäisiin asioihin. Namibiassa toiminut pääkansallisliike ja sen vaalivoitto oli erityisen vastenmielinen ajatus Etelä-Afrikalle, joka pyrki toteuttamaan Namibian vaalit ja tilanteen omalla sisäisellä ratkaisullaan. Konfliktin päättymisen

⁶⁸ Resolution.

⁶⁹ Management.

⁷⁰ Zartman, 1989, 8–9.

⁷¹ Bercovitch ja Diehl Greigin artikkelissa, 2001, 701.

⁷² Greig, 2001, 700.

⁷³ Ramsbotham ym., 2005, 163–164.

⁷⁴ Galtung, 1996, 89.

kannalta oli tärkeää, ettei Etelä-Afrikalla ollut suoraan vaikutusvaltaa Namibian sisäisiin asioihin itsenäistymisen jälkeen. Kansainvälisestä mielipiteestä huolimatta Etelä-Afrikka piti Namibiaa kiinteänä osana omaa valtiotaan, kunnes se virallisesti sitoutui rauhansopimuksen ehtoihin vuonna 1988.

Rauhanvälitys on yksi rauhanomainen konfliktinhallinnan ja -ratkaisemisen keino, jossa ulkopuolinen välittäjä avustaa kahta tai useampaa osapuolta löytämään ratkaisun ilman voimankäyttöä.⁷⁵ Namibian konfliktissa ratkaisua pyrki aktiivisesti löytämään lännen kontaktiryhmä ja sen hajoamisen jälkeen johtovastuun rauhanvälitysneuvotteluista otti Yhdysvallat. Tässä tutkimuksessa viitataan termillä rauhanvälitys lännen kontaktiryhmän ja Yhdysvaltojen toimintaan rauhanvälittäjinä. Neuvotteluilla viitataan rauhanvälityksen piirissä tapahtuneisiin kokouksiin, jossa rauhanvälittäjä pyrki omalla toiminnallaan auttamaan osapuolia löytämään ratkaisun tilanteeseen.

2.2.2. Kypsä hetki konfliktin ratkaisemiselle

William Zartman on tutkinut konflikteja kylmän sodan aikana erityisesti Afrikassa. Zartmanin käsityksen mukaan konfliktin ratkaisussa, joko kahdenvälisessä tai kolmannen osapuolen ollessa mukana, on tärkeää tiedostaa muutokset konfliktin luonteessa, eli konfliktin kiihtymisessä⁷⁶ tai laantumisessa⁷⁷. Näiden välinen ero on kuitenkin Zartmanin mukaan helpommin tunnusteltavissa kuin osoitettavissa tilastojen avulla.⁷⁸ William Zartmanin teorian avulla on mahdollista tarkkailla konfliktien dynamiikkaa ja niitä käännekohtia, jolloin konflikti on kypsä ratkaisua varten⁷⁹. Osapuolilla on konfliktin edetessä erilaisia vaihtoehtoja ja erilaiset intressit ohjaavat niiden toimintaa. Konfliktin intensiteetti muuttuu erityisesti pitkäkestoisissa konflikteissa usein ja osapuolten valtasuhteet vaihtuvat. Osapuolten tekemät valinnat näiden välillä ovat niitä käännekohtia, jotka määrittelevät konfliktin ratkaisun onnistumismahdollisuuksia.⁸⁰

Zartmanin mukaan konfliktissa tulee olla kolme piirrettä, jotta tilanteen voidaan sanoa olevan kypsä ja kolmannella osapuolella on mahdollisuus toteuttaa rauhanvälitystä. Ensimmäinen kriteeri on yhteisen pattitilanteen saavuttaminen, joka yhdistyy odotettavissa olevaan, menneeseen tai hiljattain vältettyyn katastrofiin⁸¹. Osapuolten ajautuminen kohti umpikujaa alkaa, kun toinen osapuoli ei pysty saavuttamaan tavoitteitaan tai voittamaan konfliktia omin toimin. Kun myös toinen osapuoli

⁷⁵ Karns, 1987, 105.

⁷⁶ Escalation.

⁷⁷ De-escalation.

⁷⁸ Zartman, 1989, 9.

⁷⁹ Ripe for Resolution.

⁸⁰ Emt, 266-267.

⁸¹ Zartman, 2001, 8.

päätyy samaan lopputulokseen, osapuolet päätyvät umpikujaan. Umpikuja ei ole tällöin vain hetkellinen vaan lopullinen tilanne, josta osapuolet eivät pääse ulos yksipuolisin toimin. Katastrofi osoittaa sen, että osapuolten kohtaamat haitat voivat mahdollisesti lisääntyä, jos asialle ei tehdä jotain.⁸²

Tästä seuraa toinen kriteeri; kun osapuolet katsovat, että heidän unilateraalit toimet voittaa konflikti eivät tuota tulosta, heidän täytyy turvautua bilateraaleihin toimiin.⁸³ Tällöin osapuolet alkavat pitää kompromissia vaihtoehtona, pitää yhteistyötä mahdollisuutena ja pyrkii saavuttamaan yhteisesti sovittu ratkaisu.⁸⁴ Richard Haassin mielestä yksi keskeinen tekijä kypsyyden syntymisessä on yhteinen käsitys sopimuksen houkuttelevuudesta. Ilman sopimusta tilanne ei etene heidän haluamallaan tavalla, jolloin osapuolet tarttuvat sopimukseen herkemmin.⁸⁵ Rauhanvälittäjän rooli tilanteen edistämisessä on keskeinen; yhteisesti saavutettu ratkaisu tulee tehdä houkuttelevammaksi osapuolille kuin konfliktin jatkaminen.⁸⁶

Kolmas kriteeri pitää sisällään sen, että omat hyödyt suhteessa haittoihin vähenevät ja osapuolten väliset valtasuhteet muuttuvat.⁸⁷ Zartmanin mukaan kypsän hetken saavuttaminen lähestyy ja rauhanvälityksen onnistuminen on todennäköisintä, kun altavastaajan asema alkaa voimistua ja aiemmin niskan päällä olleen osapuolen asema heikentyä.⁸⁸

William Zartman argumentoi, että konfliktissa tulee saavuttaa kypsä hetki, jotta konflikti voidaan ratkaista ja kolmannella osapuolella on mahdollisuus toimia rauhanvälittäjänä. Zartmanin argumentti perustuu pattitilanteeseen, jossa konfliktin osapuolet eivät pysty etenemään omien toimien avulla.⁸⁹ Pattitilannekäsittelyä on kuitenkin arvosteltu siitä, että se antaa liikaa painoarvoa toimijoiden välisille valtasuhteille, eikä välttämättä ota huomioon toimijoiden muutoksia tai muutoksia, jotka tapahtuvat konfliktin kontekstissa.⁹⁰ Pattitilanteen hyödyntäminen kylmän sodan jälkeen on yleistynyt, koska sen katsotaan olevan keskeinen piirre niiden osapuolten politiikan muotoilemisessa, jotka pyrkivät ratkaisemaan tai tekemään rauhanvälitystä kansainvälisissä riidoissa.⁹¹

⁸² Zartman, 1989, 266.

⁸³ Emt, 10.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Haass, 1990, 27.

⁸⁶ Greig, 2001, 692.

⁸⁷ Zartman, 1989, 10.

⁸⁸ Emt, 272.

⁸⁹ Emt, 10, 268 ja Zartman, 2001, 8.

⁹⁰ Ramsbotham ym., 2005, 166–167.

⁹¹ Mooradian ja Druckman, 1999, 712.

Kypsänä hetkenä osapuolet tarttuvat ehdotuksiin, jotka ovat saattaneet olla ilmassa jo pitkän aikaa.⁹² Kypsä hetki voidaan määritellä myös siten, että konfliktinratkaisu on parhaiten saavutettavissa.⁹³ Molemminpuolinen pattitilanne perustuu rationaaliseen hyöty-haitta-arvioon tilanteesta, jolloin osapuolet päätyvät valitsemaan sen mukaan, mikä on heille hyödyllisintä tai mitä he pitävät omina prioriteetteinaan. Arviointi ei kuitenkaan välttämättä perustu pelkästään hyötyjen ja haittojen arviointiin vaan toimintaa ohjaava periaate saattaa kummuta esimerkiksi kansallisesta politiikasta tai asenteiden kehittymisestä.⁹⁴

Eamonn O’Kane on kritisoinut William Zartmanin kypsyysteoriaa ja pattitilanteen syntymistä. O’Kanen mukaan pattitilannetta on vaikea todistaa, koska vaikkei kumpikaan osapuoli voisi sotilaallisesti satuttaa toista osapuolta tai saada voittoa sotilaallisin keinoin, osapuolilla on kuitenkin joku toinen mahdollisuus aiheuttaa haittaa.⁹⁵ Mielestäni voidaan kuitenkin kysyä, tarkoittaako pattitilanne sitä, että kaikki mahdolliset keinot on käytetty. Kuten Zartman sanoo, osapuolien päätökset pohjautuvat hyöty-haitta-akselille⁹⁶, jonka vuoksi osapuolet saattavat katsoa, että kaikkien mahdollisten keinojen hyödyntäminen ei tuota haluttua lopputulosta.

Kypsyys pitää sisällään osapuolten näkemykset kehittyvästä konfliktista. Kypsyys on osapuolien näkemys tilanteesta, mikä perustuu empiiriseen tietoon ja havaintoihin. Osapuolet tuntevat olevansa pattitilanteessa, jolloin tuntemus perustuu osapuolten väliseen todellisuuteen ja sen havainnointiin. Jos osapuolet eivät tunnista pattitilannetta, on luultavaa, etteivät osapuolet muuta heidän taisteluaan rauhanomaisiksi suhteiksi.⁹⁷

Kypsyys on Zartmanin mukaan subjektiivinen tapahtuma tai näkemys, mutta se ei sulje pois objektiivisten näkemysten syntymistä. Rauhanvälittäjällä on merkittävä rooli, jos osapuolet eivät itse tunnista kypsää hetkeä tai toinen osapuoli haluaa vesittää näkemyksen syntymisen. Pattitilanteen syntyminen vaatii siis osapuolien näkemyksen siitä objektiivisesta olosuhteesta, jotta tilanteen voidaan katsoa olevan pattitilanne, ei välttämättä olosuhdetta itsessään. Toisin sanoen, jos osapuolet eivät tunnista myöskään rauhanvälittäjän tarjoamia todisteita siitä, että tilanne on umpikujassa, todellinen pattitilanne ei ole syntynyt.⁹⁸ Peter T. Coleman mielestä kypsyys on

⁹² Zartman, 2001, 8.

⁹³ Greig, 2001, 692.

⁹⁴ Zartman, 2001, 8.

⁹⁵ O’Kane, 2006, 272.

⁹⁶ Zartman, 2001, 8.

⁹⁷ Mooradian ja Druckman, 1999, 713.

⁹⁸ Zartman, 2001, 9.

kuitenkin enemmän kuin tunne; Colemanin mielestä se on pikemminkin osapuolien vahva sitoutuminen muutokseen.⁹⁹

Puhuttaessa konfliktiin kypsyydestä Marieke Kleiboerin mielestä on syytä kysyä, mistä kypsän hetken konfliktissa voi tunnistaa ja tuleeko konfliktin osapuolten vai ulkopuolisen tahon tunnistaa kyseinen hetki. Kleiboerin kritiikki pureutuu myös siihen, että kypsät hetket saattavat mennä ohi huomaamatta tai ne huomataan vasta jälkeenpäin. Tilanteen kypsyminen on Kleiboerin mielestä tautologista ja siksi asiaa tulisi tarkastella osapuolten halukkuuden mieluummin kuin tilanteen kypsyyden kautta.¹⁰⁰

Kleiboerin pääargumentti perustuu siihen, että ajatusta tilanteen kypsymisestä pitää kehittää ja sen lisäksi olisi hedelmällisempää keskittyä osapuolten näkemyksiin, käsityksiin ja asetelmiin tietyissä konfliktitilanteissa sekä erityisesti valtaapitävien käsityksiin asiasta. Toisin sanoen kypsyyttä pitäisi kutsua osapuolten täydelliseksi halukkuudeksi tehdä sovinto. Kleiboer myöntää kuitenkin, ettei pelkkä halukkuus luo rauhaa. Kypsyyden sijaan tulisi tutkia sitä, mikä vaikuttaa ihmisten halukkuuteen ja kuinka sitä voidaan edistää.¹⁰¹

Eamonn O’Kane kritisoi myös Zartmanin kypsyysteoriaa ja esittää kysymyksen, kuinka kukaan voi ennustaa etukäteen, milloin tilanne on kypsä tai paikantaa tarkalleen, milloin kypsyminen alkoi. O’Kane toteaa Zartmanin teorian olevan tautologinen; konfliktin voidaan aina sanoa jääneen ratkaisematta vetoamalla siihen, ettei tilanne ollut tarpeeksi kypsä.¹⁰²

Kuten edellä on todettu, kypsyys voi olla osapuolien subjektiivinen näkemys, mutta muun muassa William Zartman, Moorad Mooradian ja Daniel Druckman ovat argumentoineet, että kypsyyttä voi mitata ja arvioida myös objektiivisesti mittaamalla esimerkiksi taloudellista rasiitetta konfliktin osapuolille.¹⁰³ Mooradian ja Druckman arvioivat lisäksi, että kypsyyden määrittely teoreettisena konseptina vaatii tarkkuutta ja mittareita, jotta kypsyys on enemmän kuin subjektiivisen arvion tuotos. Konkreettisten mittareiden avulla kypsyysteoria pystyy osoittamaan selkeämmin, ettei kypsyys ole tautologinen selittäjä. Yksi objektiivinen mittari, jolla kypsyyttä voidaan mitata, on sotilaalliset onnistumiset. Aiemmin voitokas osapuoli voidaan saada neuvottelupöytään, kun entinen altavastaaaja voimistuu. Tämä suhde vaatii korrelaation tarkastelua sotilaallisen vahvuuden ja osapuolten neuvotteluihin osallistumishalun välillä.¹⁰⁴ Kuten aiemmin esitin, käsitys

⁹⁹ Coleman, 2000, 303.

¹⁰⁰ Kleiboer, 1994, 109.

¹⁰¹ Emt, 115.

¹⁰² O’Kane, 2006, 271.

¹⁰³ Kts. Zartman, 1989 sekä Mooradian ja Druckman 1999.

¹⁰⁴ Mooradian ja Druckman, 1999, 712.

voimasuhteista voi perustua myös subjektiiviseen näkemykseen esimerkiksi toisen osapuolen heikkoudesta, jolloin voitokkaammaksi itsensä kokeva osapuoli pyrkii vahvistamaan omia yksipuolisia toimiaan konfliktissa.

Tutkimuksen teossa on hyödynnetty myös johtajien haastatteluja, joiden avulla teoriaan voidaan saada lisää konkreettisuutta. Nagorno-Karabakhin konfliktista tehdyssä tutkimuksessa on pystytty johtajia haastattelemaan osoittamaan, että pattitilanne oli olemassa, kun rauhanneuvottelut olivat käynnissä.¹⁰⁵

Kuten yllä mainitaan, osapuolten toimintaa konflikteissa ja halukkuutta neuvotella ohjaavat vahvasti osapuolten intressit ja tavoitteet, joita he konfliktin jatkamisella pyrkivät saavuttamaan. Koska osapuolten intressejä muokkaa pääasiassa hyötyjen ja haittojen arvioiminen, niiden intressien muutokset voidaan myös nähdä osana muuttuneina arvioina omaan tilanteeseen suhteessa toiseen osapuoleen. Osapuolet pyrkivät vaikuttamaan prosessiin myös uusien ideoiden esittämisen kautta. Oman tilanteen arvioimiseen vaikuttaa myös konfliktin intensiivisyys, jonka puitteissa osapuolet arvioivat valtasuhdettaan toiseen osapuoleen nähden. Osapuolten arvio omista intresseistä ja vallitsevasta valtasuhteesta on keskeistä konfliktin etenemisen kannalta. Tutkimuskysymykseksi olen valinnut osapuolien valtasuhteiden, intressien ja ideoiden kehittymisen, sillä niillä on merkittävä vaikutus konfliktin ratkaisun onnistumismahdollisuuksiin, kuten aiemmin totesin. Toissijaisen kysymyksen valintaan on vaikuttanut rauhanvälittäjän pyrkimykset vaikuttaa konfliktin ratkaisemiseen, mitä käsittelem tarkemmin luvussa 2.2.4.

2.2.3. Edustajat, aikaraja ja hyväksyttävä kompromissi

Zartmanin argumenttien mukaan neuvottelujen eteneminen edellyttää pätevät edustajat neuvotteluissa, aikarajan ja näkemyksen hyväksyttävästä kompromissista. Lisäksi mahdollisimman tasainen vallan jakautuminen edesauttaa kompromissin löytämisessä.¹⁰⁶ Pätevien edustajien löytäminen on rakenteellinen elementti toisin kuin aikarajan määrittäminen ja näkemys kompromissista, jotka perustuvat enemmän osapuolten näkemyksiin.¹⁰⁷ Aikarajan asettaminen on Zartmanin mukaan tärkeää, koska muuten osapuolet tottuvat elämään shokkitilanteen kanssa. Kun aikaraja on asetettu, päätyminen katastrofiin on epätodennäköistä, jos osapuolet ovat juuri kokeneet katastrofin.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Mooradian ja Druckman, 1999, 725.

¹⁰⁶ Salla, 1997, 450–452.

¹⁰⁷ Zartman, 2001, 10.

¹⁰⁸ Zartman, 1989, 269.

Pätevän edustajan tulee edustaa kaikkia poliittisia voimia ja ryhmiä. Tärkeintä kuitenkin on, että edustaja pystyy täyttämään kannattajiensa toiveet ja sen takia edustajalla tulee olla auktoriteetti, jotta hän saa myös kannattajansa hyväksymään sovitun lopputuloksen.¹⁰⁹ Johtajat saattavat olla kypsiä sovitteluun, kun taas ryhmän jäsenet eivät ole tai toisin päin.¹¹⁰ Johdon ja/tai yleisen kansallisen mielipiteen tulee ymmärtää, että siirtymä strategiseen yhteistyöhön palvelee valtion intressejä paremmin kuin konfliktin jatkaminen.¹¹¹ Julkinen tuki on tärkeää myös siitä syystä, että hallinnon tulee pystyä mobilisoimaan ihmisiä vihamiestä vastaan ja tätä varten hallinnon tulee vakuuttaa ihmiset vihamiehen asettamasta uhasta.¹¹²

Richard Haassin mukaan kypsyyden määrittelyssä keskeinen elementti on siinä, että johtajilla on kyky taata kollegoilleen ja kansalaisille kansallisen intressin toteutuminen. Johtajien pitää ensin olla halukkaita tekemään kompromissi ja myös toteuttamaan se käytännössä. Kompromissin taas tulee olla sellainen molemmille osapuolille, että he voivat saada laajan tuen kollegoidensa ja kansalaisten keskuudessa.¹¹³

Sisäisen ajattelun muutos tai *status quon* muuttaminen voi vaatia myös uusia päättäjiä, koska strategian muuttaminen vanhojen päättäjien keskuudessa on epätodennäköistä.¹¹⁴ Stephen Stedmanin mielestä johtajien näkemykset pattitilanteesta voivat olla tärkeämpää kuin osapuolten sillä he ovat vastuussa tilanteen edistämisestä.¹¹⁵ Erityisesti pitkän aikavälin rauhanvälitys vaatii enemmän päättäjien sopeutumista strategian muuttamiseen kuin lyhyen aikavälin rauhanvälitys.¹¹⁶ Tästä syystä myös pitkän aikavälin rauhanvälityksen avulla on hankalampi saavuttaa ratkaisu ja ratkaisun löytyminen on riippuvaisempaa siitä tilanteesta, missä rauhanvälitys tapahtuu.¹¹⁷ Toisaalta on osoitettu myös, että mitä pidempään konfliktit ja sodan kestävät sitä todennäköisemmin niitä pyritään ratkaisemaan rauhanvälityksen avulla.¹¹⁸ Tämä näkemys korostaa rauhanvälityksen ajoituksen merkitystä.

Jotta Zartmanin argumentteja pattitilanteesta ja kypsästä hetkestä voidaan hyödyntää tutkimuksessa, Ramses Amerin mielestä on ehdottoman tärkeää, että tutkimuksessa huomioidaan kypsyyden

¹⁰⁹ Salla, 1997, 451.

¹¹⁰ Coleman, 2000, 303.

¹¹¹ Mor Greigin artikkelissa, 2001, 694.

¹¹² Emt, 697.

¹¹³ Haass, 1990, 28.

¹¹⁴ Greig, 2001, 697.

¹¹⁵ Stedman Zartmanin artikkelissa, 2001, 10.

¹¹⁶ Tilastolliset tutkimukset ovat osoittaneet myös, että konflikteissa, joissa on mukana rauhanvälittäjä, konfliktien osapuolten sisäiset ryhmämuutokset ovat erittäin todennäköisiä. Sisäisiin muutoksiin vaikuttavat rauhanvälityksen lisäksi myös konfliktin intensiteetti ja aiemmat sisäiset muutokset. Lounsbery ja Cook, 2011, 82.

¹¹⁷ Greig, 2001, 700.

¹¹⁸ DeRouen ym., 2011, 668.

soveltavuus alueellisella, kansallisella ja globaalilla tasolla. Hetken ei voida sanoa olevan kypsä, jos konfliktin kypsyys ei toteudu jokaisella tasolla.¹¹⁹

Mahdollisuudet sovitteluun vesittyvät usein, kun osapuolet uskovat omaan mahdollisuuteen voittaa taistelu. Jos osapuolet ovat sisäisesti jakaantuneet tavoitteiden ja toimintatapojen osalta tai kun johtajuus kyseenalaistetaan, mahdollisuudet sovitteluun ovat paremmat. Muutokset osapuolten sisäisissä suhteissa on mahdollisuus rauhanvälittäjälle saada osapuolet neuvottelupöytään. Sisäinen jakautuminen voi saada osapuolet lähemmäksi kultaista keskitietä ja sitä kautta sovittelua.¹²⁰

2.2.4. Rauhanvälittäjän rooli kypsyysteoriassa

William Zartmanin kypsyysteorian mukaan konfliktin tulee olla kypsä, jotta kolmas osapuoli voi onnistua rauhanvälityksessä.¹²¹ Rauhanvälityksen ei kuitenkaan ole tarkoitus olla passiivista kypsää hetkeä odotellessa vaan sen tarkoitus on pyrkiä sovitteluun konfliktin ollessa käynnissä, kypsyttää tilannetta ja tarjota osapuolia houkuttelevia vaihtoehtoja, joiden avulla sopimus osapuolten välillä saadaan solmittua. Haaste onkin löytää osapuolia miellyttäviä ratkaisuja mieluummin kuin jäädä ottamaan niiden ilmaantumista.¹²² Herää kysymys, onko rauhanvälittäjällä todellisuudessa rooli, joka houkuttelee osapuolia sopimaan rauhasta vai onko todellisuudessa syy sovitteluun esimerkiksi pattitilanteen syntyminen ja sovitteluun ajautuminen muiden vaihtoehtojen ollessa saavuttamattomissa?

Kuten aiemmin totesin, pattitilanne on usein subjektiivinen näkemys, eikä ulkopuolisten välttämättä tarvitse ymmärtää sitä. Eamonn O'Kanen mukaan rauhanvälittäjän tulee aistia subjektiivisesti lähestyvä kypsä hetki, jonka se osaa hyödyntää ja kääntää tilanteen neuvotteluiksi. O'Kane on kritisoinut Zartmanin teoriaa myös siitä, että se antaa rauhanvälittäjille oikeuden passiivisuuteen. Rauhanvälittäjä ei tarvitse toimia ennen kuin hetki näyttää kypsälle. O'Kane ei näe rauhanvälittäjällä olevan aktiivista roolia, jossa se pyrkisi kypsyttämään tilannetta.¹²³

Rauhanvälityksen onnistumisen ennakkoehtona pidetään usein osapuolten motivaatiota hyväksyä rauhanvälittäjän rooli. Useat eri motiivit saattavat ajaa konfliktin osapuolia etsimään tai hyväksymään rauhanvälityksen. Yksi selittävä tekijä on, että osapuolet olettavat rauhanvälittäjän löytävän paremman ratkaisun tilanteeseen kuin ilman rauhanvälittäjää olisi mahdollista saavuttaa.

¹¹⁹ Amer, 2007, 729, 740.

¹²⁰ Greig, 2001, 697–699.

¹²¹ Kleiboer, 1994, 109.

¹²² Rubin Sallan tekstissä, 1997, 452.

¹²³ O'Kane, 2006, 268–284.

Tämän lisäksi strategiset ja taktiset syyt saattavat motivoida osapuolia turvautumaan rauhanvälitykseen.¹²⁴

Kun rauhanvälittäjä on onnistunut paikantamaan mahdollisuuden saada osapuolet neuvottelupöytään, välittäjän tulee pystyä luomaan houkuttelevia mahdollisuuksia, mikä onnistuu yleensä paremmin, kun osapuolet näkevät rauhanvälittäjän tekemän ehdotuksen ulostienä silloisesta tilanteesta tai askeleena kohti suhteiden kehittymistä.¹²⁵ Kolmannen osapuolen haaste on löytää ratkaisu myös silloin, kun konfliktin osapuolet eivät ole motivoituneita sovitteluun erimielisyyksiään.¹²⁶

Rauhanvälittäjä voi pyrkiä vaikuttamaan konfliktin ratkaisuun myös kannustimien ja uhkien, informaation jakamisen, konfliktin uudelleen kehystämisen ja kolmannen osapuolen puuttumisen kautta.¹²⁷ Zartmanin mukaan rauhanvälittäjä voi luoda tilanteita sovittelua vastustavien joukossa, jotta tilanne näyttäisi kypsälle. Tähän saatetaan tarvita voimankäyttöä, joka voi olla muun muassa poliittisia, taloudellisia ja sotilaallisia painostusta tai palkintoja, mutta kaikista tärkeintä on vakuuttaa osapuolet siitä, että heidän yksipuoliset toimet eivät ole kestäviä.¹²⁸

Kolmannen osapuolen rooliin liittyen tilanteen kypsyttämisessä Marieke Kleiboer kysyy, millaisten painostuskeinojen käyttäminen ulkopuolisen tahon osalta on sopivaa. Esimerkiksi YK ja Yhdysvallat ovat käyttäneet taloudellisia pakotteita konfliktien osapuolia vastaan. Voiman ja väkivallan käyttö pyrkiessä rauhaan on normatiivisesti hieman kyseenalaista. Painostuksella välittäjä voi myös etäännyttää osapuolia.¹²⁹

Vaikka pattitilanne ja useat välikohtaukset saattavat lisätä konfliktin osapuolten vihamielisyyttä toisiaan kohtaan, ne myös osoittavat, että konfliktin jatkaminen ei auta saavuttamaan haluttuja lopputuloksia. Zartman on kuitenkin sitä mieltä, että konfliktin myöhemmässä vaiheessa toteutettu rauhanvälitys todennäköisemmin vähentää voimankäyttöä ja vähentää välikohtauksien määrää.¹³⁰

Rauhanvälityksen aktiivinen rooli ratkaisun syntymisessä on keskeinen, mutta se voi olla myös askel taaksepäin rauhanprosessissa. Richard Haassin mukaan tämä ei kuitenkaan saa olla syy toimimattomuudelle. Osapuolille voitaisiin osoittaa esimerkiksi, mitä voidaan saada aikaiseksi tai miten resursseja voidaan ohjata, jos ne eivät kulu konfliktin ylläpitoon ja asevarusteluun.

¹²⁴ Kleiboer, 1996, 366-367.

¹²⁵ Mooradian ja Druckman, 1999, 712.

¹²⁶ Emt, 725.

¹²⁷ Rubin Sallan tekstissä, 1997, 452.

¹²⁸ Kleiboer, 1994, 110.

¹²⁹ Emt, 112.

¹³⁰ Greig, 2001, 715.

Rauhanvälityksellä voidaan vaikuttaa politiikkaan ja asenteiden muuttamiseen. Rauhanvälittäjä voi myös pyrkiä luomaan luottamusta osapuolten välillä kypsyyden puuttuessa sekä henkilökohtaisella että valtiopäämistasolla. Tämä tulee tehdä toisen raiteen diplomatian kautta.¹³¹

Osapuolten näkemykset rauhanprosessista ovat usein toisistaan eroavia. Toinen haluaa edetä asteittain ja toinen luoda lopullisen ratkaisun ja edetä suurin harppauksin.¹³² Richard Haass argumentoi, että rauhanvälittäjän ei tule pyrkiä täydelliseen ratkaisuun vaan pyrkiä luomaan osaratkaisuja. Osaratkaisut ovat neuvottelujen etenemiselle hyödyllisempiä kuin *status quon* ylläpitäminen ja niiden avulla voidaan rakentaa luottamusta. Osaratkaisut tulee nähdä pysyvän kokonaisratkaisun välietappeina.¹³³

Hyvä ajoitus voidaan rakentaa positiivisesti, eli ennaltaehkäisemällä väkivallan puhkeamista. Ajoitus voi rakentua myös negatiivisesti, eli ulospääsynä kiristyneestä tilanteesta. Rauhanvälittäjä voi hyödyntää pattitilannetta panostamalla sovitteluun konfliktin kiihtymisen tapahduttua. Ajoitus voi olla myös motivaatio, joka ajaa osapuolia sovittelemaan kiristyneen tilanteen jälkeen, koska monia muita vaihtoehtoja ei ole olemassa.¹³⁴ Rauhanvälityksen ajoitus vaikuttaa myös voimankäytön todennäköisyyteen rauhanvälityksen jälkeen; rauhanvälitys pitkään kestäneen konfliktin myöhemmässä vaiheessa vähentää merkittävästi voimankäyttöä. Tämä osoittaa, että rauhanvälitys onnistuu paremmin, kun osapuolet ovat kohdanneet konflikteja ja osapuolet ovat kokeneet välikohtauksia, joiden kustannukset ovat merkittävät ja jotka eivät ole muuttaneet *status quoa*.¹³⁵ Pattitilanteen kohtaamisen on osoitettu myös vähentäneen väkivallan käyttöä konfliktiosapuolten myöhemmissä välikohtauksissa.¹³⁶

Rauhanvälittäjä ei aina onnistu luomaan otollisia suhteita tai tarjoamaan houkuttelevaa mahdollisuutta sovitteluun ja väkivallasta luopumiseen. Samassa tilanteessa välikohtaukset voivat vähentää väkivaltaa ja sitä kautta synnyttää tulitauon. Osapuolet eivät välttämättä pidä tilannetta tarpeeksi rankkana, jotta he pyrkisivät etsimään ratkaisua kolmannen osapuolen välittämänä. Kun tilanne hankaloituu, osapuolet saattavat löytää ratkaisun ilman rauhanvälittäjän apua.¹³⁷

¹³¹ Haass, 1990, 139, 146, 148.

¹³² Kts. esim. Mooradian ja Druckman, 1999.

¹³³ Haass, 1990, 145.

¹³⁴ Mooradian ja Druckman, 1999, 711.

¹³⁵ Greig, 2001, 710.

¹³⁶ Emt, 712.

¹³⁷ Mooradian ja Druckman, 1999, 724.

2.2.5. Ulospääsy

William Zartmanin mukaan kypsyyteen kaivataan pattitilanteen lisäksi myös suunnitelma, miten konfliktiin saadaan pitkäaikainen ratkaisu, ulospääsy¹³⁸. Ilman ulospääsyä, pattitilanteesta etenemisenkään ei ole mahdollista. Kypsyys on välttämätön olosuhde neuvottelujen aloittamiselle, muttei kuitenkaan yksi riittävä keino.¹³⁹

Ulospääsy on Zartmanin mukaan lähtökohta neuvotteluista etenemiselle, mutta Zartman itse ei ole esittänyt teoreettista mallia ulospääsulle. Hän on kuitenkin esittänyt kysymyksen, voiko kypsyyttä laajentaa, jotta se kattaisi koko prosessin vai tuleeko rauhanneuvottelujen selittämistä täydentää jolloin muulla logiikalla. Ulospääsyn logiikka liittyy teoreettiseen ajatukseen konfliktin päättämistä seuraavaan konfliktin ratkaisemiseen.¹⁴⁰

Zartmanin malli ulospääsystä on ajatus, joka perustuu osapuolten yhteisten mahdollisuuksien viljelystä¹⁴¹. Ajatus perustuu siihen, että rauhanvälittäjä pystyy luomaan osapuolille houkuttelevia tulevaisuuden vaihtoehtoja, jotta he haluavat pysyä neuvottelupöydässä ja joka pitää heidät pois konfliktista. Tämä taas liittyy ajatukseen ulospääsystä, josta rauhanvälittäjät jatkavat työtään. Ilman yhteisten mahdollisuuksien luomista neuvottelut pysyvät epävakaina, vaikka konfliktin hallintasuunnitelma olisi saatu aikaiseksi.¹⁴² Ulospääsyn keskeinen vaatimus on kehittää teoreettinen kehys, joka selittää osapuolien halua jatkaa neuvotteluja.¹⁴³

¹³⁸ Way Out.

¹³⁹ Zartman, 2001, 8–9.

¹⁴⁰ Emt, 14.

¹⁴¹ Mutually Inticing Opportunities.

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Salla, 1997, 464.

3.0. Historiantutkimuksessa käytetyt menetelmät

3.1. Kansainvälisen politiikan, rauhan- ja konfliktin- sekä historiantutkimuksen suhde

Rauhan- ja konfliktintutkimus kuuluu kiinteästi kansainvälisen politiikan tieteenalaan, mutta sitä ei voida pitää muusta tutkimuksesta irrallisena palana, koska sen tutkimuskohteena ovat kansainväliset konfliktit laajasti ymmärrettyinä ja se soveltaa eri tieteenalojen teorioita ja menetelmiä.¹⁴⁴ Rauhan- ja konfliktintutkimus on kuitenkin aina ollut omaleimainen tieteenala.¹⁴⁵ Kansainvälisen politiikan tutkimukselle kansainvälisten konfliktien, yhteistyön ja rauhan kysymykset ovat olleet aina tieteenalan hallitsevia teemoja, joten kansainvälisen politiikan tutkijoilla on aina ollut läheinen suhde rauhan- ja konfliktintutkimuksen kysymyksiin.¹⁴⁶

Rauhantutkimuksen ajatellaan usein pyrkivän kaikista tärkeimpään arvoon, rauhan saavuttamiseen. Rauhantutkimuksen voidaan näin ollen ajatella olevan normatiivinen tutkimusala. Tutkimuksen avulla pyritään selvittämään, miten asioiden tulisi olla. Tällaista tutkimusta kutsutaan myös soveltavaksi tutkimukseksi, jolle luonteenomaista on tieteiden välinen yhteistyö ja vuorovaikutteisuus. Rauhan- ja konfliktin- sekä historiantutkimus ovat vuorovaikutuksessa.¹⁴⁷

Risto Kivelä nostaa esille kaksi mahdollista haastetta rauhan- ja konfliktin sekä historiantutkimuksen välillä. Ensimmäinen on normatiivisuuden ja historiantutkimuksen objektiivisuuden yhteensovittaminen. Toinen on yhteiskuntatieteille tyypillinen pyrkimys päätyä yleistämään ja teoretisoida tutkimuskohteen tuloksia, kun taas historiantutkimus pyrkii selittämään, kuvaamaan ja analysoimaan yksittäisiä ilmiöitä ja niiden jatkuvuutta.¹⁴⁸

Täydellisen objektiivisuuden saavuttamisesta on kuitenkin historiantutkimuksessa luovuttu. Tutkijan tulee pikemminkin huomioida omien ennakoasenteiden vaikutus tutkimuksen edetessä, mitä käsitellen tarkemmin luvussa 3.2.3. Historiantutkijan tulee olla tarkka lähteiden käytössä ja oman tutkimuskysymyksen määrittelyssä. Kysymyksen muotoilu arvoperustan pohjalta ei ole ristiriidassa rauhan- ja konfliktintutkimuksen kanssa, kunhan kysymyksen asettelu täyttää sille asetetut muut ehdot, joita erittelen luvussa 3.2.2.¹⁴⁹ Arvojen ei kuitenkaan saa antaa vaikuttaa tutkimuksen sisällä, eli lähteiksi ei tule valita sellaista tutkimusta, joka on tehty palvelemaan tiettyä päämäärää tai tavoitetta. Historian tutkimuksessa suhtaudutaan yleistämiseen ja erityisesti

¹⁴⁴ Hakovirta, 1981, 21.

¹⁴⁵ Rogers ja Ramsbotham, 1999, 742.

¹⁴⁶ Hakovirta, 1981, 11.

¹⁴⁷ Kivelä, 1969, 20–21.

¹⁴⁸ Emt, 22–23.

¹⁴⁹ Kalela, 2000, 40, 51–55.

tulevaisuutta ennakoivien lakien muotoilemiseen skeptisesti. Historian tutkija voi kuitenkin ottaa tutkimuskohteeseen esimerkiksi tiettyyn konfliktiin johtaneita syitä ja saada arvokasta tutkimustietoa yksittäisestä tapauksesta.¹⁵⁰ Kalela korostaa kuitenkin, että kaikki tapaukset, mitä yhteiskuntatieteiden tai historiantutkimuksessa tutkitaan, ovat uniikkeja. Tästä johtuen tapahtumia joudutaan luokittelemaan ja etsimään luokkien välillä olevia yhteyksiä.¹⁵¹

3.2. Erilaiset tulkinnat todellisuudesta

Miten tietoa voidaan saada? Jokaisen tutkijan tulee perehtyä siihen, millä keinoin tietoa on saatavissa ja historiantutkimuksessa tutkimuskysymyksen arviointi vaikuttaa tähän merkittävästi. Totuudella viitataan lukuisiin eri asioihin ja sillä on monia eri ulottuvuuksia. Historiantutkimuksessa tutkimuskohteen peruslähtökohdat määrittävät pitkälti tutkimuskohteen sisällön. Kun tutkija tekee omia valintojaan, hänen tulisi pohtia ja erityisesti selittää, miksi hän päätyi tiettyihin valintoihin, eli selittää totuuden moniulotteisuus.¹⁵²

Aiemmin historiantutkimuksessa pyrittiin absoluuttiseen objektiivisuuteen ja tutkimus nojasi näin ollen vahvasti positivistiseen käsitykseen saada tietoa. Positivistisen käsityksen mukaan tutkijan omien ennakkokäsitysten ei tulisi vaikuttaa tutkimustuloksiin lainkaan. Tutkimuksen reliabiliteetti perustui tutkimuksen varmennettavuuteen; jokaisen tutkijan tulisi samat materiaalit läpikäytyään päätyä samaan lopputulokseen.¹⁵³ Nykyään historiantutkijat usein kuitenkin hylkäävät täydelliseen objektiivisuuteen pyrkimisen. Jokaisen tutkijan ennakkotiedot, kulttuurillinen tausta ja käsitykset vaikuttavat tutkimustyöhön. *Itsensä sammuttaminen*¹⁵⁴ on Jorma Kalelan mukaan täysin mahdotonta, eli positivistinen käsitys tiedon saamisesta ei ole enää yleisesti hyväksytty ajatus historiantutkimuksen puolella.¹⁵⁵

¹⁵⁰ Kivelä, 1969, 22–23.

¹⁵¹ Kalela, 1976, 40. Vrt. esim. Tapaustutkimus keskittyy historiallisen jakson tarkkaan tutkimiseen, minkä avulla voidaan kehittää tai testata historiallisia syitä, joita voidaan mahdollisesti yleistää muihin tapahtumiin. Tapaus tarkoittaa tapahtumien sarjaa, jossa tapahtuma tarkoittaa esimerkiksi erilaisia hallintomalleja, vallankaappauksia jne. Tapaustutkimus perustuu päättelyn tekemiseen ja sen logiikkaan. Tapaustutkimuksessa pyritään löytämään kausaalisia vaikutuksia tutkitussa aineistossa. Tapaustutkimus on luonteeltaan kausaalisia suhteita etsivä menetelmä, mihin historiantutkimuksen menetelmä ei tähtää. George ja Bennett, 2005, 5.

¹⁵² Kalela, 2000, 139, 142, 144.

¹⁵³ King ym., 1994, 3–5.

¹⁵⁴ Kursiivi alkuperäisessä teoksessa.

¹⁵⁵ Kalela, 2000, 85–86.

3.3. Tutkimusprosessi

3.3.1. Tutkimuksen lähtökohdat

Historiantutkimuksen tehtävänä on selvittää, miten asiat olivat suhteessa siihen, miten ja mitä niistä uskotaan tai väitetään. Jorma Kalela tekee eron menneisyyden ja menneisyyden esityksen välillä; ainoastaan osa menneisyydestä päätyy osaksi historiaa, joka otetaan historiankirjoituksen kohteeksi. Historia näkyy kuitenkin ympärillämme monin tavoin, ja esitykset siitä syntyvät myös historian kirjoituksen ulkopuolella. Historian kirjoitukseksi muuntuminen tapahtuu Kalelan mukaan niistä asioista, jotka ovat jonkun ilmiön kannalta *muistamisen arvoisia* tai *selitystä kaipaavia*¹⁵⁶. Tutkimusta ei kuitenkaan yleensä tehdä menneisyyden vuoksi vaan vakuuttamaan oman tulkinnan pätevydestä.¹⁵⁷ Historiantutkimus eroaa kuitenkin muista ”muisteluista”, kuten sotaveteraanien kirjoituksista siten, että historiantutkimusta määrittää viime kädessä tieteellisen työskentelyn periaatteet.¹⁵⁸

3.3.2. Lähteiden arviointi ja kysymyksenasettelu

Jokaisen tutkijan tulee kysyä itseltään, miksi tutkimusta tehdään. Tutkijan pitäisi jo tutkimuksen alkuvaiheessa pohtia ja pystyä vastaamaan, miksi on valinnut tietyn tutkimuskohteen, näkökulman ja millainen merkittävyys näkökulmalla on. Tutkijan tulee pystyä perustelemaan nämä valinnat. Näkökulman valinta vaikuttaa tutkimuksen merkittävyyteen; tuoko tämä näkökulma jotain uutta suhteessa olemassa olevaan tietoon tai muuttaako tutkimustulos kenties aiempaa tietoa?¹⁵⁹ Perustelut näihin kysymyksiin toimivat näkökulman oikeutuksen arviointina. Tärkeää näkökulman huomioimisessa on myös, että historiaa ei tule tarkastella oman tai myöhemmän ajan käsitteiden ja ajatusmallien avulla, vaan on pyrittävä tarkastelemaan ilmiöitä sen aikaisilla ajatusmalleilla. Myös oman kulttuurin ja tutkimuskohteen kulttuurin väliin on syytä tehdä ero. Välineenä historian tutkimuksessa käytetään lähdekritiikkiä.¹⁶⁰

Antero Heikkisen kuvauksen perusteella lähdekritiikki on toimintaa, jolla pyritään saamaan selville lähteen välittämien tietojen suhdetta tapahtumiin tai ilmiöihin, joista tietoa pyritään saamaan.

¹⁵⁶ Kursivointi originaalissa.

¹⁵⁷ Kalela, 2000, 38, 53–54.

¹⁵⁸ Emt, 62, 67, 90–91.

¹⁵⁹ Kalela, 1993, 24–25.

¹⁶⁰ Kalela, 2000, 89–91, 98–99.

Lähdekritiikki on keskeinen elementti historiantutkimuksessa. Kriittinen ulottuvuus syntyi silloin, kun tutkimuksessa alettiin arvioida lähteiden merkitystä.¹⁶¹

Historiantutkimuksen prosessissa tutkijan tulee löytää aineistosta esiin oikea tieto ja hylätä epäluotettavat tai epätodet lähteet. Tällä pyritään mahdollisimman tarkkaan kuvaukseen ilmiön todellisesta luonteesta. Lähdekritiikki ei kuitenkaan ole suora erottelu oikean ja väärän lähteen välillä vaan pyrkimys päästä mahdollisimman lähelle sitä tietoa, joka on lähimpänä kerrottua asiaa tai sen alkulähdettä. Lähteitä arvioidaan myös niiden informatiivisuuden suhteen sekä siten, pystyykö lähde vastaamaan tutkijan esittämään kysymykseen. Näin ollen myös tutkijan oma rooli ja panos korostuvat. Lähdettä hyödynnetään vain, jos sen katsotaan pystyvän vastaamaan tutkijan kysymykseen. Käytettävät lähteet yksinään eivät pysty vastaamaan kysymyksiin, joten ne eivät välitä tietoa ilman tutkijan tulkintaa.¹⁶²

Historiantutkimuksessa esitettyihin kysymyksiin vaikuttavat tutkijan oma tietämys, ajattelutapa ja tiedon intressi, joten vastaajan ominaisuudet vaikuttavat näin ollen vastauksien sisältöihin. Historian kirjoitus on näin ollen dialoginen prosessi, ja tutkija osallistuu tutkimuksensa kautta yhteiskunnalliseen keskusteluun.¹⁶³ Historiantutkimuksen on tarkoitus tarkastella historian ilmiöiden välisiä suhteita sekä esitettyjen väitteiden tai tulkintojen kestävyyttä. Tutkijan tulee siis olla tietoinen tutkittavien asioiden tulkinnoista, eli lähteiden tulkinnoista. Tämä voi olla mahdollista vain, jos tutkija ottaa etäisyyttä niihin tapoihin, joilla historiaa muokataan. Tutkimuksessa ei voida keskittyä vain siihen, miten asiat olivat vaan siihen, ”*miten niiden väitetään tai uskotaan olleen*”.¹⁶⁴

3.3.3. Tutkimuksessa pyritään tulkinnan ristiriidattomuuteen

”Historia, jota luemme, on rakennettu tosiasioille, mutta ei tarkasti ottaen sisällä lainkaan tosiasioita, vaan sarjan hyväksytyjä mielipiteitä.”¹⁶⁵

Jorma Kalelan mukaan tutkimuksen tulisi keskittyä siihen, että tutkija tuottaa uutta tietoa tai korjaa jo olemassa olevaa; tutkijan tulee pohtia kysymystä, mitä hän tutkimuksellaan haluaa osoittaa, eli mikä hänen argumentaationsa tavoite on. Kalela toteaa, että ”argumentaation tavoite on lähdekirjallisuuden kritiikin lähtökohtana”. Kritiikki toimii perusteluna oman näkökulman valinnalle. Eri tutkimusten välillä ilmenee usein ristiriitoja. Tutkijan tulee siis pohtia oman ja

¹⁶¹ Heikkinen, 1979, 26.

¹⁶² Kalela, 2000, 92–94.

¹⁶³ Emt, 26, 77.

¹⁶⁴ Emt, 54, 78–79, 88, 90–91. Kursiivi alkuperäisessä teoksessa.

¹⁶⁵ Emt, 144.

tutkimuskohteen maailman välisiä eroja, jonka lopputuloksena tulisi syntyä rekonstruktio, eli tutkimuskohteen oma todellisuus ja diskurssi. Sen, onko päättely pätevää rekonstruktion osalta, arviointi tulee tapahtua tutkimuskohteen sisällä.¹⁶⁶ Argumentaatiolla pyritään vastaamaan oman ajan historiaan kohdistuviin kysymyksiin ja rekonstruktion onnistuminen edellyttää, että tutkija tekee oikeutta tutkimilleen kysymyksille. Tutkimuksen lähtökohta on näin ollen myös eettinen.¹⁶⁷

Historiantutkija ei kuitenkaan voi asettua historiantutkimuksen prosessin ulkopuolelle, eli täydellistä objektiivisuutta ei voida saavuttaa. Historiantutkijan omat näkemykset, kulttuurillinen tausta ja oma elinympäristö vaikuttavat historiantutkijaan. Tutkijan on syytä ottaa etäisyyttä omaan tutkimuskohteeseen ja pyrkiä objektiivisuuteen erityisesti huomioiden oma asemansa ja taustansa suhteessa tutkimuskohteeseen. Tutkimusprosessin aikana tutkijan tulee pohtia oman tutkimuksensa tavoitteita, omia ennakkonäkemyksiä sekä niiden välistä suhdetta ja vaikutusta tutkimuksen lopputuloksiin.¹⁶⁸

Tulkintojen perimmäisenä tarkoituksena on ymmärtää ja selittää tutkittavaa ilmiötä.¹⁶⁹ Selittäessä ilmiöitä selkeään kuvaamiseen, eli asioiden esittämiseen, tulee kiinnittää huomiota.¹⁷⁰ Historian tutkimuksessa on käyty keskustelua siitä, millaiseen selittämiseen tulee pyrkiä. Selittäminen tarkoittaa Antero Heikkisen mukaan ”yksinkertaisimmillaan tapahtumien ja ilmiöiden *riittävien ja välttämättömien*¹⁷¹ ehtojen etsimistä”. Selitystyyppit Heikkinen jakaa kausaaleihin ja finaaliin selityksiin. Kausaalissa selityksessä annetaan ja luodaan tutkimustietoa syy-seuraus-suhteesta¹⁷² ja tutkimustapa on empiirinen.¹⁷³ Finaalinen selitys perustuu päämäärien tavoitteluun, ja siinä toiminnan sekä sen tavoitteiden suhdetta ei tutkita empiirisesti vaan käsitteiden kautta. Finaalista selittämistä kutsutaan myös ymmärtämiseksi. Jotta tutkija voi ymmärtää asetettujen kysymysten sisältöjä, hänen tulee ymmärtää ympäröivää kulttuuria ja kulttuurisia konsepteja, joissa tutkimusta tehdään. Kun tutkimus perustuu ymmärtämiseen, tavoitteena on löytää toiminnan tarkoitus.¹⁷⁴ Kalelan mukaan finalistiset ja kausaaliset esitystavat olivat tyypillisiä 1960- ja 1970-luvun historiantutkimuksessa, mutta myöhemmin huomio siirtyi selityksistä kertomuksiin. Kalela

¹⁶⁶ Kalela, 1993, 24–26, 31–32, 49, 56.

¹⁶⁷ Emt, 56, 63.

¹⁶⁸ Kalela, 2000, 40, 51–55.

¹⁶⁹ Emt, 49.

¹⁷⁰ Heikkinen, 1979, 51–56.

¹⁷¹ Kursiivi alkuperäisessä teoksessa.

¹⁷² King ym., 1994, 34–35.

¹⁷³ Heikkinen, 1979, 63.

¹⁷⁴ King ym., 1994, 37.

kuitenkin painottaa, että historiantutkija toimii nykyään päättelemällä ja päätelmistä koottavia esityksiä tulisi arvioida kokonaisuutena, jonka osina useat argumentit toimivat.¹⁷⁵

Kuten aiemmin totesin, historiantutkimuksen tutkimustulokset ovat aina tutkijan tuotoksen päätelmä, joka perustuu todistuskappaleisiin, eli lähteisiin. Edward Hallett Carr toteaaakin, että ”historiantutkijan työ on jatkuvaa tosiasioiden sovittamista tulkintaan ja tulkinnan sovittamista faktoihin.”¹⁷⁶ Totuus on näin ollen Kalelan esityksen mukaan hyvin perusteltua tietoa, jonka uskottavuuden kannalta tutkimuksen sisäinen ristiriidattomuus on keskeisessä asemassa. Ristiriidattomuuden Kalela jakaa kahteen osaan; sisäiseen ja ulkoiseen. Sisäinen ristiriidattomuus syntyy lähteen valinnan kautta; lähteen merkitys on oltava tutkijalle selvillä, kun hän valitsee käyttää sitä. Kokonaistulkinnan tulee olla yhteensopiva lähteiden ja muiden vastaavien päätelmien kanssa. Kalela korostaa myös, että tutkimuksen kestävyyttä ja hyväksyttävyyttä arvioitaessa olennaista on arvioida sitä siitä näkökulmasta, mistä tutkija on päättänyt tutkia omaa aihettaan. Kohteen konteksti ei siis saa olla ristiriitainen tutkijan ja toisten tutkijoiden esittämien¹⁷⁷ tietojen kanssa.¹⁷⁸ Tutkimuksen reliabiliteetti tulee arvioida johdonmukaisen, loogisen päättelyn ja siitä tehtävän tulkinnan perusteella. Tutkimukselle voi myös esittää kysymyksen, ovatko johtopäätökset seurausta tutkimukselle asetetuista ennakkoehdoista.¹⁷⁹

Risto Kivelä kutsuu historiantutkimuksen kuvailevaa analyysiä deskriptiiviseksi tutkimukseksi. Sen tarkoitus on antaa mahdollisimman yksityiskohtainen kuvaus esimerkiksi konfliktitilanteen vaiheista ja lopputilanteesta, mihin konflikti on päättynyt. Pelkkä kuvaus ei kuitenkaan tuota meille uutta tutkimusta, minkä takia tutkimuksen analysoiminen, eli tutkijan tekemä tulkinta nousee keskeiseen rooliin. Tulkinta on se esitys todellisuudesta, jota valitulla kysymyksenasettelulla haluttiin tutkia. Lähtökohta on tyytymättömyys olemassa olevaan historiaa koskevaan tietoon tai halu olemassa olevan tiedon täydentämiseen.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Kalela, 2000, 170–173.

¹⁷⁶ Carr, 1961, 32.

¹⁷⁷ Tutkija on hyväksynyt muiden tutkimukset omiksi lähteiksi tässä vaiheessa tutkimuksentekoa.

¹⁷⁸ Kalela, 2000, 144–145.

¹⁷⁹ Kalela, 1993, 54.

¹⁸⁰ Emt, 13.

4.0. Namibian historia

Tässä luvussa esittelen lyhyesti keskeisiä ja tutkimukseni kannalta oleellisia taustoja Namibiasta, sen väestöstä sekä Namibian historiasta 1800-luvun lopusta lähtien, jolloin Namibia oli Saksan hallinnon alainen siirtokunta. Käsittelem Namibian historiaa lyhyesti siirtomaavallan alusta lähtien, koska siirtomaavaltta-aika on jättänyt jälkensä Namibiaan ja siirtomaa-aikana alkanut väestön sosiaalinen ja alueellinen jakautuminen vallitsivat edelleen konfliktin alkaessa.¹⁸¹ Alueelliset, sosiaaliset ja taloudelliset erot näkyvät edelleen voimakkaasti Namibiassa. Ennen varsinaiseen aineisto-osioon siirtymistä esittelen tässä luvussa lyhyesti kansallisliikkeen ja puolueiden syntyminen 1950-luvulta lähtien, koska kansallisliikkeen merkitys Namibian itsenäistymisessä on ollut keskeinen. Osa kansallisliikkeistä syntyi muun muassa työläisten olojen parantamiseen tähtäävinä liikkeinä, mutta niiden merkitys siirtomaavaltahallinnon vastustamisessa ja siirtomaavaltajärjestelmän purkamisessa nousi nopeasti kansallisliikkeiden keskeiseksi päämääräksi. Myös tästä syystä siirtomaavaltta-ajan lyhyt esittely on perusteltua. Rauhanvälityksen tarkastelemisen ja ymmärtämisen kannalta on oleellista tarkastella myös rauhanvälitystä ja konfliktia edeltänyttä aikaa ja niiden taustalla olleita tekijöitä.

4.1. Maa ja väestö

Namibian valtio sijaitsee Afrikan lounaisosassa, Atlantin rannikolla. Namibian pohjoinen rajanaapuri on Angola, etelässä Etelä-Afrikka ja idässä Namibia jakaa rajan Botswanan ja Sambian kanssa. Namibian pääkaupunki on Windhoek, joka sijaitsee maan keskiosassa. Namibia on kokonaispinta-alaltaan 824268 km², noin 2,5 kertaa Suomen kokoinen valtio.

Namibian väestö on verrattain pieni ja tästä johtuen asumustiheys on harva. YK:n arvion mukaan Namibiassa oli vuonna 2010 yhteensä 2 283 000 ihmistä,¹⁸² joista noin seitsemän prosenttia oli valkoisia, 87,5 prosenttia tummaihoisia ja 6,5 prosenttia muita¹⁸³.¹⁸⁴ Asukasmäärältään suurin on pääkaupunki Windhoek, jossa asuu suuri osa maan valkoisesta väestöstä.¹⁸⁵ Vuonna 2010 noin 40 prosenttia väestöstä asui kaupungeissa.¹⁸⁶

Namibian väestö koostuu useasta etnisestä ryhmästä, joista on löydettävissä neljä erillistä pääryhmää: khoisankansat, negroidit, värilliset ja valkoiset. Khoisankansoihin kuuluvat sanit, jotka

¹⁸¹ Kts. mm. Zartman, 1989, 170-171.

¹⁸² United Nations, 2011, 741. Luvut ovat arvioita, koska väestölaskenta on Namibiassa tehty viimeksi vuonna 2001.

¹⁸³ Englannin kielinen termi *mixed* on usein käännetty suomeksi värilliseksi. Katso teksti seuraavalla sivulla etnisistä ryhmistä.

¹⁸⁴ Central Intelligence Agency, 2012.

¹⁸⁵ Kiljunen, 1980, 16.

¹⁸⁶ Central Intelligence Agency, 2012.

olivat Namibian ensimmäisiä asukkaita, ja namat. Negroidiseen ryhmään kuuluvat ovambot, kavangolaiset ja hererot, sekä bantuihin kuulumattomat damarat ja tswanat. Värillisten ryhmään kuuluvat rehobothalaiset, jotka ovat buurien ja namojen jälkeläisiä. Heitä on pidetty astetta parempana osana väestöä, koska heidän juuret ovat sidoksissa buureihin. Valkoinen väestö alkoi muuttaa Namibiaan 1800-luvulla. Valkoisia muutti Namibiaan Euroopasta ja Etelä-Afrikasta. Suuri osa heistä tuli Saksasta toisen maailmansodan jälkeen. Kaiken kaikkiaan neljän pääryhmän alla etnisiä alaryhmiä Namibiassa on yksitoista.¹⁸⁷ Ovambot muodostavat suurimman ryhmän; noin 50 prosenttia väestöstä kuuluu heihin. Kavangot muodostavat toiseksi suurimman ryhmän noin yhdeksän prosentin osuudella.¹⁸⁸

4.2. Namibia siirtomaiden pelinappulana

Namibialla on pitkä siirtomaahistoria. Vuosina 1884–1915 Namibian alue oli Saksan hallinnon alainen siirtokunta. Ensimmäisen maailmansodan aikana Etelä-Afrikka ja muut liittoutuneisiin kuuluneet valtiot hyökkäsivät alueelle ja hyökkäystä seurannut miehitys viitoitti tietä Etelä-Afrikan hallinnon ajanjaksolle.¹⁸⁹ Ensimmäisen maailmansodan jälkeen hävinneiden valtioiden siirtomaat jaettiin muun muassa maantieteellisen sijaintinsa, kehitystasonsa ja muiden asioiden perusteella kolmeen eri ryhmään, A-, B- ja C-ryhmiin.¹⁹⁰ Namibia luokiteltiin C-ryhmään, eli kaikista vähiten kehittyneisiin siirtomaihin, joten siihen aikaan katsottiin, että alueen hallitseminen oli kaikista helpointa siten, että siihen sovellettiin mandaatin saaneen valtion lakeja.¹⁹¹ Etelä-Afrikan valta-aika alkoi virallisesti vuonna 1920, kun Kansainliitto antoi Etelä-Afrikalle mandaatin Namibian alueen hallinnointiin. Pelkkä mandaatti alueen hallinnointiin ei riittänyt Etelä-Afrikalle vaan se halusi liittää Namibian virallisesti osaksi Etelä-Afrikkaa. Tästä johtuen Etelä-Afrikka piti Namibiaa, jota aiemmin kutsuttiin Lounais-Afrikaksi¹⁹², virallisena osana Etelä-Afrikkaa aina 1970-luvulle asti.¹⁹³ Kansainliiton mandaattikomitea ei kuitenkaan antanut Etelä-Afrikalle oikeutta liittää Namibian aluetta osaksi sitä. Namibian tilanne oli edelleen kansainvälisen kiinnostuksen kohteena, kun Etelä-Afrikka kieltäytyi luopumasta alueesta toisen maailmansodan jälkeen.¹⁹⁴ Etelä-Afrikka pyrki

¹⁸⁷ Kiljunen, 1980, 22–24.

¹⁸⁸ Central Intelligence Agency, 2012.

¹⁸⁹ Cliffe ym., 1994, 13–14, 17.

¹⁹⁰ Kourula, 1980, 162.

¹⁹¹ Davies, 2007, 10.

¹⁹² South West Africa.

¹⁹³ Cliffe ym., 1994, 14.

¹⁹⁴ Kourula, 1980, 162, 164–165.

liittämään alueen itseensä vuodesta 1946 lähtien, jolloin kansainliiton viimeinen yleiskokous ei päättänyt mandaatin valvontavallan siirtämisestä juuri vuonna 1945 perustetulle YK:lle.¹⁹⁵

Siirtomaavalta-aika jätti jälkensä Namibian historiaan. Saksan hallinnon aikana namibialaiset alkoivat jakaantua kahtia ja Etelä-Afrikan harjoittamat toimet ja erityisesti apartheid-politiikka alueella edistivät tätä jakaantumista. Etelä-Afrikka ymmärsi Namibian alueen taloudellisen merkityksen, joten siitä tuli Etelä-Afrikalle tärkeä pääomaintressien kohde. Etelä-Afrikan kolonialismi edesauttoi kahdentyyppisen maanviljelyksen syntymistä; kaupallisen sektorin syntymistä ja viennin edistämistä, jota valkoiset dominoivat, sekä mustien ylläpitämää kotiviljelyä. Etelässä asuvat namibialaiset palvelivat valkoisten maatiloilla. Primäärituotannosta siirryttiin kohti teollisuutta 1980-luvulle tultaessa.¹⁹⁶

Kolonialismin aika Namibiassa jakoi ja eriytti ihmiset ja alueet. Erityisesti tummaihoisten asuttama pohjoinen ja valkoisten rikkaiden asuttama etelä poikkesivat toisistaan huomattavasti.¹⁹⁷ Suuret taloudelliset ja sosiaaliset erot valkoisten ja tummaihoisten välillä eivät rajoittuneet pelkästään merkittäviin tuloeroihin. Erot näkyivät myös työllistymismahdollisuuksissa sekä terveys- ja sosiaalipalveluiden saatavuudessa. Tuloeroista kertoo se, että 60 prosenttia väestöstä asui vuonna 1986 dollari päivässä -köyhyysrajan alapuolella, kun saman vuoden bruttokansantuote Namibiassa oli yli 1000 USD per henki.¹⁹⁸

Etelä-Afrikan hallinnon aikana mustien ja valkoisten eriarvoinen kohtelu jatkui. Etelä-Afrikan valkoisia suosiva ja tummia syrjivä apartheid-politiikka ulottui Namibian alueelle, koska Etelä-Afrikka harjoitti sisäpolitiikkaansa omasta mielestä sille kuuluvassa viidennessä provinssissaan, Lounais-Afrikassa. Namibian alueella valkoiset saivat hallituksen ja lakiasäättävän elimen jo vuonna 1925, joka toimi Etelä-Afrikan hallinnon alaisena. Namibian valkoiset saivat osallistua Etelä-Afrikan parlamenttiin vuodesta 1951 lähtien ja alueelliset asiat siirtyivät Bantu hallinto-osaston tiukkaan valvontaan vuonna 1955. Varsinainen apartheid-politiikka alkoi kymmenen vuotta myöhemmin, kun tummaihoisten laillisia oikeuksia kavennettiin ja alueellinen jako etnisten ryhmien välillä alkoi.¹⁹⁹

Maan bruttokansantuote vuonna 2010 oli 12170 miljoonaa Yhdysvaltojen dollari ja vuosittainen talouskasvu 4,8 prosenttia. Bruttokansantuote per henki vuonna 2010 oli 4500 dollaria.

¹⁹⁵ Kourula, 1980, 163 ja Zartman, 1989, 171.

¹⁹⁶ Belfiglio, 1979, 511.

¹⁹⁷ Cliffe ym., 1994, 14–15.

¹⁹⁸ Emt, 17.

¹⁹⁹ Zartman, 1989, 174–175.

Bruttokansantuotteen kasvu on ollut voimakasta itsenäistymisen jälkeen, mutta siitä huolimatta väestöstä edelleen 38 prosenttia asuu dollari per päivä -köyhyysrajan alapuolella.²⁰⁰

Siirtomaavallan aikainen erottelu näkyy Namibian tulojenjakautumisessa edelleen. Kymmenen prosenttia väestön suurituloisimmista ansaitsee jopa 53 prosenttia maan kaikista tuloista ja vastaavasti kymmenen prosenttia väestön pienituloisimmista 1,1 prosenttia. Tuloeroja mittaava gini-kerroin²⁰¹ Namibiassa on jopa 48,2, kun Suomessa vastaava luku on hieman vajaa seitsemän.²⁰² 2000-luvulla Namibia on edelleen ollut taloudellisesti riippuvainen Etelä-Afrikasta ja sisäisesti taloudelliset erot ovat merkittävät.²⁰³ Vaikka apartheidin tunnustavat lait on kielletty Namibiassa, on oletettavaa, että kymmenen prosentin rikkaimpaan väestön osaan kuuluu valtaosa maassa asuvista valkoisista.

4.3. Kansallisliikkeen syntyminen

Järjestäytynyt vastustus Etelä-Afrikan hallintoa vastaan ja sitä myöten kansallisliikkeet syntyivät Namibiassa 1950-luvulla. 1950-luku oli Namibiassa ratkaiseva vaihe sille, että Namibiassa siirryttiin heimopohjaisesta järjestäytymisestä kohti kansallista järjestäytymistä. Ensimmäiset aseelliset yhteenotot namibialaisten ja eteläafrikkalaisten käytiin 1960-luvulla, jolloin kansallisliikkeet nousivat myös naapurimaissa Angolassa, Zimbabwessa ja Mosambikissa.²⁰⁴ Lisäksi Saksan entiset siirtomaavallat Togo, Kamerun ja Tansania elivät itsenäistymisen partaalla, mikä heijastui myös Namibian tilanteeseen.²⁰⁵

SWANU²⁰⁶ oli ensimmäinen kansallispuolue ja se koostui aluksi heimopäälliköiden neuvostosta ja pääasiallisesti opiskelijoista koostuvasta puolueesta, SWAPA:sta²⁰⁷. Namibian historian kannalta merkittävin kansallisliike oli Kapkaupungissa Ovambo-heimon kokouksessa vuonna 1958 syntynyt OPO²⁰⁸, joka koostui aluksi pääasiallisesti siirtotyöläisistä. Seuraavana vuonna järjestö muutti Windhoektiin ja vuonna 1960 se jatkoi toimintaa nimellä SWAPO. Liikkeen taustalla oli ajatus siirtotyöläisten olojen parantamisesta, mutta ensisijainen tavoite oli vapauttaa Namibia siirtomaavallan alaisuudesta ja saada oikeus toimia suvereenina valtiona. Nämä periaatteet

²⁰⁰ World Bank, 2012.

²⁰¹ Gini-kertoimen perusideana on laskea, miten kaukana keskimäärin jakauman havainnot ovat toisistaan. Mitä suurempi luku on sitä suuremmat tuloerot massa on. Tilastokeskus, 2012.

²⁰² Central Intelligence Agency, 2012.

²⁰³ Howard, 2002, 126.

²⁰⁴ Emt, 100.

²⁰⁵ Green ym., 1981, 147.

²⁰⁶ South West African National Union.

²⁰⁷ South West African Progressive Association.

²⁰⁸ Owambo People's Organization.

kokosivat ihmisiä yhteen koko maasta, joten SWAPO:n toiminta laajeni nopeasti koko maahan.²⁰⁹ 1970-luvulla myös etniset ryhmät liittyivät SWAPO:on, minkä vuoksi kannatus laajeni edelleen. SWANU:n kannatus pysyi selkeämmin vain heimojen sisäisenä liikkeenä, minkä vuoksi se ei saanut maanlaajuista kannatusta eikä se toiminut kansallisena vapautusjärjestönä myöskään maan ulkopuolella. SWANU tuomitsi Etelä-Afrikan hallinnon, muttei ollut valmis vastustamaan hallintoa sotilaallisesti, joten se menetti OAU:n tuen. Tätä myötä SWAPO:sta tuli merkittävin kansallisliike Namibiassa.²¹⁰

Kansallisessa kamppailussa näkyi selvästi maantieteellinen jakautuminen; dominoiva valkoinen eliitti koostui saksaa, englantia ja afrikaansia puhuvista ryhmistä, ja tummaihoisen väestö jakaantui yhteentoista etniseen hallintoon. Suurin osa etnisten hallintojen alaisuudessa elävistä ihmisistä asui pohjoisessa, jossa epävakautta oli eniten. Pohjoinen oli otollinen paikka sotilaallisen epävakauden syntymiselle, sillä suuri osa etnisistä ryhmistä asui pohjoisessa. Lisäksi Etelä-Afrikka piti Pohjois-Namibiaa SWAPO:n sotilaallisena alueena. Pohjoisessa ihmisillä oli myös pääsy kansainväliselle rajalle, joka tarjosi muun muassa kontaktin muihin afrikkalaisiin poliittisiin vapautusliikkeisiin.²¹¹ SWAPO keskittyi toimimaan koko Namibiassa, mutta suurin kannatus sillä oli pohjoisessa. SWAPO aloitti sotilaallisen koulutuksen järjestämisen vuonna 1962, ja neljä vuotta myöhemmin se ilmoitti, että Namibia tultaisiin vapauttamaan Etelä-Afrikan hallinnosta. 1970-luvulta lähtien järjestön toiminnan painopiste oli tämän tavoitteen saavuttaminen sotilaallisin keinoin. Tätä päämäärää tukemaan perustettiin PLAN²¹², joka oli SWAPO:n sotilaallinen yksikkö, nimensä mukaan armeija.²¹³ SWAPO koostuikin kolmesta eri osasta: maan ulkopuolella toimivasta SWAPO:sta, PLAN:sta²¹⁴ sekä demokraattisesta SWAPO:sta^{215, 216}.

Jo vuonna 1973 YK:n yleiskokous tunnusti SWAPO:n Namibian viralliseksi edustajaksi ja vuonna 1976 SWAPO sai tarkkailijastatuksen YK:n yleiskokouksessa.²¹⁷ SWAPO:n tunnustaminen Namibian viralliseksi edustajaksi YK:n taholta hankaloitti rauhanneuvotteluja 1980-luvun taitteessa, koska YK:n toimet SWAPO:n suhteen antoivat Etelä-Afrikka mahdollisuuden syyttää YK:ta puolueelliseksi toista konfliktin osapuolta kohtaan.²¹⁸ SWAPO piti aktiivisesti diplomaattisia

²⁰⁹ Cliffe ym., 1994, 18-21.

²¹⁰ Zartman, 1989, 174.

²¹¹ Preston, 1997, 455.

²¹² People's Liberation Army of Namibia.

²¹³ Green ym., 1981, 149.

²¹⁴ People's Liberation Army of Namibia.

²¹⁵ SWAPO-D.

²¹⁶ Zartman, 1989, 174.

²¹⁷ Yleiskokouksen päätöslauselma A/RES/3111 (XXVIII) (1973) ja A/RES/31/152 (1976).

²¹⁸ Zartman, 1989, 205.

suhteita yllä myös OAU:n²¹⁹, itäblokin maiden ja ei-liittoutuneiden maiden suuntaan. SWAPO nautti pitkään myös OAU:n sotilaallisesta tuesta.²²⁰

²¹⁹ Organization of African Unity. Nykyään järjestö toimii nimellä Afrikan unioni (African Union, AU).

²²⁰ Cliffe ym., 1994, 21.

5.0. Namibian konfliktin rauhanvälitys ja ratkaiseminen vuosina 1977–1988

5.1. Konfliktin tausta

5.1.1. Konfliktin osapuolet ja konfliktin luonne

Namibian konfliktin suorat osapuolet olivat Namibia ja Etelä-Afrikka. Namibiassa oli siirtomaa-aikana syntynyt vahva tahtotila itsenäistyä, kun taas vastapuolella ollut siirtomaaisäntä Etelä-Afrikka piti Namibiaa kiinteänä osana Etelä-Afrikkaa. Koska Namibia ei ollut itsenäinen valtio, sillä ei myöskään ollut virallista hallitusta, joka edusti valtiota. Kansallisliikkeiden syntymisen ja kehittymisen seurauksena johtorooliin Namibiassa nousi laajan kannatuksen vuoksi vasemmistopuolue SWAPO, jonka myös YK tunnusti Namibian virallisena edustajana jo vuonna 1973. Etelä-Afrikkaa konfliktissa edusti valtion hallitus.

Namibian ja Etelä-Afrikan välit kiristyivät nopeasti, kun kansallisliikkeet syntyivät 1950-luvulla. SWAPO:n taktiikka voittaa konflikti oli sissisodan käyminen, jota varten sillä oli oma puolisotilaallinen yksikkö PLAN. Etelä-Afrikan armeijan lisäksi Etelä-Afrikan puolesta taisteluita kävi pahamaineinen vastaiskuyksikkö Koevoet, jonka väitetään tappaneen jopa 80 prosenttia Namibiassa kuolleista.²²¹ Sotilaalliset välikohtaukset jatkuivat läpi konfliktin, suurimmat ja käänteentekevimmät välikohtaukset käytiin Kassingassa ja Cuito Cuanavalen lähistöllä.²²² Suurin osa välikohtauksista käytiin pohjoisosissa Namibiaa ja Angolassa.²²³ Sotilaalliset toimet molempien osapuolien taholta antoivat konfliktille sotilaallisen ulottuvuuden, sosiaalisen ja poliittisen ulottuvuuksien lisäksi.

5.1.2. Konfliktin kansainvälinen ulottuvuus

Namibian ja Etelä-Afrikan lisäksi Namibian konfliktin epäsuoria osapuoolia olivat suurvallat Neuvostoliitto ja Yhdysvallat, kuten myös etulinjamaat²²⁴ erityisesti Angola liittolaisineen.

Amerikkalaiset olivat pitkään kiinnostuneita Namibian tilanteesta sekä poliittisista että periaatteellisista syistä. Periaatteellisia syitä tukivat kansainvälisen tuomioistuimen 1950-luvulla antama ohjeellinen mielipide, jonka mukaan Namibia kuuluu YK:n mandaatin alle. Vuonna 1971 kansainvälinen tuomioistuin otti reilusti vahvemman kannan todeten, että Etelä-Afrikan läsnäolo Namibiassa on laitton. Tuomioistuimen linja oli linjassa YK:n turvallisuusneuvoston vuonna 1970

²²¹ Cliffe ym., 1994, 22–25.

²²² Zartman, 1989, 196, 226.

²²³ Cliffe ym., 1994, 20–21 ja Martin, 1989, 34.

²²⁴ Etulinjamaihin kuuluivat Angola, Botswana, Mosambik, Tansania ja Sambia.

tekemien Namibian tilannetta koskevien päätöslauselmien kanssa.²²⁵ Amerikkalaisten intressejä Namibiassa ajoivat pitkälti maan harjoittama kylmän sodan politiikka ja pyrkimykset estää kommunismia saamasta jalansijaa kolmannen maailman maissa.²²⁶

Neuvostoliitto oli pitkään antanut tukea alueellisten konfliktien vasemmistoliikkeille ja tämä näkyi myös eteläisessä Afrikassa. Neuvostoliitto tuki diplomaattisesti, sotilaallisesti ja poliittisesti Angolassa itsenäistymisen jälkeen vallassa ollutta vasemmistopuoluetta, kuten myös vasemmistopuolue SWAPO:a Namibiassa.²²⁷

Kylmän sodan aikaiset suurvallat Yhdysvallat ja Neuvostoliitto tavoittelivat ja pyrkivät ylläpitämään vaikutusvaltaansa maissa, jotka siirtyivät siirtomaavaltojen alaisuudesta itsenäisiksi valtioiksi. Yhdysvaltojen kommunismia vastustava ja sen leviämistä estävä ABC-politiikka²²⁸ sekä demokratian ja kapitalismin edistäminen hankaloittivat liittolaisten saamista, mutta amerikkalaiset olivat valmiita oikeuttamaan politiikkansa hinnalla millä hyvänsä. Vaikka Yhdysvallat ei erityisesti pitänyt siitä, että Etelä-Afrikka hallitsi Namibiaa, kommunismin vastainen taistelu pysyi kuitenkin prioriteettina Yhdysvaltojen eteläisen Afrikan politiikassa.²²⁹ Kuten yllä totean, vaikka konfliktin varsinaiset osapuolet olivat SWAPO Namibian edustajana ja Etelä-Afrikka, analyysissä tulee huomioida myös Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton toimet, koska niillä oli merkitystä konfliktin varsinaisen osapuolien toimiin ja asemaan neuvotteluissa.

Namibian konfliktiin onnistuttiin neuvottelemaan ratkaisu vuonna 1988. Rauhanvälitysprosessi tapahtui samanaikaisesti monien kansainvälisten muutosten kanssa ja kansainvälisillä muutoksilla oli merkitystä myös Namibian tilanteen etenemiseen. Kolonialismin purkautuminen Afrikassa, kylmän sodan etupiiripolitiikka sekä vastakkain asettelun lieventyminen 1980-luvun loppupuolella samoin kuin apartheid-politiikan kasvava vastustus vaikuttivat omalta osaltaan Namibian konfliktiin. Rauhanvälitys oli tiiviisti sidoksissa aikaan, paikkaan ja konfliktin ympärillä tapahtuviin muutoksiin.

²²⁵ Zartman, 1989, 182–184.

²²⁶ Davies, 2007, 5, 11.

²²⁷ Harlech-Jones, 1997, 15.

²²⁸ Anything But Communism.

²²⁹ Davies, 2007, 5, 11.

5.1.3. Etulinjamaat konfliktin epäsuorina osapuolina

Etulinjaimaita, joita olivat Angola, Botswana, Mosambik, Tansania ja Sambia, pidettiin informoituna rauhanneuvotteluista ja niiden mielipiteillä oli vaikutusta myös osapuolten näkemyksiin neuvottelujen edetessä. Merkittävin rooli etulinjaimaista oli Angolalla.²³⁰

Angolan itsenäistymisen jälkeen tuhansia namibialaisia siirtyi Angolaan pakolaisina, suuri osa heistä oli Owambon alueelta Pohjois-Namibiasta. Heidän joukossaan oli myös paljon SWAPO:n johtoa.²³¹ Angola toimi Namibian itsenäistymisliikkeen SWAPO:n kiinnekohtana pitkään ja useat aseelliset välikohtaukset SWAPO:n ja Etelä-Afrikan puolustusvoimien välillä käytiinkin Angolassa. Tästä syystä konflikti tuli kalliiksi myös Angolalle.²³²

Namibian pohjoinen naapurimaa Angola sekä sen liittolaiset Kuuba ja Neuvostoliitto olivat lopulta erittäin merkittäviä tahoja Namibian kysymyksen ratkaisemisessa. Kuten edellä mainitaan, Neuvostoliitto toimi alueella 1960-luvulta lähtien tukemalla poliittisesti, diplomaattisesti ja sotilaallisesti vasemmistopuolue MPLA:ta²³³ Angolassa ja SWAPO:a Namibiassa. Angolan itsenäistymisen jälkeen 1975 Angolassa oli tuhansia kuubalaisia joukkoja, jotka pysyivät Angolassa tukemassa Angolan armeijaa ja MPLA:ta Etelä-Afrikan hyökkäyksiä vastaan.²³⁴ Käsittelemän analyysiosassa Angolan, Kuuban ja Neuvostoliiton roolia rauhanneuvotteluissa siksi, että niiden merkitys lopullisen sopimuksen syntymisen aikaansaamisessa oli merkittävä, mutten käsittele niitä varsinaisena osapuolina konfliktissa. Koska Angola, Kuuba ja Neuvostoliitto tukivat SWAPO:a, niiden voimavarat ja vahvuus vaikuttivat SWAPO:n asemaan neuvotteluissa muun muassa voimasuhteiden kautta.

5.1.4. Namibian konflikti ja YK

Namibian tilanne tuli YK:n agendalle kylmän sodan alkamisen jälkeen jo YK:n ensimmäisellä istuntokaudella.²³⁵ YK:n toiminta Namibian tilanteen parantamiseksi alkoi, kun Etelä-Afrikka ei suostunut luovuttamaan Namibian aluetta YK:n huoltohallinnon alaiseksi vuonna 1946.²³⁶ YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 2145 (XXI) vuodelta 1966 päätti Etelä-Afrikan mandaatin Namibian alueella. Tässä yhteydessä myös maan nimi Namibia ratifioitiin.²³⁷ Päätöslauselma

²³⁰ Kts. mm. Harlech-Jones, 1997, 15 ja Zartman, 1989, 191, 211.

²³¹ Harlech-Jones, 1997, 15.

²³² Cliffe ym., 1994, 20–28.

²³³ The People's Movement for the Liberation of Angola.

²³⁴ Harlech-Jones, 1997, 15.

²³⁵ Kourula, 1980, 163.

²³⁶ Harlech-Jones, 1997, 12, 14.

²³⁷ YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 2145 (XXI). Harlech-Jones, 1997, 12.

tarkoitti sitä, että Namibia tuli YK:n valvonnan alaiseksi ja Etelä-Afrikan tuli pidättäytyä kaikista toimista, joilla olisi vaikutusta Namibian alueen kansainvälisen aseman muuttamiseen.²³⁸ Vuonna 1970 turvallisuusneuvosto antoi kaksi päätöslauselmaa, joista toisessa se toisti Etelä-Afrikan läsnäolon Namibiassa laittomaksi ja toisessa se kehotti jäsenvaltioita pidättäytymään kaikista toimista, jotka tunnistivat Etelä-Afrikan hallintovallan.²³⁹ Vuonna 1971 myös kansainvälinen rikostuomioistuin totesi, että Etelä-Afrikan tulee vetää hallintonsa Namibiasta välittömästi. Etelä-Afrikka jätti huomioimatta nämä päätökset.²⁴⁰

Turvallisuusneuvoston päätöslauselma 385 vuodelta 1976 toimi pohjana vuonna 1977 alkaneille rauhanneuvotteluille. Päätöslauselmassa tuomitaan Etelä-Afrikan läsnäolo Namibian alueella ja todetaan, että Namibiassa tulee järjestää vaalit, jotta namibialaiset voivat itse päättää omasta tulevaisuudesta sekä peräänkuulutetaan YK:n roolia vaalien valvomisessa. Lisäksi päätöslauselman operationaalisissa kohdissa vaaditaan Etelä-Afrikkaa tunnustamaan Namibia kansakuntana ja Namibian alueellinen koskemattomuus, vetäytymään alueelta, lopettamaan laitton hallinto alueella, vapauttamaan poliittiset vangit, lopettamaan syrjintä ja lakkauttamaan poliittisesti alistavat lait sekä sallimaan pakolaisten palaaminen Namibiaan.²⁴¹

Vuonna 1978 YK nimitti pääsihteerin erityisedustajan²⁴² Namibiaan, jonka tehtävänä oli valvoa vapaiden vaalien toteutuminen.²⁴³ Turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa 432 todetaan, että Namibian alueellinen koskemattomuus tulee taata integroimalla satamakaupunki Walvis Bay takaisin alueeseen.²⁴⁴ Varsinainen suunnitelma Namibian tilanteen ratkaisuksi on kirjattu turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 435, johon on kirjattu mandaatti myös YK:n UNTAG-operaation²⁴⁵ perustamiselle.²⁴⁶

5.1.5. Osapuolten lähtökohdat neuvotteluihin kaukana toisistaan

Etelä-Afrikkaa kohtaan kohdistui sekä sisäistä että ulkoista painetta ratkaista Namibian tilanne. Kansainvälisestä mielipiteestä huolimatta Etelä-Afrikka jatkoi apartheid-politiikan harjoittamista ja hallintonsa ylläpitämistä Namibiassa. Vuonna 1975 Etelä-Afrikka päätti myöntää alueelle

²³⁸ Kourula, 1980, 163.

²³⁹ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat 276/1970 ja 283/1970.

²⁴⁰ Belfiglio, 1979, 513.

²⁴¹ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 385/1976.

²⁴² Presidentti Martti Ahtisaari toimi tehtävässä vuosina 1878–1988. Kts. mm. <http://www.cmi.fi/material/cv.html>. Ahtisaaren Namibia-ajoista kts. esim. Merikallio ja Ruokanen, 2011, 96–117.

²⁴³ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 431/1978.

²⁴⁴ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 432/1978.

²⁴⁵ UNTAG, United Nations Transition Assistance Group -operaatio toimi Namibiassa vuosina 1989–1990 saattaen Namibian itsenäisyyteen 21.3.1990. Kts. mm. <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/untag.htm>.

²⁴⁶ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 435/1978.

itsenäisyyden, jonka se aikoi toteuttaa omalla tavallaan. Tämän seurauksena Etelä-Afrikka järjesti 1.9.1975 perustuslaillisen konferenssin Windhoekin Turnhallessa, johon ei-valkoisilla puolueilla, kuten SWAPO:lla ei ollut oikeutta osallistua. Konferenssissa päätettiin itsenäistymisestä ilman aikeita järjestää minkäänlaisia vaaleja. Valkoisille järjestetty kansanäänestys antoi suunnitelmalle tukensa ja pari kuukautta konferenssin jälkeen heimojen edustajat ja valkoiset puolueet perustivat Turnhallen demokraattisen liiton, DTA:n²⁴⁷. Samassa yhteydessä Namibiaan nimitettiin päähallintojohtaja, joka vastasi Namibian sisäisten asioiden hoitamisesta pois lukien turvallisuuspolitiikka ja ulkosuhteet.²⁴⁸ Etelä-Afrikka luotti liiton yhteistyökykyyn tehdä Etelä-Afrikan intressien mukaisia ratkaisuja.²⁴⁹ Etelä-Afrikan suosima sisäinen ratkaisu ei saanut kansainvälisen yhteisön hyväksyntää, koska se jakoi namibialaiset etnisien rajojen mukaan ja jätti ulkopuolelle kaikki autenttiset poliittiset liikkeet. Ehkä tärkein vaikutin sille, että Etelä-Afrikan suosima ratkaisu ei saanut kansainvälisen yhteisön hyväksyntää oli se, että Namibian todellinen itsenäistyminen ei kuulunut tähän suunnitelmaan.²⁵⁰

Vuoden 1977 neuvottelujen seurauksena Etelä-Afrikka suostui pidättäytymään toimeenpanemasta Turnhallen perustuslakia.²⁵¹ Etelä-Afrikka jatkoi myönnyttelyään lännen suuntaan suostumalla vuonna 1976 Genevessä sovittuun seitsemänkohtaiseen suunnitelmaan, jolla tavoiteltiin muun muassa vaalien järjestämistä sekä perustuslain luomista. Etelä-Afrikka kieltäytyi kuitenkin nopeasti hyväksymättä sopimusta. SWAPO vaati kuitenkin jo tässä vaiheessa YK:n vahvempaa roolia ja joutui hylkäämään ohjelman, jonka myös Etelä-Afrikka hylkäsi seuraavan vuoden helmikuussa.²⁵² Läpi neuvottelujen Etelä-Afrikan ja SWAPO:n ajatukset YK:n roolista vaihtelivat merkittävästi. Etelä-Afrikka piti YK:ta puolueellisena ja halusi minimoida sen roolin prosessissa, kun taas SWAPO luotti YK:n toimintaan ja pyysi YK:ta fasilitoimaan rauhanvälitystä.²⁵³

Neuvotteluissa erittäin kiistanalaiseksi osoittautui satamakaupunki Walvis Bayn asema. Kansainliitto oli antanut mandaatin kaupungin hallinnasta Etelä-Afrikalle vuonna 1920. Satamakaupungin taloudellinen merkitys sekä Etelä-Afrikan mahdollisuus tarkkailla itsenäistynyttä Namibiaa Etelä-Afrikan enklaavista käsin vaikuttivat Etelä-Afrikan haluun luopua kaupungista ja täten hidastivat neuvottelujen etenemistä ja ratkaisun löytämistä. Kaupungin asemasta tuli Etelä-Afrikan yksi tärkeimmistä neuvottelunappuloista.²⁵⁴

²⁴⁷ Democratic Turnhalle Alliance, DTA.

²⁴⁸ Levy, 1985, 593.

²⁴⁹ Zartman, 1989, 175–176.

²⁵⁰ Karns, 1987, 98.

²⁵¹ Emt, 105.

²⁵² Zartman, 1989, 175–176.

²⁵³ Emt, 190 ja Cliffe ym., 1994, 52–53.

²⁵⁴ Zartman, 1989, 177.

Etelä-Afrikka suhtautui Namibian kysymykseen sisäpoliittisesti ja arvioi tilannetta omasta turvallisuusnäkökulmasta.²⁵⁵ Sotilaallisen strategian tavoite on ollut erottaa Namibian ja Angolan intressit toisistaan, koska Namibia toimi puskurina Angolan ja Etelä-Afrikan välillä. Etelä-Afrikka tuki sissiliikettä Angolassa, joka pakotti Angolan hallituksen keskittymään sisäiseen kamppailuun.²⁵⁶ Neuvostoliiton tuki Afrikan maille ja sissiliikkeille muun muassa Namibiassa ja Zimbabwessa olivat Etelä-Afrikan mielestä selkeä uhka sille.²⁵⁷

Konfliktinratkaisu on liikkunut konfliktin osapuolten uni- ja bilateraalien tavoitteiden välillä. Etelä-Afrikan ensisijainen intressi oli löytää sisäinen ratkaisu, joka takaisi valkoisten ylivallan ja SWAPO:n pysymisen marginaalissa. SWAPO:n yksipuoliset toimet taas keskittyivät sotilaallisen puolen ylläpitämiseen ja Etelä-Afrikan voittamiseen sissisodan kautta. SWAPO:lle YK:n fasilitoimien vaalien järjestäminen oli keskeinen tavoite sissisodan toimiessa keinona saavuttaa haluttu lopputulos. Länsi yritti saada osapuolia löytämään yhteinen ratkaisu, eli saada osapuolet suostumaan vapaisiin vaaleihin, johon kaikki kansanryhmät saisivat osallistua. SWAPO oli halukkaampi tekemään yhteistyötä YK:n kanssa, jotta vaalit saataisiin aikaiseksi; Etelä-Afrikalle YK:n rooli tarkoitti Etelä-Afrikan oman sisäisen ratkaisun epäonnistumista. Etelä-Afrikka tavoitteli omia vaaleja, joissa osa kansanryhmistä olisi poissuljettu. Molemmat osapuolet neuvottelivat lännen kontaktiryhmän kanssa.²⁵⁸

Kuten edellä käy ilmi ennen kontaktiryhmän toiminnan alkamista vuonna 1977, osapuolilla oli vaatimuksia, jotka tuli täyttää neuvottelujen edetessä. Näitä kysymyksiä oli erityisesti YK:n rooli muutosprosessissa, Walvis Bayn asema, vaalien luonne ja ajankohta. Neuvottelujen etenemiseen vaikuttivat merkittävästi myös alueellinen ja kansainvälinen tilanne, ulkomaalaiset joukot naapurimaissa ja kansainvälinen tuki osapuolille.

Neuvottelujen alusta lähtien Etelä-Afrikan taktiikka oli edetä kahdella raiteella. Pääasiallisesti se halusi ratkaista tilanteen omalla sisäisellä mallillaan, mutta samaan aikaan kasvavan paineen edessä sen tuli edetä myös kansainvälisen vaatimusten mukana. Ostaakseen aikaa oman suunnitelman toteutumiseen Etelä-Afrikan taktiikka oli jatkuva uusien elementtien nostaminen neuvottelujen agendalle. Etelä-Afrikan kahden raiteen neuvottelutaktiikka tuli selville, kun se perusti DTA:n ja päähallintojohtajan viran vuonna 1977.²⁵⁹

²⁵⁵ Zartman, 1989, 179–181.

²⁵⁶ Singham ja Hune, 1986, 44–45.

²⁵⁷ Belfiglio, 1979, 507.

²⁵⁸ Harlech-Jones, 1997, 26 ja Zartman, 1989, 189–190.

²⁵⁹ Levy, 1985, 593.

Kuten yllä olevassa luvussa todetaan, Namibian tilanteen kypsyminen kohti itsenäisyyttä ei rajoitu pelkästään vuosiin 1977–1988. Maan sisäinen jakautuminen, konfliktin osapuolten intressit ja lähtökohdat, osapuolien käytössä olevat resurssit, kansainvälisen tekijät sekä niiden muodostama kokonaisuutta ei voi irrottaa vuosien 1977–1988 rauhanvälityksestä, vaikkei rauhanvälitystä edeltänyt ajanjakso olekaan tutkimuskohteeni.

5.2. Rauhanvälitys vuosina 1977–1981

Kuten luvussa 3.3.2. ja 3.3.3 totesin, historiantutkimuksen prosessissa tutkijan tulee löytää aineistosta esiin oikea tieto ja hylätä epäluotettavat tai epätodet lähteet. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ilmiötä mahdollisimman tarkasti. Lähteiden arviointi perustuu niiden informatiivisuuteen, luotettavuuteen ja siihen, voiko lähde vastata esitettyyn kysymykseen. Lähteet yksinään eivät vastaa tutkijan kysymykseen, jonka vuoksi tutkijan tekemä tulkinta nousee keskeiseen rooliin tutkimuksen teossa.²⁶⁰

Historian- ja rauhan- ja konfliktintutkimuksessa tutkimuksen tulee seurata tieteellisen tutkimuksen työskentelyn periaatteita. Tästä johtuen pelkkä asioiden ja tapahtumien kuvaaminen ei tuota tutkimusta, joten tutkijan tulkinta nousee keskeiseen rooliin.²⁶¹ Omassa tutkimuksessani tulkinta keskittyy siihen, miten konfliktien osapuolten väliset voimasuhteet, intressit ja ideat kehittyivät Namibian konfliktissa vuosina 1977–1988.

Tämän tutkimuksen pohjana on William Zartmanin teos *Ripe for Resolution*, Lionel Clifffen *The Transition to Independence in Namibia* ja Brian Harlech-Jonesin *A New Thing? – The Namibian Independence Process*. Näiden lisäksi olen täydentänyt tutkimukseni primääriaineistoa YK:n relevanteilla päätöslauselmilla ja asiakirjoilla sekä konfliktia koskevilla sopimuksilla. Kuten luvussa 3.3.2 totean, historiantutkimuksen on tarkoitus tarkastella historian ilmiöiden välisiä suhteita sekä esitettyjen väitteiden tai tulkintojen kestävyyttä. Tutkijan tulee siis olla tietoinen tutkittavien asioiden tulkinnoista, eli lähteiden tulkinnoista. Toissijaiset lähteet, joita tutkimukseni kokonaisuudessa on huomattava määrä, ovat tulkintaa yhden tai useamman tutkijan lähteistä, joten niissä olen kiinnittänyt erityistä huomiota niiden luotettavuuteen. Tarkempi jaottelu primääri- ja sekundäärilähteistä näkyy lähteluettelosta.

Tässä luvussa tarkastelen aineistoani William Zartmanin kypsyysteorian kautta. Historiantutkimuksen metodin ansiosta tiedon saaminen menneestä on mahdollista. Analysoin

²⁶⁰ Kalela, 2000, 92–94.

²⁶¹ Kalela, 1993, 13.

menneestä saatavaa tietoa teoreettisen viitekehysten, eli kypsyysteorian kautta. Tutkimuskysymykseni on, miten konfliktin osapuolten väliset voimasuhteet, intressit sekä ideat kehittyivät rauhanvälityksen aikana vuosina 1977–1981, joten analyysini keskittyy pääasiassa yllä mainittujen elementtien kehittymiseen aineistossani. Käsittelen asiaa myös kolmannen osapuolen roolin kautta ja sitä, miten kolmas osapuoli, eli lännen kontaktiryhmä ja sen jälkeen rauhanvälittäjänä toiminut Yhdysvallat, vaikuttivat prosessin kypsymiseen kohti ratkaisua. Tarkastelen voimasuhteiden, intressien ja ideoiden kehittymistä analyysissä siten, millaisia konkreettisia toimia, myönnytyksiä ja vaatimuksia osapuolet tekivät. Käsittelen tapahtumien kulkua kronologisesti, koska historiantutkimuksen metodin avulla menneisyydestä on saatavissa tietoa ja jotta tapahtumien kehittyminen on helposti havaittavissa.

5.2.1. Lännen kontaktiryhmästä rauhanvälittäjä

Kuten teorialuvussa 2.2.4. totean, Zartmanin kypsyysteorian mukaan ulkoinen toimija voi vaikuttaa epäkypsään konfliktiin siten, että osapuolet haluavat konfliktin jatkamisen sijaan pyrkiä konfliktin ratkaisemiseen, jolloin konfliktista tulee kypsä ratkaisua varten. Ensimmäinen ulkoinen toimija eli rauhanvälittäjä Namibian konfliktissa oli lännen kontaktiryhmä. Ryhmän hajoamisen jälkeen päävastuu rauhanvälityksestä siirtyi Yhdysvalloille, mutta Yhdysvaltojen merkitys kontaktiryhmän jäsenenä oli merkittävä ja se olikin usein vetovastuussa rauhanvälitysneuvotteluista. Yhdysvallat toimi osana lännen kontaktiryhmää aina ryhmän hajoamiseen asti. YK oli koko prosessin läpi merkittävä taustavaikuttaja, mutta se ei toiminut neuvotteluissa rauhanvälittäjänä.²⁶²

Lähden käsittelemään Namibian konfliktinratkaisua vuodesta 1977 lähtien, jolloin lännen kontaktiryhmä²⁶³ perustettiin Yhdysvaltojen presidentti Carterin aloitteesta.²⁶⁴ Tutkimuskohteenani on rauhanvälitysprosessi, joka kesti kaiken kaikkiaan kaksitoista vuotta kunnes osapuolet saavuttivat lopullisen sopimuksen vuoden 1988 lopussa. Tarkasteluni päättyy rauhansopimuksen allekirjoittamiseen, jonka jälkeen vetovastuun rauhansopimuksen toimeenpanosta otti UNTAG-operaatio.

Kontaktiryhmä, jota kutsuttiin myös nimellä Western Five, muodostui nimensä mukaan viidestä länsimaasta: Yhdysvalloista, Iso-Britanniasta, Ranskasta, Kanadasta ja Länsi-Saksasta.²⁶⁵ Lännen kontaktiryhmä pyrki ratkaisemaan konfliktin tavalla, jota aiemmin ei oltu yritetty.²⁶⁶ Kontaktiryhmän tavoitteena oli auttaa konfliktin osapuolia löytämään molempia tyydyttävä ratkaisu

²⁶² Davies, 2007, 120 ja Karns, 1987, 93, 102, 113.

²⁶³ Western Contact Group, WCG.

²⁶⁴ Cliffe ym., 1994, 44 ja Levy, 1985, 593.

²⁶⁵ Karns, 1987, 93.

²⁶⁶ Emt, 94.

sen sijaan, että osapuolet pyrkisivät omien yksipuolisten toimien avulla ratkaisemaan tilanteen omaksi edukseen.²⁶⁷ Pohjana kontaktiryhmän työllä oli YK:n päätöslauselma 385, jonka avulla rauhanvälittäjä pyrki löytämään kansainvälisesti hyväksyttävän ratkaisun.²⁶⁸ Vaikka YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma toimi neuvottelujen pohjana, YK:n toimijat olivat aktiivisesti mukana prosessissa vasta, kun teknisiä yksityiskohtia alettiin suunnitella. YK seurasi prosessia, ja länsiryhmä raportoi YK:lle neuvottelujen etenemisestä alusta alkaen.²⁶⁹ Kontaktiryhmällä ei ollut suoraa mandaattia turvallisuusneuvostolta ja se neuvotteli ratkaisua YK-järjestelmän ulkopuolella, mutta organisaation asettamien tavoitteiden puitteissa.²⁷⁰

5.2.2. Neuvottelujen ensimmäinen kierros kariutuu erimielisyyksiin

Länsiryhmän ensimmäinen ratkaisuehdotus esiteltiin osapuolille helmikuussa 1978. Ehdotuksen taustalla oli länsimaiden painostus Etelä-Afrikkaa kohtaan ja etulinjamaiden painostus SWAPO:n suuntaan. Ehdotuksen sisältö mukaili turvallisuusneuvoston päätöslauselman 385 sisältöä; se sisälsi käytännön toimenpiteet päätöslauselman toimeenpanoon. Osapuolet suhtautuivat ehdotukseen varauksellisesti, minkä vuoksi ne tekivät vastaehdotuksia, muutoksia ja myönnytyksiä.²⁷¹

Ratkaisuehdotuksen esittämistä edelsivät useat muutokset. Ensimmäinen Etelä-Afrikan tekemä myönnytys kohti YK-yhteistyötä tapahtui jo huhtikuussa 1977 pääministeri Vorsterin alaisuudessa. Hän ilmoitti, että Etelä-Afrikka olisi valmis luopumaan omasta etnisestä demokratiasta ja sallimaan vaalit, joita tulisi tarkkailemaan YK:n pääsihteerin alaiset tarkkailijat. SWAPO kuitenkin hylkäsi nämä vastaehdotukset OAU:n kokouksessa Librevillessä kesäkuussa 1977.²⁷² SWAPO halusi vaaleista täysin YK:n valvomat, vaati poliittisten vankien vapauttamista ja sotilaallisten joukkojen vetämistä Namibiasta päätöslauselman 385 mukaisesti. SWAPO:n myönnytys neuvotteluissa oli, että YK:n joukot valvoisivat myös SWAPO:n joukkojen ryhmittymistä määrätyille alueille. Neuvottelujen alkuvaiheessa SWAPO:n ja Etelä-Afrikan käsitykset YK:sta poikkesivat toisistaan radikaalisti; SWAPO katsoi, että YK on tarpeeksi puolueeton valvomaan vaaleja ja vapaiden vaalien toteutuminen edisti heidän päämääräänsä, kun taas Etelä-Afrikka piti YK:ta puolueellisena, joka lisäksi esti sen oman sisäisen ratkaisun toteutumisen.²⁷³

Etelä-Afrikan myönnytykset YK-yhteistyön osalta jatkuivat elokuussa 1977, jolloin se hyväksyi YK:n tarkkailijahenkilökunnan ja erityisedustajan roolin Namibiassa. Lisäksi se hyväksyi omien

²⁶⁷ Karns, 1987, 105 ja Zartman, 1989, 191.

²⁶⁸ Levy, 1985, 593 ja Zartman, 1989, 192.

²⁶⁹ Karns, 1987, 101.

²⁷⁰ Prantl, 2005, 575–576.

²⁷¹ Zartman, 1989, 191.

²⁷² Emt, 192.

²⁷³ Emt, 192–193 ja Cliffe ym., 1994, 21.

joukkojen rajaamisen niille osoitetuille alueille. Lokakuussa se oli valmis hyväksymään YK:n sotilaallisen tarkkailijajoukon Namibiassa ja omien joukkojen vetämisen Namibiasta, jos SWAPO oli valmis tulitauon hyväksymiseen. Samaan aikaan Etelä-Afrikka kuitenkin jatkoi unilateraaleja toimia muun muassa asettamalla Walvis Bayn satamatoiminnot sen merivoimien valvonnan alaisiksi.²⁷⁴ Walvis Bayn hallintaoikeuden säilyminen olisi antanut Etelä-Afrikalle mahdollisuuden tarkkailla Namibiaa myös itsenäisyyden jälkeen. Samaan aikaan SWAPO jatkoi vaatimusten esittämistä muun muassa YK:n vahvasta roolista muutosprosessissa. YK:n yleiskokous päätti aseiden kauppasaarosta Etelä-Afrikkaa kohtaan, muttei päätenyt asettamaan muita pakotteita Etelä-Afrikalle. Etelä-Afrikan valttikortti neuvotteluprosessin edetessä oli uhkaus katkaista neuvottelut kokonaan, jos heidän työnnettäisiin umpikujaan. Loppuvuodesta 1977 Etelä-Afrikka oli valmis kuitenkin suostumaan 4000–5000 sotilaan vetämiseen Namibiasta, YK:n tarkkailijoihin ja sotilaallisten joukkojen asettamiseen määrätuille alueille pohjoisessa.²⁷⁵

Neuvottelut jatkuivat helmikuusta heinäkuuhun vuonna 1978. Kontaktiryhmän esittämä ehdotus annettiin tiedoksi SWAPO:n ja Etelä-Afrikan lisäksi alueen muille valtioille, OAU:n puheenjohtajamaille ja Nigerialle. Ehdotus sisälsi ajatuksen UNTAG:n sotilaallisesta ja siviiliosastosta, joiden tarkoitus olisi turvata Namibiassa rauhansopimuksen jälkeen vapaiden ja reilujen vaalien järjestäminen. Ehdotuksen jälkeen Etelä-Afrikka oli edelleen huolissaan YK:n ja Etelä-Afrikan yhteistyöstä vaalien aikaan, ja SWAPO jatkoi YK:n roolin korostamista vaalien järjestämisessä. SWAPO:n ehtoihin kuului myös Etelä-Afrikan asevoimien ryhmittäminen etelään ja poliisivoimien aseistariisunta. Lopullisessa ehdotuksessa kontaktiryhmä ehdotti Walvis Bayn kysymyksen lykkäämistä itsenäisyyden jälkeiselle ajalle, molempien joukkojen määräämistä tukikohtiin, Etelä-Afrikan poliisille roolia lain ja järjestyksen ylläpidossa sekä vaalien järjestämistä yhteistoimin Etelä-Afrikan ja YK:n kesken. Amerikkalaisen hallituksen edustajan Donald McHenryn optimismista huolimatta Etelä-Afrikka hyväksyi paketin, mutta SWAPO ei.²⁷⁶ SWAPO ja etulinjan valtiot antoivat suuren painoarvon neuvotellulle ratkaisulle, ja he päättivät jatkaa paremman sopimuksen tavoittelemista.²⁷⁷

Vuoden 1978 neuvottelut katkesivat täysin toukokuussa, kun Etelä-Afrikka hyökkäsi SWAPO:n joukkoja vastaan Kassingassa, Angolassa. Hyökkäys Angolaan oli Etelä-Afrikan keino siirtää SWAPO syrjään neuvottelupöydästä sotilasoperaation avulla.²⁷⁸ Hyökkäyksen seurauksena SWAPO:on kohdistui paineita jatkaa neuvotteluja. Se olikin valmis joihinkin myönnytyksiin ja

²⁷⁴ Levy, 1985, 593–594.

²⁷⁵ Zartman, 1989, 193–194.

²⁷⁶ Emt, 194–195.

²⁷⁷ Levy, 1985, 594.

²⁷⁸ Ibid.

heinäkuussa SWAPO hyväksyi aiemmin tarjotun paketin länsimaiden ja alueen valtioiden painostuksesta.²⁷⁹ Walvis Bay jäi edelleen odottamaan itsenäisyyden jälkeiseen aikaan. Sopimus kuitenkin romahti heti heinäkuun 1978 jälkeen.²⁸⁰

Valtasuhteet vaihtuivat Etelä-Afrikan hyödyksi Kassingan hyökkäyksessä toukokuussa 1978. SWAPO hyväksyi ehdotetun sopimuksen hyökkäyksestä huolimatta ja Etelä-Afrikka huomasi, että sillä oli vahvempi asema viedä omia intressejään eteenpäin. Sopimuksen yksityiskohdat eivät miellyttäneet Etelä-Afrikkaa, joten se vetäytyi niistä kohdista, joihin se aiemmin oli suostunut. Sopimuksessa ei myöskään ollut sovittua aikarajaa tai tehokasta painetta. Sopimuksen purkautumisen jälkeen SWAPO esitti uusia vaatimuksia ja piti tiukasti kiinni myös aiemmista vaateistaan, kuten oikeudesta Walvis Bayn kaupunkiin. Valtasuhteiden kallistuttua Etelä-Afrikan hyväksi, Etelä-Afrikan vastareaktio oli tiukentunut linja YK:n suhteen; se torjui ehdotuksen mukaisen 5000 YK-sotilaan joukon tulevassa YK-operaatiossa. Lisäksi Etelä-Afrikka jatkoi oman äänestäjien rekisteröimisjärjestelmän kokoamista, millä tähdättiin sisäisten vaalien järjestämiseen. Kontaktiryhmän ensimmäinen ratkaisuehdotus jäi hyväksymättä, vaikka osapuolet tekivät myönnytyksiä neuvottelukierroksen aikana. Osapuolet eivät tarttuneet rauhanvälittäjän tarjoamaan ratkaisuun, jonka seurauksena konflikti pääsi kiihtymään.²⁸¹

Taistelujen jatkuessa ja tilanteen kiristyessä YK:n pääsihteeri Kurt Waldheim päätti puuttua tilanteeseen ja hän tarjosi oman toimeenpanosuunnitelmansa, jossa esitettiin 7500 sotilaan ja 360 poliisin YK-operaatiota. Suunnitelmassa todettiin myös, että vaalit oli järjestettävä seitsemän kuukauden kuluessa raportin hyväksymisestä. SWAPO hyväksyi paketin Angolan ja Nigerian painostuksesta, ja se vaati myös Etelä-Afrikan kirjallista sitoutumista. Kuitenkin Etelä-Afrikan sisäisen skandaalin takia pääministeri Vorster erosi ja hänen seuraajaksi nousi P.W. Botha. Neuvottelut päättyivät pattitilanteeseen Etelä-Afrikan hylättyä SWAPO:n ehdotuksen. Etelä-Afrikka jatkoi omia yksipuolisia toimia muun muassa vaalien järjestämistä ilman SWAPO:a.²⁸²

Etelä-Afrikka oli huomannut, etteivät länsimaat olleet halukkaita käyttämään pakotteita painostuskeinona Kassingan iskusta huolimatta, vaikka länsimaat tuomitsivat iskun. Kansainvälisen ratkaisun löytyminen ja neuvottelujen menestys oli aiemmin perustunut osin pakotteiden uhkaan,

²⁷⁹ Cliffe ym., 1994, 53.

²⁸⁰ Levy, 1985, 594 ja Zartman, 1989, 196.

²⁸¹ Zartman, 1989, 191, 196-197.

²⁸² Emt, 198-199.

joten Etelä-Afrikan neuvotteluasema parani lännen heikkouden edessä.²⁸³ Länsimaat toivoivat, että kontaktiryhmä löytäisi kansainvälisen ratkaisun tilanteeseen, jotta pakotteita ei tarvitsisi käyttää.²⁸⁴

Ensimmäisen ratkaisuehdotuksen myötä Etelä-Afrikka näytti olevan valmis joihinkin myönnytyksiin YK-joukkojen määrän ja YK:n roolin vaalien valvomisessa suhteen. Lopulta Etelä-Afrikka onnistui tinkimään ratkaisuehdotukseen kohdan vaalien järjestämisestä Etelä-Afrikan ja YK:n kesken, mikä ei miellyttänyt SWAPO:a, joka halusi vaalit järjestettävän YK-johtoisesti.

Kuten yllä todetaan, uusia ideoita neuvottelujen ensimmäisessä ehdotuksessa oli kontaktiryhmän esitys siitä, että Walvis Bayn asema ratkaistaan vasta vaalien jälkeisenä aikana, jolloin sen hankala asema ei vaikeuttaisi neuvotteluissa etenemistä. Toinen uusi avaus oli pääsihteerin Kurt Waldheimin puuttuminen tilanteeseen tarjoten oman toimeenpanosuunnitelman Namibian tilanteeseen. Ehdotus ei kuitenkaan edennyt vaan neuvottelut päättyivät tuloksetta. Länsi- ja etulinjamaiden painostus vaikutti osapuolten tekemiin myönnytyksiin. Valtasuhteet kallistuivat neuvottelujen loppuvaiheessa Etelä-Afrikan eduksi, minkä vuoksi se pystyi jatkamaan oman sisäisen ratkaisun toimeenpanoa neuvottelujen kariutuessa. Etelä-Afrikka oli myös huomannut, ettei länsi ollut tarpeeksi vahva ja halukas päättämään pakotteista, mikä vahvisti sen luottamusta edistää yksipuolisia toimia ilman pelkoa seurauksista.

5.2.3. YK:n päätöslauselma 435 neuvottelujen tavoitteeksi

YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi Namibian tilannetta koskevan päätöslauselman 435 29. syyskuuta 1978 pääsihteerin raportin pohjalta²⁸⁵. Päätöslauselmaan sisältyi ratkaisuehdotus Namibian tilanteeseen ja mandaatti YK-operaation perustamiselle, jolla Namibian itsenäistymisprosessia oli tarkoitus tukea. Päätöslauselmassa todetaan, että Etelä-Afrikan tulee poistaa laitton hallintonsa Namibiasta ja siirtää valta namibialaisille YK:n avustuksella, kuten päätöslauselmassa 385 oli linjattu. Päätöslauselmassa päätetään myös UNTAG-operaation perustamisesta, jonka toiminnan tavoitteeksi asetettiin vapaiden vaalien järjestäminen YK:n tuella. Lisäksi päätöslauselmassa tuomitaan Etelä-Afrikan yksipuoliset toimet vaalien järjestämisessä ja peräänkuulutetaan yhteistyön jatkumista YK:n ja Etelä-Afrikan hallinnon välillä. Päätöslauselma hyväksyttiin kahdentoista äänen turvin. Tšekkoslovakia ja Neuvostoliitto äänestivät tyhjä.²⁸⁶ Neuvotteluja jatkettiin sopimuksen purkautumisen jälkeen loppuvuodesta 1978. Päätöslauselma 435:stä tuli neuvotteluprosessin keskeinen elementti, jonka pohjalta ratkaisua osapuolten välillä

²⁸³ Levy, 1985, 593.

²⁸⁴ Cliffe ym., 1994, 51.

²⁸⁵ YK:n pääsihteerin raportti S/12827.

²⁸⁶ Turvallisuusneuvoston päätöslauselma 435/1978.

pyrittiin löytämään. YK:n rooli osana lopullista ratkaisua lisääntyi merkittävästi päätöslauselman hyväksymisen myötä.²⁸⁷ Päätöslauselman hyväksyminen antoi SWAPO:n intresseille etulyöntiaseman, sillä siinä tähdättiin kansainvälisen yhteisön tukemaan enemmistön valtaan ja Namibian itsenäistymiseen.²⁸⁸

Päätöslauselman hyväksymisen jälkeen uutena keinona vaikuttaa konfliktin kypsymiseen oli aikarajan asettaminen. Rauhaneläittäjä antoi Etelä-Afrikalle päätöslauselman hyväksymisen jälkeen 25 päivää aikaa muuttaa politiikkaansa yhteistyöhön pyrkiväksi. Kontaktiryhmä pyrki samanaikaisesti keksimään, millaisia keppejä ja porkkanoita he voisivat käyttää suostutellakseen osapuolet takaisin neuvottelupöytään. Etelä-Afrikka onnistui loppujen lopuksi säilyttämään diplomaattisten keinojen avulla unilateraalien toimien jatkamisen ja järjesti vaalit joulukuussa vuonna 1978, joihin SWAPO ei osallistunut lainkaan. Vaihdossa se lupautui jatkamaan neuvotteluja YK:n kanssa.²⁸⁹

Rauhaneläittäjänä toimineen lännen kontaktiryhmän neuvottomuus johti siihen, että loppuvuoden 1978 neuvotteluja leimasi rauhaneläittäjän epäonnistuminen. Länsimaat olivat haluttomia asettamaan pakotteita ja halukkaita jatkamaan ratkaisun löytymistä neuvotteluteitse Etelä-Afrikan kanssa. Etelä-Afrikka tiesi tämän, joten se sai yliotteen asetelmassa, jossa rauhaneläittäjällä ei ollut keinoja tai määrätietoisuutta tilanteen ratkaisemiseen.²⁹⁰ Kahdenkymmenenviiden päivän aikaraja meni umpeen ja lännellä ei ollut päättäväisyyttä tai poliittista tahtoa tehdä päätöksiä pakotteista tai uusista aikarajoista. Rauhaneläittäjä ei pystynyt osoittamaan osapuolille, miksi yksipuoliset toimet eivät olleet kannattavia ja miksi kansainvälinen ratkaisu olisi ollut osapuolille hyödyllisempi kuin konfliktin jatkaminen. Lokakuun neuvottelujen taakka ja lännen päättämättömyys olivat niin merkittäviä tekijöitä, että ne varjostivat neuvotteluja seuraavan kymmenen vuoden ajan.²⁹¹ Valtasuhteet olivat kääntyneet yhä voimakkaammin Etelä-Afrikan eduksi.

5.2.4. Osapuolet omilla linjoillaan vuosina 1978–1981

Neuvottelujen seuraavaa vaihetta vuoden 1978 lopusta vuoteen 1981 leimasi molempien osapuolten yksipuolisten toimien korostuminen. SWAPO jatkoi vaatimuksiaan YK:n vahvasta roolista, kun taas Etelä-Afrikka kiristi omaa linjaansa pääministeri Bothan johdolla. SWAPO seisoi vahvasti vaatimustensa takana YK:n roolista, koska se oli ainut todellinen keino estää Etelä-Afrikan sisäisen suunnitelman toteutuminen. Vuosien 1978–1981 aikana Etelä-Afrikka hyväksyi kuitenkin 7500

²⁸⁷ Karns, 1987, 107.

²⁸⁸ Howard, 2002, 104.

²⁸⁹ Zartman, 1989, 199–201.

²⁹⁰ Emt, 200.

²⁹¹ Emt, 201.

henkilön määrän UNTAG-operaatioon, uusi aikaraja asetettiin vuoden 1979 syyskuulle ja tulitauon alkupäiväksi määrättiin maaliskuu 1979. Etelä-Afrikka koki ongelmalliseksi, että SWAPO:n joukkojen rajaaminen tapahtuisi tukikohtiin myös Namibian sisällä eikä pelkästään Angolassa. Neuvottelujen edetessä alkoi käydä selväksi, ettei tulevan UNTAG-operaation joukoilla olisi mahdollisuutta valvoa SWAPO:n joukkoja. Lännellä ei myöskään ollut poliittista tahtoa estää SWAPO:a käyttämästä hyväkseen tilaisuutta laajentaa sen joukkojen toimintaa sopimuksessa määritettyjen tukikohtien ulkopuolelle, kun tulevan YK-operaation joukot eivät voineet valvoa niitä. Näin Etelä-Afrikan mielestä SWAPO:n joukkojen toimia ja leviämistä ei olisi ollut mahdollista estää.²⁹²

Tästä johtuen Etelä-Afrikka pyrki laajentamaan omia yksipuolisia toimiaan ja seurauksena siitä Etelä-Afrikan joukot hyökkäsivät Angolaan SWAPO:n joukkoja vastaan parantaakseen neuvotteluasemiaan maaliskuun tulitauon lähetessä. Samaan aikaan Etelä-Afrikka ilmoitti, ettei se luottanut YK:n puolueettomuuteen, mikä ei aiemmin ollut ollut suuri este neuvotteluille. YK:n vahvistuneesta asemasta tuli strateginen neuvottelukeino Etelä-Afrikalle, minkä avulla SWAPO:n YK:hon kohdistuvia intressejä pyrittiin heikentämään. Samaan aikaan SWAPO jatkoi sissisodan käymistä Etelä-Afrikkaa vastaan ja piti sitä täysin oikeutettuna, koska myös Etelä-Afrikka oli vahvistanut omien yksipuolisten toimien toteutumista.²⁹³

YK:n yleiskokouksen yhteydessä 1979 pääsihteeri päätti nimittää poliittisista asioista vastaavan alipääsihteeri Brian Urquhartin tukemaan kontaktiryhmän työtä. Ensi töikseen hän päätti järjestää erityistapaamisen Genevessä, johon kaikki osapuolet osallistuivat. Geneven ehdotus sisälsi uuden ajatuksen demilitarisoidusta vyöhykkeestä Angolan ja Namibian rajan molemmin puolin, minkä Etelä-Afrikka hyväksyi. Sillä oli kuitenkin kuusi lisävaatimusta ehdotukseen. Etelä-Afrikka ehdotti, että sopimuksen tekeminen linkitetään Zimbabween vaaleihin ja niiden arviointiin, jonka vuoksi Namibian kysymyksen ratkaisu pysähtyi vaalien tuloksen odottamiseen.²⁹⁴ Tämä antoi Etelä-Afrikalle aikaa edetä omien suunnitelmiansa kanssa. Ehdotus pyrki myös sitouttamaan Namibian tilanteen ratkaisua sen naapurimaan sisäiseen tilanteeseen. Etelä-Afrikka jatkoi myös syytöksiä YK:n puolueellisuudesta SWAPO:a kohtaan. Puolueellisuusargumenttia käytettiin prosessin viivyttämisen tekosyynä, vaikka sopimuksen pykälät täyttivät kaikki Etelä-Afrikan esittämät vaatimukset.²⁹⁵

²⁹² Zartman, 1989, 202–204.

²⁹³ Emt, 202–205.

²⁹⁴ Emt, 204.

²⁹⁵ Cliffe ym., 1994, 48.

SWAPO:lla oli vahva tuki Namibiassa vuonna 1981, joten jos vaalit olisi järjestetty silloin, SWAPO olisi todennäköisesti noussut selkeäksi vaalivoittajaksi. Tästä syystä Etelä-Afrikan viivyttely toimi taktisesti. Sen avulla SWAPO:n valtaannousua kyettiin horjuttamaan tai ainakin viivyttämään.²⁹⁶ Etelä-Afrikka ei mitenkään olisi voinut hyväksyä SWAPO:n voittoa, koska se oli valmis antamaan SWAPO:lle enintään vähemmistöroolin Namibiassa.²⁹⁷ Etelä-Afrikan toinen strategia liittyi SWAPO:n uskottavuuden tuhoamiseen sissiliikkeenä, jotta sen kannatus laskisi sekä Namibiassa että kansainvälisen yhteisön keskuudessa. Etelä-Afrikka pyrki ostamaan itselleen aikaa, jotta tilanne muuttuisi sen etujen mukaisiksi.²⁹⁸ Etelä-Afrikan pahimman vastustajan aseman horjuttaminen tähtäsi siis sen omien intressien edistämiseen ja oman aseman parantamiseen neuvotteluissa.

5.3. Kansainvälisten muutosten vaikutus rauhanprosessiin

1980-luvun taitteessa päätöslauselman 435 toimeenpano näytti viivästyvän edelleen, kun Margaret Thatcher tuli valtaan Iso-Britanniassa ja Ronald Reagan Yhdysvalloissa vuonna 1981. Molempien hallitukset olivat aiempia hallituksia haluttomampia painostamaan Etelä-Afrikkaa etenemään neuvotteluissa ja tekemään myönnytyksiä. Pikemminkin Etelä-Afrikka sai molempien maiden sympatiat osakseen ja näin onnistui kääntämään voimasuhteet itselleen edullisiksi.²⁹⁹ Etelä-Afrikka pyrki vahvistamaan DTA:n asemaa samalla, kun Reaganin hallituksen tuki Etelä-Afrikalle vahvistui. Tammikuussa 1981 järjestettiin päätöslauselman toimeenpanoa käsittelevä kokous, jonka esitys sopimukseksi kaatui. Jo ennen vaaleja Ronald Reaganin mahdollinen valtaannousu Yhdysvalloissa antoi Etelä-Afrikalla syyn olla toimimatta Namibian rauhanprosessin edistämiseksi. Vaalituloksen selvittyä ja Reaganin valtaannousun jälkeen koko prosessi pysähtyi. Etelä-Afrikassa toiveet heräsivät siitä, että Yhdysvaltojen tuella se saisi tahtonsa läpi neuvotteluissa ja sillä olisi Yhdysvaltojen lisäksi kansainvälinen tuki omille toimilleen.³⁰⁰

Afrikan maiden reaktio Yhdysvaltojen toimiin oli kielteinen. SWAPO:n leirissä tämä johti ajatukseen, että heidän tulee voittaa kamppailu itsenäisyydestä sissisodan avulla. Etulinjan valtiot ja erityisesti Nigeria, syyttivät Yhdysvaltoja taipumuksesta suosia Pretoriaa neuvotteluissa. Uuden hallinnon apulaisulkoministeri Chester Crocker näki aiempien hallitusten ongelmat heidän Afrikka-politiikassaan ja pyrki korjaamaan virheet, joiden avulla Yhdysvaltain hallitus voisi saada ulkopoliittisen voiton Afrikasta sekä korjata suhteitaan Etelä-Afrikkaan. Yhdysvallat huomasi, että

²⁹⁶ Cliffe ym., 1994, 38, 50 ja Levy, 1985, 592.

²⁹⁷ Levy, 1985, 592.

²⁹⁸ Cliffe ym., 1994, 50.

²⁹⁹ Emt, 47.

³⁰⁰ Zartman, 1989, 206-207.

Etelä-Afrikan sitouttaminen neuvotteluihin tarkoitti Etelä-Afrikan etujen ja intressien huomioimista. Sen sijaan, että Yhdysvallat olisi pyrkinyt pakotteiden ja muiden negatiivisten kannustimien kautta pakottaa Etelä-Afrikan neuvottelemaan, se pyrki parempien suhteiden politiikan avulla käyttämään positiivisia kannustimia edistääkseen neuvotteluja.³⁰¹ Parempien suhteiden politiikka oli osa Yhdysvaltojen Reaganin kaudella toimeenpantua rakentavaa sitouttamispolitiikka³⁰², jota sovellettiin muun muassa Yhdysvaltojen poliittisissa suhteissa Etelä-Afrikan kanssa.³⁰³

5.3.1. Parempien suhteiden politiikka Etelä-Afrikan ja Yhdysvaltojen välillä

Chester Crockerilla oli Namibian rauhanprosessissa erittäin merkittävä rooli. Hän ehdotti kuubalaisten joukkojen vetämisen Angolasta linkittämistä Namibian tilanteen ratkaisuun, niin sanottua Kuuba-linkkiä julkisesti jo vuonna 1981, mutta Yhdysvallat ei kuitenkaan halunnut ottaa ehdotusta suoraan omiin nimiinsä.³⁰⁴ Crocker ehdotti myös suorien kansanvaalien sijaan vaalia, jossa äänestettäisiin perustuslakikomitean luomisesta. Perustuslakikomitea olisi vastuussa perustuslain kirjoittamisesta vaalien jälkeen.³⁰⁵ Yhdysvaltojen neuvottelutaktiikka muuttui Crockerin aikana, koska uusi hallinto tajusi, että suostutellakseen Etelä-Afrikan mukaan prosessiin, sen ensisijaiset huolet ja intressit tuli huomioida.³⁰⁶

Yhdysvallat otti käyttöön positiiviset kannustimet suhteiden parantamiseksi Etelä-Afrikan kanssa. Kannustimien tarkoitus oli osoittaa Etelä-Afrikalle myös, että rauhanprosessi hyödyttää koko aluetta. Uutena neuvottelujen edistämiskeinona Kuuba-linkin ja vaalijärjestelyjen lisäksi Yhdysvaltojen uusi hallitus vaati Pretoriaa laatimaan listan vaatimuksista, joita heillä oli prosessin suhteen ja joiden täyttämisen jälkeen he olisivat mukana prosessissa. Tarkoituksena Yhdysvalloilla oli estää Etelä-Afrikan karkaaminen neuvotteluista ja jatkuvasti uusien vaatimusten esittäminen, mikä oli aiemmin hidastanut prosessin etenemistä.³⁰⁷

Yhdysvaltojen uusi hallinto käytti kolmea porkkanaa: parempien suhteiden politiikkaa, perustuslaillisia takuita ja ensimmäistä kertaa Kuuban joukkojen vetämistä Angolasta linkitettyinä Namibian prosessin ratkaisemiseen. Parempien suhteiden avulla Yhdysvallat pyrki voittamaan Etelä-Afrikan luottamuksen puolelleen ja näin taivuttelemaan sen edustajat Namibian tilanteen

³⁰¹ Levy, 1985, 597-598, Martin, 1989, 25 ja Zartman, 1989, 207.

³⁰² Constructive Engagement. Rakentavan sitouttamispolitiikan tarkoitus on painostuksen avulla sitouttaa yhteistyömaita ihmisoikeuksien ja demokratian edistämiseen samalla kuitenkin pitäen yllä diplomaattisia ja taloussuhteita yllä kyseisissä maissa. Davies, 2007, 1.

³⁰³ Davies, 2007, 29.

³⁰⁴ Emt, 135.

³⁰⁵ Levy, 1985, 597.

³⁰⁶ Zartman, 1989, 207.

³⁰⁷ Emt, 207.

sovitteluun. Yhdysvallat lähetti kuitenkin signaalin, ettei hyväksynyt Etelä-Afrikan apartheid-politiikkaa tai ollut valmis sivuuttamaan YK:ta prosessissa. Perustuslaillisilla takuilla pyrittiin turvaamaan valkoisten asema siten, ettei itsenäisen Namibian hallitus pääsisi kostamaan valkoiselle eliitille sen toimesta aiemmin tapahtunutta tummaihoisten sortoa. Kuuba-linkin taustalla oli Etelä-Afrikan huoli alueen turvallisuustilanteesta Namibian itsenäistymisen jälkeen. Linkin toteutumisen jälkeen Etelä-Afrikka ei tarvitsisi Namibian aluetta puskurina eikä Angola tarvitsisi turvaa kuubalaisista joukoista, koska Etelä-Afrikka ei olisi enää sotilaallinen uhka. Linkki palveli myös amerikkalaisten poliittisia tavoitteita Afrikassa.³⁰⁸ Crockerin politiikka Namibiassa oli tiiviisti linkitetty Yhdysvaltojen kylmän sodan laskelmointiin Afrikassa.³⁰⁹

Crockerin hyvien suhteiden politiikka vaikutti myös aiemmin käytettyjen keinojen toimivuuteen; Yhdysvallat jatkoi Etelä-Afrikan painostamista ja vaati yhä painokkaammin aikarajan asettamista sovittelun etenemiselle. Parempien suhteiden politiikka vaikutti positiivisesti Etelä-Afrikan suhtautumisessa aikarajaan. Parempien suhteiden politiikan synnyttämän ilmapiirin avulla luottamus Etelä-Afrikan ja Yhdysvaltojen välillä parani. Luottamuksen avulla Yhdysvallat pystyi esittämään vaatimuksia suoraan eikä Etelä-Afrikka kokenut tarvetta poistua neuvotteluista niin kuin aiemmin, koska sen intressit huomioitiin neuvotteluissa. Yhdysvallat teki selväksi, että jos Etelä-Afrikka ei suostuisi ehtoihin, se joutuisi etsimään ratkaisun tilanteeseen ilman Reaganin hallituksen tukea. Etelä-Afrikka suhtautui vakavasti aikarajaan vain aluksi. SWAPO:lla tai etulinjanvaltioilla ei myöskään ollut keinoja saada aikarajaa toteutumaan. Etelä-Afrikan haluttomuutta edetä neuvotteluissa edesauttoi myös se, että *status quo* ei ollut heille kestävä. Ainut todellinen uhka Etelä-Afrikalle olivat pakotteet, joiden asettaminen ei ollut todennäköistä Reaganin hallituksen aikana.³¹⁰

Reaganin hallituksen esittämässä sopimuksessa keskityttiin tulitauon ja vaalien välisen ajan suunnitteluun sekä erityisesti siihen, miten vaaleihin valmistaudutaan. Vuoden 1981 aikana Etelä-Afrikan luottamus YK:n puolueettomuutta kohtaan vahvistui tarpeeksi, jotta se olisi voinut myös Etelä-Afrikan puolesta tarkkailla vaaleja.³¹¹ YK pyrki osoittamaan puolueettomuutensa lopettamalla SWAPO:n tuen ja pidättämällä sen vuonna 1976 saatuun oikeuteen toimia tarkkailijastatuksella YK:n yleiskokouksessa.³¹² Samana vuonna Roomassa järjestetyn kokouksen jälkeen kontaktiryhmä linjasi, että sovittelu voi tapahtua ainoastaan YK:n suojeluksessa.³¹³ Neuvottelut näyttivät etenevän, kun UNTAG-operaation joukkojen määrästä päästiin sopimukseen. Tulitauon oli määrä alkaa 15.

³⁰⁸ Zartman, 1989, 208–209.

³⁰⁹ Davies, 2007, 6.

³¹⁰ Zartman, 1989, 210–211.

³¹¹ Emt, 212.

³¹² Howard, 2002, 105.

³¹³ Davies, 2007, 118.

elokuuta ja vaalit järjestää maaliskuussa 1983, eli seitsemän kuukautta tulitauon alkamisen jälkeen. Heinäkuun loppuun mennessä ainoastaan Kuuban joukkojen tilanteesta ei oltu päästy sopuun. Kuitenkin Angola ja Kuuba ilmoittivat, että kuubalaisten joukkojen vetäminen Angolan alueelta voidaan aloittaa heti, kun Angolaa ei uhata hyökkäyksellä. Loppujen lopuksi SWAPO hylkäsi linkin ja tulitauon aloittamisen elokuussa, minkä vuoksi aikaraja umpeutui jälleen kerran.³¹⁴

Kuten yllä todetaan, Etelä-Afrikka hyötyi kansainvälisen tilanteen muutoksesta, joka vaikutti sen intressien etenemiseen. Reaganin hallitus oli selkeästi myötämielisempi neuvottelukumppani, sillä se halusi parempien suhteiden politiikalla huomioida Etelä-Afrikan ensisijaiset intressit ja huolenaiheet. Tätä kautta Etelä-Afrikan vaikutusmahdollisuudet lopputuloksiin paranivat. Yhdysvallat kuitenkin ilmaisi selvästi, ettei ollut valmis tukemaan Etelä-Afrikan tummaihoisten poliittista sortamista. Lisäksi kontaktiryhmä ja Yhdysvallat eivät olleet valmiita sivuuttamaan YK:ta neuvotteluista, mikä osoitti Etelä-Afrikalle, etteivät sen kohtuuttomat vaatimukset tulisi toteutumaan edes Reaganin hallituksen myötävaikutuksella. YK joutui kuitenkin perääntymään todistaakseen puolueettomuutensa, mikä edisti Etelä-Afrikan intressejä heikentää SWAPO:n asemaa. Etelä-Afrikan asemaa neuvotteluissa paransi erityisesti se, että Yhdysvallat oli kylmän sodan asetelman takia erittäin sitoutunut tavoitteeseen saada kuubalaiset joukot poistumaan Angolasta. Parempien suhteiden politiikka osoitti myös rauhanvälittäjän käyttämien keinojen vahvuuden; rauhanvälittäjän asettama aikaraja ja suorien vaatimusten esittäminen saivat paremmat kaikupohjan, kun Etelä-Afrikka pystyi luottamaan välittäjään. Yhdysvaltojen hallituksen vaihdos vaikutti yhtäältä Etelä-Afrikan halukkuuteen pysyä neuvottelupöydässä, koska Etelä-Afrikka arvioi, että sen on vaikeampaa tinkiä sille hyödyllinen ratkaisu ilman Yhdysvaltojen tukea. Yhdysvaltojen esittämissä ratkaisuehdotuksissa, jotka tehtiin kontaktiryhmän nimissä ryhmän hajoamiseen saakka, huomioitiin Etelä-Afrikka eri tavalla kuin aiemman hallituksen aikana. Toisaalta muut kontaktiryhmän jäsenet näkivät Yhdysvaltojen muuttuneen politiikan ongelmallisena ja ryhmän sisäinen dynamiikka alkoi horjua.

5.3.2. Kuuba-linkki nousee keskeiseksi osaksi neuvotteluja ja kontaktiryhmän hajoaa

Reaganin hallitus asetti haasteita myös lännen kontaktiryhmän toiminnalle. Sisäiset suhteet joutuivat koetukselle, kun hallitukset vaihtuivat Yhdysvalloissa, Ranskassa ja Iso-Britanniassa. Reaganin hallitus toimi eri linjoilla kuin muut kontaktiryhmän jäsenet, ja Reaganin Etelä-Afrikkaa suosiva politiikka ei miellyttänyt muita jäseniä eikä etulinjan valtioita.³¹⁵ Reaganin hallituksen

³¹⁴ Zartman, 1989, 212–213.

³¹⁵ Howard, 2002, 105.

pyrkimys oli käydä sopimuksen ehdot läpi ensin Etelä-Afrikan kanssa, jonka jälkeen sopimus esiteltäisiin SWAPO:lle ja etulinjan valtioille.³¹⁶

Kuuba-linkille ei ollut kansainvälisen oikeuden mukaan mitään perustetta, mutta toteutuakseen sen piti tapahtua samaan aikaan Namibian prosessin kanssa, muttei suoraan osana sitä.³¹⁷ Kuuban joukot olivat Angolassa Angolan hallituksen pyynnöstä, kun taas Etelä-Afrikan joukot olivat Namibiassa laittomasti.³¹⁸ Afrikkalaiset valtiot vastustivat linkkiä alun perin, koska kuubalaisten joukkojen läsnäolo Angolassa kuului Angolan sisäisiin asioihin.³¹⁹ Osa kontaktiryhmän maista halusi pitää tapaukset erillisinä, ja maiden mielipiteet johtivat eri linjoille tässä asiassa; Ranska, Saksa ja Kanada vastustivat linkkiä.³²⁰ Erimielisyydet johtivat ensin Ranskan vetäytymiseen ryhmästä ja sen myötä ryhmän toiminnan lakkautumiseen vuonna 1982.³²¹ Tämän jälkeen Yhdysvallat nousi rauhanvälittäjäksi, joka toimi kansainvälisen yhteisön ja erityisesti YK:n tukemana.³²²

Vaikka kontaktiryhmä epäonnistui Namibian kysymyksen ratkaisussa, sen multilateraali lähestymistapa neuvotella ratkaisua konfliktiin oli ensimmäinen laatuaan. Kontaktiryhmä onnistui tuomaan osapuolet samaan neuvottelupöytään etsimään yhteisesti hyväksyttävissä olevaa ratkaisua. Toiseksi kontaktiryhmä onnistui luomaan peruslähtökohdat sopimukselle, jonka molemmat osapuolet hyväksyivät. Kontaktiryhmän toiminta mahdollisti neuvottelujen jatkumisen pitkällä aikajänteellä, mutta hallitusten vaihtumiset kontaktiryhmän jäsenmaissa toi prosessiin epävakautta. Kontaktiryhmän ylläpitämät neuvottelut ja viiden hallituksen sitoutuminen prosessiin esti kuitenkin Etelä-Afrikkaa toteuttamasta omaa sisäistä ratkaisua Namibia suhteen.³²³

Kontaktiryhmän hajoamisen jälkeen neuvottelut edistyivät hitaasti, mutta jatkuivat. Vaikka optimismi neuvottelujen etenemiseen oli kasvanut sen myötä, että myös Angola ilmaisi olevansa valmis linkin toteuttamiseen, osapuolien välinen luottamus ja tarkat vaatimukset eivät täytyneet. Näin ollen myös Etelä-Afrikka vetäytyi neuvotteluista.³²⁴ Vuonna 1983 amerikkalaiset olivat näkevinään linkin toteutumisen, mutta edellytyksiä sille ei kuitenkaan vielä siinä vaiheessa ollut.³²⁵ Amerikkalaisille linkin merkitys oli suuri. Ilman linkkiä Reaganin hallituksen olisi ollut

³¹⁶ Zartman, 1989, 211.

³¹⁷ Cliffe ym., 1994, 54–55 ja Zartman, 1989, 209, 212.

³¹⁸ Gleijeses, 2007, 290.

³¹⁹ Karns, 1987, 116.

³²⁰ Cliffe ym., 1994, 52 ja Davies, 2007, 119–120.

³²¹ Cliffe ym., 1994, 52.

³²² Davies, 2007, 120.

³²³ Karns, 1987, 94–95, 119–120.

³²⁴ Zartman, 1989, 213–214.

³²⁵ Emt, 218.

äärimmäisen hankalaa saada suostuteltu Etelä-Afrikka lähtemään Namibiasta.³²⁶ Linkki palveli siis yhtäältä Yhdysvaltojen kuin toisaalta Etelä-Afrikan poliittisten tavoitteiden toteutumista.

Reaganin hallituksen aikaisia toimia leimasi myös SWAPO:n sivuuttaminen neuvotteluista, kun neuvotteluja käytiin pääasiassa muiden eteläisen Afrikan maiden ja Etelä-Afrikan kanssa, ja lopulta myös Kuuban ja Neuvostoliiton kanssa. SWAPO ei ollut edustettuina kaikissa virallisissa neuvotteluissa, mutta sitä pidettiin informoituna neuvottelujen etenemisestä.³²⁷ Etelä-Afrikan politiikka SWAPO:a vastaan näkyi sekä sotilaallisina toimina että sissiliikkeiden, kuten UNITA:n tukemisena Angolassa. Sissiliikkeiden tukemisen tavoitteena oli epävakauttaa SWAPO:n ja ANC:n toimintaa, ei niinkään saada aikaiseksi vallankumousta kohdemaissa. Epävakauttaminen aiheutti kuitenkin epätasapainoa myös Etelä-Afrikassa siksi, että se oli rahallisesti kuluttavaa. Toiseksi epävakauttamispolitiikka ei ollut loogista, koska sissiliikkeiden tukemisen sijaan Etelä-Afrikka olisi voinut tehdä yhteistyötä naapurimaiden kanssa tavoitteena lopettaa naapurimaiden tuki SWAPO:lle.³²⁸ Lisäksi Etelä-Afrikka pyrki lopettamaan SWAPO:n tuen ANC:lle ja vaati, että SWAPO ei saisi tarjota itsenäistymisen jälkeen tukikohtia ANC:lle.³²⁹ Epävakauttamispolitiikan lisäksi myös Namibian hallinnon ylläpitäminen kävi Etelä-Afrikalle raskaaksi. Lisäksi se oli hyödytön taakka sille.³³⁰

Etelä-Afrikan puolustusvoimien kustannukset Namibian konfliktin ylläpitämisestä olivat merkittävät. Sotilaalliset välikohtaukset Angolassa ja Namibiassa maksoivat Etelä-Afrikalla noin 1,862 miljardia dollaria³³¹ vuonna 1988. Sotilaallisten kustannusten lisäksi Namibian hallinnon ylläpitäminen maksoi Etelä-Afrikalle vuosittain 180 miljoonaa dollaria³³² koko 1980-luvun ajan, jonka vuoksi hallinnolliset kustannukset nousivat jopa 27 prosenttiin maan bruttokansantuotteesta. Etelä-Afrikan bruttokansantuote kasvoi muutenkin 1980-luvulla hitaasti.³³³ Hitaan talouskasvun lisäksi kullan hinta oli ollut laskujohteinen 1980-luvulla, mistä johtuen Etelä-Afrikan tulot laskivat.³³⁴ Etelä-Afrikka tiesi myös, että kuten muutkin alueen valtiot, myös Namibia tulisi olemaan taloudellisesti riippuvainen Etelä-Afrikasta.³³⁵ Koska suuri osa taisteluista käytiin Angolassa, myös Angolan sotilaalliset kustannukset olivat erittäin merkittävät, jopa huomattavasti suuremmat kuin Etelä-Afrikan ja SWAPO:n. On arvioitu, että kuubalaisten sotilaiden tarjoama

³²⁶ Davies, 2007, 121.

³²⁷ Berridge, 1989, 472 ja Howard, 2002, 106.

³²⁸ Zartman, 1989, 217–219.

³²⁹ Martin, 1989, 39, 42.

³³⁰ Zartman, 1989, 219.

³³¹ Paikallisessa valuutassa randeissa arvo neljä miljardia randia. Randin arvo keskimäärin vuonna 1988 oli noin 2,15 USD. Kts. <http://www.resbank.co.za/>.

³³² Yhdysvaltojen dollaria, USD.

³³³ Cliffe ym., 1994, 61.

³³⁴ Karns, 1987, 117.

³³⁵ Martin, 1989, 39.

suojelu maksoi 700 miljoonaa dollaria vuosittain ja lisäksi Angolan hallitus maksoi 4000 miljoonaa Neuvostoliitolle asekaupassa.³³⁶ Angolan kustannukset syntyivät pääasiallisesti kuubalaisten joukkojen pitämisestä maassa ja varustelusta.³³⁷ Vaikka Angola ei ollutkaan konfliktin ensisijainen osapuoli, nousevat kustannukset vaikuttivat osaltaan sen halukkuuteen lopettaa konflikti oman valtion alueella. Kuubalaisten joukkojen vetäminen Angolasta oli Angolan keino neuvotella ratkaisu tilanteeseen.

Kustannusten lisääntyminen ja taakka näkyivät prosessin edetessä. Joulukuu 1983 toi mukanaan lisää taisteluita ja sitä myöten rauhanvälittäjä pyrki lisäämään rauhanvälitysyrityksiä. Yhdysvaltojen ja Bothan välisessä tapaamisessa tammikuussa 1984 Botha ilmoitti, että oli valmis tulitaukoon ja lisäksi toisti, ettei Namibia kuulu Etelä-Afrikkaan. Botha ilmoitti, että Namibia oli sille raskas taakka, Namibian oman hallinnon perustaminen on prosessia ohjaava periaate sekä monipuoluejärjestelmän toteutuminen tulee taata. Kuuban joukot olivat siis ainut este ratkaisulle.³³⁸

Kuuba-linkin kypsyminen oli neuvottelujen kannalta ehkä yksi merkittävimmistä asioista, joka johti Namibian tilanteen kokonaisvaltaiseen ratkaisemiseen. Linkin toteutuminen lisäsi Etelä-Afrikan ja Angolan sekä sen kautta SWAPO:n turvallisuustilanteen paranemista. Linkin toteutumisen saattoi nähdä hyödyttävän konfliktin molempia osapuolia. Yhdysvaltojen vahva sitoutuminen rauhanvälitysprosessiin kontaktiryhmän hajoamisen jälkeen ja linkin toteutumisen edistämiseen heikensi SWAPO:n roolia neuvotteluissa, sillä Kuuba-linkin yhteydessä puhuttiin kuubalaisten vetämisestä Angolasta ja Etelä-Afrikan vetäytymistä Namibiasta. SWAPO oli neuvottelujen alkuvaiheessa merkittävässä roolissa, mutta mitä lähemmäksi ratkaisun saavuttamista mentiin, sitä enemmän taka-alalle SWAPO jäi virallisissa neuvotteluissa johtuen Etelä-Afrikan intresseistä ja vaatimuksista, joita Yhdysvallat omalta osaltaan huomioi.³³⁹

5.3.3. Alueen valtioiden sitouttaminen prosessiin

Yhdysvallat toimiessaan rauhanvälittäjänä onnistui sitouttamaan alueen valtiot Namibian prosessiin ja näin varmistamaan laajemman hyväksynnän saamisen ratkaisulle sekä sen onnistumiselle. Yhdysvallat koordinoi Mosambikin ja Etelä-Afrikan yhteistä sopimusta, jossa maiden välistä yhteistyötä tiivistettiin ja sovittiin alueen turvallisuutta koskevista järjestelyistä. Samaan aikaan Etelä-Afrikan ja Angolan edustajat tapasivat Yhdysvaltojen johdolla. Tapaamisessa sovittiin vetäytymisalueesta eteläisessä Angolassa. Neuvottelut maiden välillä sujuivat hyvin ja jatkuivat,

³³⁶ Martin, 1989, 34.

³³⁷ Cliffe ym., 1994, 20–28 ja Karns, 1987, 117.

³³⁸ Zartman, 1989, 220.

³³⁹ Berridge, 1989, 472.

vaikka SWAPO:n joukkoja tuli vetäytymissopimuksessa määritellyn alueen yli. Kerta oli ensimmäinen, kun selkkaus ei johtanut neuvottelujen raukeamiseen. Positiivisia signaaleja koko alueen rauhanprosessille tuli myös muista alueen maista, kun myös Swazimaan ja Lesothon kanssa sovittiin hyökkäämättömyyssopimus. Yhdysvallat piti naapurimaiden kanssa syntyneitä sopimuksia hyvänä merkinä luottamuksen syntymisestä ja tilanteen kypsymisestä kohti ratkaisua. Kun tilanne alueen maiden ja Etelä-Afrikan välillä oli saatu tasaantumaan, neuvotteluissa päästiin keskittymään aikatauluun, jonka mukaan Kuuban sekä Etelä-Afrikan joukot vetäytyisivät asteittain Namibiasta ja Angolasta.³⁴⁰

Rauhanvälityksessä keskityttiin vuonna 1984 neuvottelemaan sopimuksen yksityiskohdista ja suuntaviivoista. Etelä-Afrikka oli valmis sopimaan tulitauon Angolan kanssa.³⁴¹ Sopimus syntyi pitkälti Yhdysvaltojen ja erityisesti Crockerin ansiosta. Sopimusehdotuksessa sovittiin Etelä-Afrikan joukkojen asteittaisesta vetäytymisestä eteläisestä Angolasta, ja vastavuoroisesti Angola lupasi olla hyökkäämättä Etelä-Afrikkaan, mitä se oli aiemmin tehnyt tukemalla SWAPO:n joukkoja.³⁴² Kuuba-linkki oli mukana keskusteluissa ja sen toteuttamisen aikataulusta neuvoteltiin. Uusi idea, joka keskusteluihin tuotiin, oli Angolan poliittisen puolueen UNITA:n sisällyttäminen sopimukseen. Angola vaati Etelä-Afrikkaa lopettamaan tukensa UNITA:lle, kun taas Etelä-Afrikka vaati, että Angola ottaa UNITA:n mukaan hallitukseen. Neuvotteluissa välejä hiersi jälleen kerran myös YK:n rooli prosessissa; Angola vaati YK:n roolia, kun taas Etelä-Afrikka näki mahdollisuuden yhdistää kaksi suunnitelmaansa ilman YK:ta. Useat yksityiskohdat Angolan ja Etelä-Afrikan välillä olivat edelleen auki, mikä viivästytti sopimuksen syntymistä. Yhdysvaltojen periksiantamaton ja kärsivällinen rauhanvälitys kuitenkin vei prosessia eteenpäin merkittävästi 1980-luvun puoliväliin mennessä.³⁴³

Keskustelut prosessin etenemisestä sekä sen yksityiskohdista oli saatu avatuksi 1980-luvun alussa Angolan ja Etelä-Afrikan välillä. Koska lopullista sopimusta maiden välillä ei oltu saatu aikaiseksi, rauhanvälittäjä Yhdysvallat otti vahvemman roolin ratkaisun löytämisessä ja pyrki etsimään ratkaisua, jonka molemmat maat voisivat hyväksyä ja joka kuroisi umpeen osapuolien väliset näkemyserot. Yhdysvaltojen ehdottaman kompromissin mukaan Angolan tulisi siirtää Kuuban joukot 13 pituusasteen pohjoispuolelle ja vuoden sisällä vähentää joukkoja 25 000 sotilaaseen.

³⁴⁰ Zartman, 1989, 220.

³⁴¹ Levy, 1985, 598–599.

³⁴² Davies, 2007, 151.

³⁴³ Zartman, 1989, 223.

Sopimukseen kuului myös, että turvallisuusneuvoston päätöslauselma 435 tulisi voimaan ja loput 6000–10000 sotilasta vähennettäisiin tukiryhmäksi Angolan pohjois- ja länsiosiin.³⁴⁴

Ehdotuksen vastaanotto oli lupaava kunnes pääministeri Botha ilmoitti perustavansa sisäisen hallituksen Namibiaan vuonna 1985 samaan aikaan vakuutellen sen toimivan vain siihen asti, kun kansainvälinen sopimus saadaan laadittua. Sisäinen hallinto toimi aina vuoteen 1989 asti, mutta sillä, kuten sen edeltäjälläkään Turnhallen demokraattisella liitolla ei ollut kansallista tai kansainvälistä tukea.³⁴⁵ Etelä-Afrikka aiheutti myös välikohtauksen Angolan pohjoisosassa, minkä jälkeen Angola ei suostunut neuvottelemaan ennen kuin Etelä-Afrikka antaisi kunnollisen selityksen tapahtuneesta.³⁴⁶

Tilanteen hankaluutta lisäsi Yhdysvallat, joka tuki UNITA:a sotilaallisesti 15 miljoonalla dollarilla vuosittain. Tämä johti Angolan vetäytymiseen neuvotteluista.³⁴⁷ Yhdysvaltojen epäonnistuminen neuvotteluteitse saada Kuuban joukot Angolasta johti aggressiivisempaan politiikkaan ja Yhdysvaltojen suoraan tukeen UNITA:lle.³⁴⁸ Crocker joutui jatkamaan neuvotteluja tulehtuneessa ilmapiirissä eikä Yhdysvallat ollut tarpeeksi vahva asettamaan aikarajoja tai toimeenpanemaan edes kohtia, joista osapuolet olivat päässeet jo yhteisymmärrykseen.³⁴⁹ Yhdysvaltojen rooli neuvotteluissa ei näyttäytynyt puolueettomana UNITA:n tuen vuoksi, mikä vahvisti Yhdysvaltojen suhdetta Etelä-Afrikkaan. Angolan pelko Etelä-Afrikan ja Yhdysvaltojen tuen jatkumisesta UNITA:lle, Etelä-Afrikan haluttomuus luopua Pohjois-Namibian tukikohdista ja Etelä-Afrikan antipatia SWAPO:n voittoa kohtaan estivät ratkaisun löytymisen.³⁵⁰

5.4. Neuvottelujen loppukiri alkaa vuonna 1987

5.4.1. Kylmän sodan lientyminen

Gorbatshovin puhe YK:n yleiskokouksessa vuonna 1986 antoi viitteitä siitä, että Neuvostoliitto halusi löytää ratkaisuja yhdessä lännen kanssa alueellisiin konflikteihin, joissa suurvallat olivat olleet osallisina.³⁵¹ Nämä signaalit vahvistuivat edelleen vuonna 1987, kun Neuvostoliitto viestitti Yhdysvalloille, että se oli valmis hyväksymään Kuuba-linkin toteutumisen osana Namibian rauhanneuvotteluita ja ratkaisua. Mihail Gorbatshovin valtaannousu ja liennytysoptiikka avasivat

³⁴⁴ Zartman, 1989, 223–224.

³⁴⁵ Harlech-Jones, 1997, 29–30.

³⁴⁶ Zartman, 1989, 224.

³⁴⁷ Emt, 224.

³⁴⁸ Cliffe ym., 1994, 52.

³⁴⁹ Zartman, 1989, 225.

³⁵⁰ Berridge, 1989, 466–467.

³⁵¹ Cliffe ym., 1994, 62.

tien neuvottelujen etenemiselle. Neuvostoliiton ongelma oli, miten pitää yllä uutta politiikkaansa, mutta tukea liittolaisiaan sen verran, ettei heidän tarvitsisi suostua kaikkiin myönnytyksiin.³⁵² Neuvostoliitto ei siis halunnut hylätä liittolaistaan Angolaa, muttei myöskään halunnut vaikuttaa sen sisäisiin asioihin, vaikka Neuvostoliitossa harjoitettiin liennytpolitiikkaa ja suurvaltojen välinen kamppailu ei enää leimannut suhtautumista alueellisten konfliktien ratkaisuun. Kolmen vuoden epäviralliset neuvottelut Neuvostoliiton ja Angolan välillä sekä Neuvostoliiton uusi suhtautuminen alueellisiin konflikteihin vaikuttivat kuitenkin siten, että Angolan ja Kuuban suhtautuminen ratkaisua viivytäneisiin kysymyksiin oli joustavampaa.³⁵³

Neuvostoliiton muuttuvan politiikan takia Reaganin kauden loppupuolella länsi oli muodostamassa uutta suhdetta Neuvostoliittoon. Yhdysvallat alkoi nähdä Neuvostoliiton uskottavana kansainvälisenä toimijana ja oli valmis neuvottelemaan sen kanssa alueellisten konfliktien ratkaisusta. Koska Etelä-Afrikka ei pystynyt käyttämään Neuvostoliittoa Gorbatschovin kaudella uhkana, Yhdysvaltojen rooli Etelä-Afrikan tukijana kommunismia vastaan menetti merkitystään. Kansainvälinen ilmapiiri muuttui samaan aikaan suurvaltojen välisen vastakkaisen asettelun sijaan yhteistyön suuntaan, kun kumpikaan osapuoli ei kyennyt löytämään ratkaisua sotilaallisin keinoin.³⁵⁴

5.4.2. Sotilaallisesta välikohtauksesta vauhtia neuvotteluihin

Vuoden 1987 heinäkuussa Etelä-Afrikan sotilaalliset toimenpiteet lisääntyivät Angolan puolella ja Etelä-Afrikka sekä Yhdysvallat jatkoivat tukeaan UNITA:lle. Angola reagoi tähän tekemällä vastahyökkäyksen Cuito Cuanavalen tukikohdassa UNITA:a vastaan, jossa myös Etelä-Afrikan puolustusvoimat taistelivat UNITA:n rinnalla. Väkivaltaiset taistelut kestivät marraskuusta maaliskuulle. Taistelut tulivat kalliiksi molemmille osapuolille, mutteivät auttaneet kumpaakaan saavuttamaan voittoa.³⁵⁵ Molemmille osapuolille kalliiksi käyneiden taisteluiden jälkeen Angola, Kuuba ja Neuvostoliitto olivat valmiita neuvottelemaan kaikkien kuubalaisten vetämisestä Angolasta sen sijaan, että joukkoja olisi vedetty asteittain Angolan eteläosasta alkaen. Vastavuoroisesti nämä tahot odottivat, että Etelä-Afrikka vetäytyisi Namibiasta.³⁵⁶ Kuuba lähetti taisteluihin 15000 sotilasta lisää, joten sen sotilaallinen vahvuus vaikutti voimatasapainoon.³⁵⁷

³⁵² Cliffe ym., 1994, 56.

³⁵³ Martin, 1989, 43 ja McFaul, 1990, 174–175, 180, 182.

³⁵⁴ Cliffe ym., 1994, 62–63.

³⁵⁵ Zartman, 1989, 226.

³⁵⁶ Cliffe, 1994, 58–59.

³⁵⁷ Gleijeses, 2007, 295–296 ja Martin, 1989, 38.

Lännen aiemmin asettama aseidenvientikielto Etelä-Afrikkaan hankaloitti Etelä-Afrikan kykyä taistella ja huoltaa rintamajoukkoja.³⁵⁸

Neuvottelujen loppukirin voidaan sanoa alkaneen vuonna 1987. Vuoden 1987 tammikuussa Kuuban, Angolan ja Etelä-Afrikan väliset neuvottelut jatkuivat konkreettisten ehdotusten hengessä.³⁵⁹ Myös Neuvostoliitto oli mukana neuvotteluissa. Vaikka Neuvostoliitto oli vain taustaroolissa, sen läsnäolo mahdollisti lopullisen ratkaisun syntymisen.³⁶⁰ Neuvostoliiton ja sen tukeman Kuuban roolit nousivat keskeiseen asemaan, kun kuubalaisten ja eteläafrikkalaisten joukkojen vetämisestä puhuttiin yhdessä.³⁶¹ Kuuba oli neuvotteluissa mukana vasta tässä vaiheessa, koska se oli osoittanut vahvuutensa Cuito Cuanavalen taistelujen yhteydessä.³⁶² Angola, Kuuba ja Neuvostoliitto tarjosivat ensimmäistä kertaa kaikkien kuubalaisten joukkojen vetämistä, mutta he eivät esittäneet aikataulua joukkojen vetämiselle. Aikataulun puuttuminen suunnitelmasta ei vakuuttanut Etelä-Afrikkaa. Rauhanvälittäjä laati ehdotukseen aikataulun, jottei Etelä-Afrikka voinut käyttää aikataulun puuttumista tekosyynä neuvotteluista vetäytymiselle.³⁶³

Neuvottelut jatkuivat Lontoossa toukokuussa, jolloin Angola antoi konkreettisen ehdotuksen aikatauluineen, mutta johon Etelä-Afrikka ei antanut suoraa vastaehdotusta. Yhdysvallat ja Neuvostoliitto olivat vahvasti mukana neuvotteluissa, ja ne pitivät toisiaan ajan tasalla neuvottelujen etenemisestä. Lontoossa jouduttiin kuitenkin vielä keskustelemaan vaiheiden priorisoimisesta ja sisäisistä asioista, kuten MPLA:n ja UNITA:n sovusta. Seuraava kokous järjestettiin Kairossa kesäkuussa.³⁶⁴

5.4.3. Neuvottelujen pohjaksi New Yorkin periaatteet

Kolmas kokous järjestettiin New Yorkissa heinäkuussa, jossa todellinen läpimurto tapahtui.³⁶⁵ Molemmat osapuolet esittivät vaatimuksiaan ja loppujen lopuksi saatiin aikaiseksi 14-kohtainen lista *New Yorkin periaatteista*, jotka takaisivat prosessin kokonaisvaltaisen sovittelun. Etelä-Afrikka, Kuuba ja Neuvostoliitto sitoutuivat periaatteisiin 18.7.1988. Yhdysvallat toimi sovittelussa rauhanvälittäjänä ja turvallisuusneuvosto prosessin takaajana.³⁶⁶

³⁵⁸ Martin 1989, 38.

³⁵⁹ Zartman, 1989, 225, 229.

³⁶⁰ McFaul, 1990, 183.

³⁶¹ Cliffe ym., 1994, 55.

³⁶² Gleijeses, 2007, 293–294.

³⁶³ Zartman, 1989, 229.

³⁶⁴ Emt, 230-231.

³⁶⁵ Cliffe ym., 1994, 63.

³⁶⁶ New Yorkin periaatteet, 1988. Zartman, 1989, 231.

Toiminnallisiin kohtiin kuului sopimus päätöslauselman 435 toimeenpanon ajankohdasta, Namibian itsenäistyminen vapaiden ja reilujen vaalien kautta, kuubalaisten joukkojen vetäminen pohjoisesta ja lopulta kaikkien joukkojen vetäminen pois Angolasta turvallisuusneuvoston seurattessa tilannetta, puuttumattomuus alueen sisäisiin asioihin, rajojen kunnioittaminen ja sitoutuminen sotatoimista pidättäytymiseen.³⁶⁷ SWAPO ja ANC vahvistivat nämä kohdat. Lisäksi Fidel Castro Kuuban edustajana julkisesti hyväksyi ehdot. Prosessin avoimuus oli keskeinen elementti sopimuksen aikaansaamisessa.³⁶⁸

Periaatesopimuksen jälkeen keskusteltiin aikataulusta. Kuuba oli julkisesti ilmoittanut vetävänsä joukot eteläisestä Angolasta 15 päivää YK-joukkojen saapumisen jälkeen, 20 000 sotilasta palautettaisiin Kuuban kahden vuoden sisällä ja loput 27 000 neljän. Etelä-Afrikan vastatarjous, johon kuului omien joukkojen vetäminen Angolasta syyskuun alkuun mennessä ja Kuuban joukkojen vetäminen kesäkuun alkuun mennessä, jonka jälkeen päätöslauselman 435 toimeenpano voisi alkaa, herätti suurta vastustusta Angolan ja Kuuban puolella. Kompromissin mukaan tulitauko ja Etelä-Afrikan joukkojen vetäminen tulisi alkaa välittömästi 8. elokuuta ja SWAPO:n ja kuubalaisten tuli pysyä silloisen puolustuslinjan pohjoispuolella. 435:n toimeenpano alkaisi marraskuussa.³⁶⁹ Samat neuvottelut oli käyty jo vuosia aiemmin ja Etelä-Afrikka jatkoi saman pelin pelaamista kuin aiemmin; se nosti uusia aiheita neuvotteluihin viivyttääkseen prosessin etenemistä. Rauhaneläjäjän rooli sopimuksen syntymisessä oli keskeinen, sillä osapuolilla oli erilaiset näkemykset aikatauluista, joukkojen määristä ja aluerajoituksista.³⁷⁰

Loppuvuodesta 1988 osapuolet keskustelivat sopimuksesta New Yorkissa ja Genevessä. Genevessä sopimusta vietiin eteenpäin New Yorkin periaatteiden pohjalta ja tavoitteena oli tehdä konkreettisia toimia, jotka johtaisivat kiristyneen tilanteen laukeamiseen alueella. Kokouksen päätteeksi julkaistiin Geneven pöytäkirja³⁷¹, jossa tilanteeseen liittyvät yksityiskohdat oli sovittu aikarajoihin. Sopimus oli ensimmäinen, jossa osapuolet sitoutuivat konkreettisiin toimiin. Kairossa sovittu asteittainen lähestymistapa toimi sopimuksen pohjana.³⁷² Pöytäkirjassa sovittiin 1. helmikuuta aloituspäiväksi ja 1. elokuuta aikarajaksi kuubalaisten joukkojen vetämiseksi pois Angolasta samoin kuin Namibian vaalipäiväksi, jossa namibialaiset äänestäisivät perustuslakikomitean jäsenistä. Kaksi kolmasosaa kuubalaisista joukoista tuli vetää pois 1.8.1990 mennessä ja kaikkien joukkojen tulisi olla 13 pituusasteen pohjoispuolella kuukautta ennen

³⁶⁷ New Yorkin periaatteet, 1988.

³⁶⁸ Cliffe ym., 1994, 63 ja Zartman, 1989, 231.

³⁶⁹ Ibid..

³⁷⁰ Zartman, 1989, 232-233.

³⁷¹ Protocol of Geneva.

³⁷² Department of Education, 1989.

vaaleja.³⁷³ Etelä-Afrikan kovan linjan takia aloituspäivämäärää piti siirtää asteittain maaliskuun 15. päiväksi.³⁷⁴ Osapuolet osoittivat kuitenkin tässä vaiheessa vahvaa sitoutumista kokonaisvaltaisen ratkaisun löytämiseen, joten aikarajojen umpeutuminen ei enää tässä vaiheessa merkinnyt sopimuksen kaatumista.³⁷⁵

5.4.4. Konflikti kypsä ratkaisulle joulukuussa 1988

Namibian konfliktia oli pyritty ratkaisemaan lukuisia kertoja ennen vuotta 1988, mutta vasta silloin olosuhteet olivat kypsyneet tarpeeksi ratkaisulle. Cuito Cuanavalen välikohtaus osoitti, että tilanteessa oli ajautettu sotilaallisesti pattitilanteeseen. Sotilaallinen tilanne oli osoittanut Etelä-Afrikalle myös sen, ettei se voinut käyttää omien joukkojensa läsnäoloa Angolassa neuvottelukeinona. Myöskään Angolan sisällissota ei näyttänyt edistyvän Etelä-Afrikalle mieluisaan suuntaan. Välikohtaukset aiheuttivat kohtuuttomia kustannuksia kaikille osapuolille. Alueellisen tilanteen kypsyessä kohti ratkaisua myös muuttunut kansainvälinen ilmapiiri ja suurvaltojen yhteistyö mahdollisti ratkaisun löytymisen.³⁷⁶

Sopimus Namibian tilanteen ratkaisusta syntyi 22.12.1988 New Yorkissa. Tätä edelsivät neuvottelut marraskuussa New Yorkissa ja Brazzavillessa joulukuun alussa. New Yorkin ja Brazzavillen neuvotteluissa keskityttiin uuden aloituspäivän asettamiseen 435 päätöslauselman toimeenpanolle, valmisteltiin kolmikantasopimuksen allekirjoitusta sekä valmisteltiin Angolan ja Kuuban välistä sopimusta, jonka mukaan kuubalaiset vetäytyisivät Angolasta. Brazzavillen kokouksen jälkeen osapuolet sitoutuivat Yhdysvaltojen rauhanvälityksen avulla tehtyyn Brazzavillen pöytäkirjaan³⁷⁷, jossa vahvistettiin tuki New Yorkin periaatteilla ja Geneven pöytäkirjassa päätettyihin asioihin. Lisäksi Brazzavillen pöytäkirjassa peräänkuulutettiin kansainvälistä taloudellista tukea sopimuksen kohtien toimeenpanoon. Pöytäkirjassa vahvistettiin 1.4.1989 päätöslauselman toimeenpanoksi, sovittiin New Yorkin joulukuun kokouksesta ja ennakoitiin kolmikantasopimuksen allekirjoittamista. Lisäksi pöytäkirjassa sovittiin vankien vapauttamisesta ja yhteisvalvontakomission luomisesta.³⁷⁸ Neuvotteluissa laadittu suunnitelma oli päätöslauselman 435 mukainen.³⁷⁹ Vuoden 1988 lopussa prosessin takana toimivat etulinjan valtiot, Neuvostoliitto,

³⁷³ Geneven pöytäkirja, 1988.

³⁷⁴ Zartman, 1989, 234.

³⁷⁵ Department of Education, 1989.

³⁷⁶ Berridge, 1989, 465–466.

³⁷⁷ Protocol of Brazzaville.

³⁷⁸ Brazzavillen pöytäkirja, 1988.

³⁷⁹ Dzinesa, 2004, 648.

Etelä-Afrikka, Kuuba, OAU ja hajonneen kontaktiryhmän jäsenet. Laajan yhteistyön ansiosta ratkaisun toimeenpano sai laajan kannatuksen myös YK:n jäsenvaltioiden keskuudessa.³⁸⁰

Joulukuussa 1988 allekirjoitettiin kaksi erillistä sopimusta. Ensimmäinen sopimus tehtiin Kuuban, Angolan ja Etelä-Afrikan välillä ja sopimuksessa päätettiin päätöslauselman toimeenpanon aloittamisesta 1.4.1989. Sopimuksen mukaan vaalit oli tarkoitus järjestää seitsemän kuukautta operaation alkamisen jälkeen, eli marraskuussa 1989.³⁸¹ Vaalien jälkeen Namibia voisi saavuttaa itsenäisyyden. Kolmikantasopimuksen sisältö yhdistettynä päätöslauselman 435 sisältöön oli *ulospääsy* rauhansopimuksen allekirjoittamisen jälkeen. Toinen sopimus, joka joulukuussa allekirjoitettiin, koski kuubalaisten joukkojen vetämistä Angolasta vaiheittain vuoteen 1991 mennessä ja jonka vain Kuuba ja Angola allekirjoittivat. Molempiin sopimuksiin sisältyi sopimusosapuolien hyökkäämättömyyssopimus, joita Etelä-Afrikka oli sopinut naapurivaltioiden kanssa jo 1980-luvun alussa.³⁸²

Vaikka SWAPO ei ollut kummankaan joulukuussa 1988 allekirjoitetun sopimuksen osapuoli, sopimuksen sisältö palveli SWAPO:n ajamia intressejä. SWAPO:n perustamisajasta lähtien sen yksi päämäärä ja toimintaa ohjaava periaate oli Namibian itsenäistyminen Etelä-Afrikan hallinnon alaisuudesta. Itsenäistyminen ei tapahtunut välittömästi sopimuksen solmimisen jälkeen vaan vasta 21.3.1990. Sopimuksien allekirjoittajat olivat kuitenkin sitoutuneet Namibian itsenäistymiseen ja alueen tilanteen kokonaisvaltaiseen ratkaisemiseen.

Toinen asia sopimuksen sisällössä palveli myös vahvasti SWAPO:n ajamia tavoitteita. Se oli YK:n rooli sopimuksen toimeenpanossa ja vaalien valvomisessa. Etelä-Afrikka pyrki lukuisia kertoja aiemmin ratkaisemaan Namibian tilanteen järjestämällä vaalit omilla ehdoillaan, joka tarkoitti tiettyjen väestöryhmien poissulkemista ja epätasa-arvoisen kohtelun jatkumista. Neuvottelujen pohjalla olleessa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa 435 on kirjaus vapaiden ja reilujen vaalien järjestämisestä ja osapuolet myös sitoutuivat YK-vetoisten vaalien järjestämiseen. Vaikka sopimuksen jälkeinen aika ei kuulu varsinaiseen analyysiini, on hyvä todeta, että vaalit järjestettiin siten, että YK:n joukot valvoivat vaalien toteutumista ja vaalit todettiin myös vapaiksi ja reiluiksi, vaikka jonkun verran pelottelua ja uhkailua ilmeni ennen vaaleja. Äänestäjien rekisteröinti Namibiassa sujui hyvin, ja maasta lähteneille pakolaisille järjestettiin mahdollisuus palata takaisin

³⁸⁰ Prantl, 2005, 576.

³⁸¹ Kolmikantasopimus, 1988.

³⁸² Berridge, 1989, 463.

Namibiaan.³⁸³ Namibian tilanne kehittyi siis suotuisasti myös rauhansopimuksen solmimisen jälkeen, mikä osaltaan tekee rauhanvälityksen onnistumisen tutkimisen mielekkääksi.

Etelä-Afrikka joutui siis sopimuksen aikaansaamiseksi luopumaan vaatimuksesta liittää Namibia itseensä, toteuttaa sisäinen ratkaisu oman vaalin avulla ja antaa YK:lle merkittävä rooli muutosprosessissa. Etelä-Afrikka myöntyi sopimuksen allekirjoittamisen myötä Namibian itsenäistymiseen. Namibian itsenäistymisen enteili myös Etelä-Afrikalle epämieluisan SWAPO:n valtaannousua, vaikka vaaleissa ei äänestettykään suoraan parlamentaarisia edustajia. Tässä yhteydessä on hyvä todeta myös, että SWAPO nousi valtaan Namibiassa itsenäistymisen jälkeen ja voitti jopa 57,3 prosenttia kaikista paikoista Namibian parlamentissa.³⁸⁴

Vaikka lähtökohtaisesti Etelä-Afrikka halusi liittää Namibian alueen itseensä, sen suhtautumista Namibian tilanteeseen ohjasi oman turvallisuustilanteen huomioiminen. Kuuban kommunistiset joukot Angolassa olivat Etelä-Afrikalle turvallisuusuhka ja Namibian alue toimi puskurina Etelä-Afrikan ja Angolan välissä. Yhdysvaltojen esittelemä Kuuba-linkki palveli ensisijaisesti Yhdysvaltojen ja Etelä-Afrikan intressejä. Kuuba-linkin toteutuminen edisti Etelä-Afrikan intressiä parantaa omaa turvallisuustilannettaan.

Etelä-Afrikka oli neuvottelujen aikana onnistunut ostamaan aikaa itselleen ja tästä syystä lopullisen ratkaisun saavuttaminen viivästyi yli kymmenellä vuodella. Vaikkei vaalien luonne palvelutkaan Etelä-Afrikan intressejä, se onnistui viivyttämään niiden ajankohtaa ja näin edistämään omia intressejä neuvottelujen vielä ollessa meneillään. Neuvottelujen kariutuminen tarkoitti Etelä-Afrikalle vielä mahdollisuutta omien yksipuolisten toimien toteuttamista. Sen intressejä edisti myös osittain Yhdysvaltojen pehmeämpi suhtautuminen Etelä-Afrikkaa kohtaan ja sen intressien huomioiminen, kuten aiemmin mainitaan.

Yksi keskeinen kiista osapuolten välillä oli satamakaupunki Walvis Bayn asema. Turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa 432 vuodelta 1978 todetaan, että Walvis Bay on yksi kiinteä osa Namibiaa, joten se tulee integroida osaksi Namibiaa. Etelä-Afrikan lähtökohta oli säilyttää oikeutensa Walvis Bayn kaupunkiin. Joulukuun 1988 sopimuksessa Walvis Bayn kaupungin tilanteen käsittely päätettiin lykätä sopimuksen jälkeiseen aikaan, kuten lännen kontaktiryhmä jo vuonna 1978 ehdotti. Lännen kontaktiryhmä halusi tällä tällä, ettei kaupungin asemasta tule estettä ratkaisun saavuttamiselle. UNTAG:n joukot olivat läsnä myös Walvis Bayn

³⁸³ Cliffe ym., 1994, 94–101.

³⁸⁴ Emt, 183.

alueella, kuten myös osa Etelä-Afrikan armeijan joukkoja, vaikka ne olivat aloittaneet vetäytymisen Namibiasta.³⁸⁵

Viimeisten vuosien ajan ennen sopimuksen syntymistä Yhdysvallat veti neuvotteluja eteenpäin Chester Crockerin johdolla. Yhdysvallat toimi alueella osittain omien intressiensä ja kylmän sodan taktikoinnin takia. Epäonnistuminen kahdeksan vuoden rauhanvälityksen jälkeen olisi ollut kova takaisku Yhdysvalloille. Koska Namibian tilanteen ratkaiseminen linkittyi muihin kokonaisuuksiin, kokonaisvaltaisen ratkaisun aikaansaaminen ilman Yhdysvaltojen tekemää rauhanvälitystä olisi ollut epätodennäköistä, ainakaan sellaisella aikataululla, joka Namibiassa lopulta toteutui. Yhdysvaltojen lähentyneet välit ja korkean tason konsultaatiot Neuvostoliiton kanssa osaltaan edesauttoivat rauhanvälittäjää edistämään Kuuba-linkin toteutumista. Neuvottelujen loppuvaiheessa erityisesti loppuvuoden 1988 aikana Crocker antoi julkisissa esiintymisissään mielikuvan, että ratkaisu oli kulman takana. Positiivisen mielikuvan luomisella julkisesti oli myös se vaikutus neuvotteluihin, että neuvotteluista vetäytyvä osapuoli joutuisi ottamaan syyt neuvottelujen keskeyttämisestä niskoilleen. Crocker hyödynsi neuvottelujen aikana taitavasti aikarajojen asettamista ja lopulta myös tarkempien aikataulujen tekemistä.³⁸⁶ Rauhanvälittäjä Chester Crocker kuvasi sopimuksen syntymishetkeä paikallisten, alueellisten ja kansainvälisen tapahtumien kohdistumista samaan linjaan oikeaan aikaan.³⁸⁷ Tilanteen kypsymisen lisäksi rauhanvälittäjä oli onnistunut toimillaan edistämään ja tukemaan ratkaisun löytymistä.

³⁸⁵ Kts. mm. <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/untagFT.htm>

Nykyään Walvis Bay on suvereeni osa Namibiaa. Etelä-Afrikka luopui oikeudestaan alueeseen virallisesti vuonna 1994. Kts. esim. <http://www.africanexecutive.com/modules/magazine/articles.php?article=2317>.

³⁸⁶ Berridge, 1989, 477, 468.

³⁸⁷ Zartman, 1989, 234.

6.0. Johtopäätökset

Kuten luvussa 1.2. esitin, ensisijainen tutkimuskysymykseni oli, miten konfliktin osapuolten väliset ja niitä koskevat voimasuhteet, intressit ja ideat kehittyivät rauhanvälitysprosessissa vuosina 1977–1988. Toissijainen tutkimuskysymykseni oli, miten rauhanvälittäjä tuki rauhanvälitysprosessin kypsymistä. Käsitteet nousevat käyttämästäni teoreettisesta viitekehystä. Tässä luvussa esitän tiivistelmän tutkimustuloksistani, jotka esittelin laajemmin luvussa neljä. Tämän luvun loppuksi kerron myös, miten Namibian rauhanprosessi eteni rauhansopimuksen allekirjoituksen jälkeen ja kartoitan hieman mahdollisia jatkotutkimusmahdollisuuksia.

Teorialuvussa nostin esille, miksi tutkimuskysymykseni käsitteet ovat kiinteä osa William Zartmanin kypsyysteoriaa ja miksi niiden tutkiminen konfliktin kypsymisessä on keskeistä. Konfliktin osapuolten toimintaa ja halukkuutta neuvotella ohjaavat vahvasti osapuolten intressit ja tavoitteet, joita he konfliktin jatkamisella pyrkivät saavuttamaan. Teorian mukaan osapuolten intressejä muokkaa pääasiassa hyötyjen ja haittojen arvioiminen. Muutokset intresseissä voidaan nähdä arviona omasta muuttuneesta tilanteesta suhteessa toiseen osapuoleen. Oman tilanteen arvioimiseen vaikuttaa myös konfliktin intensiivisyys, jonka puitteissa osapuolet arvioivat valtasuhdettaan suhteessa toiseen osapuoleen. Osapuolten arvio omista intresseistä ja vallitsevasta valtasuhteesta on keskeistä konfliktin etenemisen kannalta. Osapuolet pyrkivät vaikuttamaan neuvotteluprosessiin myös uusien ideoiden esittämisen kautta.

Analyysissäni osoitin, että tarkastelemieni käsitteiden avulla, jotka nousevat William Zartmanin kypsyysteoriasta, on mielekästä tarkastella rauhanneuvotteluprosessia. Tarkasteleman käsitteet ovat olennainen osa prosessin kypsymisessä kohti ratkaisua. Kuten luvussa 5.1. esitin, Namibian ja Etelä-Afrikan näkemykset ennen rauhanvälittäjän puuttumista konfliktiin poikkesivat toisistaan monien keskeisten kysymysten osalta ja osapuolten näkemykset niihin vaihtelivat kaksitoista vuotta kestäneen rauhanvälitysprosessin aikana moneen kertaan. Lähtökohtaisia kysymyksiä ja osapuolten suhtautumista niihin on hedelmällistä tarkastella käsitteiden avulla, sillä niiden avulla pystyin seuraamaan, miten käsitteet kehittyivät, miten osapuolet pyrkivät vaikuttamaan omien intressien etenemiseen ja millaisia ideoita rauhanneuvotteluihin tuotiin mukaan. Kokoan seuraavaksi analyysini kappaleissa 5.2., 5.3. ja 5.4. esitellyt elementit ja niiden merkityksen rauhanprosessin etenemisen ja Zartmanin kypsyysteorian kannalta. Käsitteelen rauhanvälittäjän roolin erillisessä kappaleessa.

Neuvottelujen ensimmäistä kierrosta leimasi osapuolten halu kokeilla, mitä ja miten ehdotteluissa voi edetä ja ehdottaa. Neuvottelujen alkamisen taustalla oli YK:n turvallisuusneuvoston

päätöslauselma 385, joka antoi SWAPO:lle suhteellisen edun neuvotteluihin, sillä päätöslauselmassa YK:n rooli oli muutosprosessissa keskeinen. Muun muassa tästä syystä Etelä-Afrikka syytti YK:ta puolueelliseksi ja katsoi tarvitsevansa lisää aikaa, jotta tilanne ennättäisi kehittyä suotuisemmiksi sen kannalta. Samaan aikaan Etelä-Afrikka kokeili unilateraalien toimien onnistumista ja nosti Walvis Bayn merkittävään osaan neuvotteluissa. Neuvottelujen alkuvaiheessa lähenemistä ei juuri tapahtunut, koska osapuolet olivat vielä merkittävässä kysymyksissä kaukana toisistaan ja ne arvioivat oman asemansa tarpeeksi vahvaksi suhteessa toiseen, jottei merkittäviä myönnytyksiä tarvinnut tehdä. Myöskään välikohtauksista koituneet kustannukset eivät olleet nousseet liian kuluttaviksi eikä länsi kyennyt asettamaan muita pakotteita kuin aseiden vientikiellon Etelä-Afrikkaan. Voimasuhteissa tapahtui kuitenkin muutoksia; SWAPO:n subjektiivisesta näkemyksestä sen vahvistuneesta roolista kertoi SWAPO:n koventuneet vaatimukset YK:n vahvasta roolista. SWAPO:n arviota omasta asemastaan tuki yleiskokouksen asettama asesaarto, joka hankaloitti Etelä-Afrikan asemaa. Etelä-Afrikka onnistui parantamaan omaa asemaansa neuvottelujen aikana hyökkäämällä Kassingaan. Seurauksena Kassingan hyökkäyksestä SWAPO joutui arvioimaan tilannettaan uudestaan ja sen seurauksena teki joitakin myönnytyksiä. Kontaktiryhmä toi uusia ideoita prosessiin, joista keskeisimmät oli pitää etulinjan valtiot mukana neuvotteluissa ja ajatus Walvis Bayn statuksen käsittelemisestä vasta suunniteltujen vaalien jälkeen. Kontaktiryhmä onnistui jo varhaisessa vaiheessa luomaan peruslähtökohdat neuvotteluille. Neuvottelujen alkuvaiheessa YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi päätöslauselman 435, mikä antoi selkeät suuntaviivat neuvotteluille ja nosti YK:n roolia tulevassa muutosprosessissa. Etelä-Afrikan neuvottelustrategia alkoi käydä selväksi, kun se toi neuvottelujen agendalle lisää käsiteltäviä asioita viivyttääkseen prosessia. Lisääjän avulla Etelä-Afrikka pyrki muuttamaan omaa asemaansa paremmaksi ja toteuttamaan oman sisäisen ratkaisun Namibiassa. Kuten analyysissä osoitin, nämä toimet vastaavat Zartmanin teorian käsityksen mukaista asetelmaa osapuolen neuvottelukeinoista; Etelä-Afrikka pyrki edistämään omien intressien toteutumista ja heikentämään vahvan SWAPO:n asemaa, jolloin Etelä-Afrikan asema suhteessa SWAPO:on paranisi. Siitä johtuen Etelä-Afrikka koki, ettei sen tarvinnut tehdä myönnytyksiä. Neuvottelujen ensimmäisiä vuosia kuvasti hyvin myös osapuolten oman aseman subjektiivinen arviointi suhteessa toiseen osapuoleen, sillä myönnytyksiä tai yrityksiä parantaa omaa asemaa tehtiin, kun toisen osapuolen voimasuhteet alkoivat näyttää vahvemmilta tai heikommilta eli valtasuhteissa tapahtui muutoksia.

Seuraavaa vaihetta, jota kuvaan luvussa 5.3., määrittä kansainvälisten muutosten vaikutus alueen tilanteen kehittymiseen. Reaganin ja Thatcherin politiikka ja erityisesti Reaganin hallituksen Etelä-Afrikkaa suosiva politiikka vähensi Etelä-Afrikan silmissä pakotteiden uhkaa, mikä antoi Etelä-Afrikalle etulyöntiaseman neuvotteluihin ja lisäksi syyn jättäytyä neuvotteluista. Muuttuneiden

voimasuhteiden takia Etelä-Afrikka näki oman sisäisen ratkaisun olevan lähempänä kuin koskaan, minkä vuoksi sopimusneuvotteluissa eteneminen ei näyttäytynyt houkuttelevana vaihtoehtona. Etelä-Afrikan subjektiivinen arvio oman tilanteen paranemisesta oli todellinen; Yhdysvallat lähetti vahvan viestin, että se tuki Etelä-Afrikan intressejä neuvotteluissa. Etelä-Afrikan parantuneeseen tilanteeseen SWAPO vastasi sotilaallisin toimin, jotta se voisi kääntää tilanteen omaksi edukseen. Tässä vaiheessa etulinjamaat kerääntyivät SWAPO:n taakse, koska ne pitivät Yhdysvaltoja vahvasti puolueellisena. Vaikka valtasuhde oli kääntynyt Etelä-Afrikalle edulliseksi, positiiviset kannustimet pitivät sen neuvotteluissa. Yhdysvallat teki selväksi Etelä-Afrikalle, ettei YK:ta tulla sivuuttamaan muutosprosessissa. Muuttunut asetelma pakotti Etelä-Afrikan arvioimaan omaa tilannetta uudestaan, mistä kertoi osittain hyväksyvämpi asenne YK:n tulevaan rooliin muutosprosessissa. Yhdysvallat teki Etelä-Afrikan aiemmin käyttämän neuvottelutaktiikan hankalaksi Etelä-Afrikalle, sillä se vaati Etelä-Afrikkaa tekemään listan sille keskeisistä asioista, joiden tulee täyttyä, jotta se pysyy neuvotteluissa. Rauhaneläittäjä teki 1980-luvun alussa kaksi merkittävää uutta avausta, joista toinen oli Kuuba-linkki, joka satoi alueen valtiot entistä tiiviimmin osaksi Namibian prosessia. Angolan ja Kuuban rooli SWAPO:n intressien ajajana nousi Kuuba-linkin myötä merkittävästi. Se kuitenkin johti myös siihen, että tarkkojen vaatimusten esittäjiä oli nyt useampia ja yksityiskohtien sovittelu hankalampaa. Kansainväliset muutokset vaikeuttivat neuvottelujen etenemistä, mutta myös rauhaneläittäjän toimintaa. Rauhaneläittäjän epäonnistumisesta kertoi omaa kieltää kontaktiryhmän hajoaminen 1980-luvun alussa. Yhdysvaltojen siirtyessä vetämään rauhaneläitteluja SWAPO joutui syrjään virallisista neuvotteluista. Parantaakseen neuvotteluasemiaan SWAPO jatkoi kamppailua sotilaallisesti. Konfliktin ylläpitäminen alkoi käydä osapuolille sotatoimien jatkuessa taloudellisesti raskaaksi, minkä seurauksena ratkaisu alkoi näyttäytyä entistä houkuttelevammalle konfliktin jatkamisen sijaan. Lisäksi ratkaisu kosketti tässä vaiheessa muitakin alueen maita kuin Etelä-Afrikkaa ja Namibiaa. Osapuolet huomasivat, etteivät yksipuoliset toimet tehoa neuvottelutaktiikkaan ja omaan asemaan enää samalla tehokkuudella kuin aiemmin.

Luvussa 5.4. osoitin, miten neuvottelujen loppukiri alkoi vuonna 1987. 1980-luvun loppua kohti tultaessa kylmä sota oli lientymässä ja Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välit paranivat. Suurvaltojen välejä ei enää kolmannessa maailmassa määritellyt vastakkainasettelu vaan halu löytää yhteisiä ratkaisuja alueellisiin konflikteihin. Tämä näkyi myös tuessa Namibian konfliktin osapuolille, SWAPO:lle Angolan ja Kuuban kautta sekä Yhdysvaltojen tuessa Etelä-Afrikalle. Molemmat osapuolet olivat pyrkineet edistämään omia yksipuolisia tavoitteitaan 80-luvun aikana, mutta ne eivät tuottaneet merkittävää tulosta. Suurvaltojen tuen väheneminen yhdistettynä osapuolten omien yksipuolisten ratkaisujen epäonnistuminen edesauttoivat lopullisen ratkaisun

löytymistä. Zartmanin teorian mukaan konflikti ajautuu umpikujaan, kun kummankaan osapuolen yksipuoliset toimet eivät tuota tulosta. Umpikujaan ajautumisesta kertoi myös molemmille osapuolille tappiollinen Cuito Cuanavalen välikohtaus, jossa kumpikaan ei onnistunut parantamaan asemaansa ja konfliktin kustannukset kävivät yhä ilmeisemmiksi. Vuoden 1988 sopimusosapuolet kokoustivat tiiviisti ja samana vuonna Genevessä järjestetyn kokouksen jälkeen julkaistiin Geneven pöytäkirja, johon oli kirjattu konkreettiset toimet rauhanprosessille, mihin osapuolet sitoutuivat. Lopullinen sopimus allekirjoitettiin Etelä-Afrikan, Kuuban ja Angolan välillä joulukuussa 1988, mikä sinetöi konfliktin päätöksen. Vaikka SWAPO ei ollut sopimuksen allekirjoittajaosapuoli, sen ensisijaiset intressit turvattiin sopimuksessa: Vaalien valvonnasta ja rauhanprosessin etenemisestä päävastuussa oli YK. Sopimuksen myötä myös SWAPO:n tärkein intressi, Namibian itsenäisyys, tulisi toteutumaan.

Analyysissäni osoitin myös, että rauhanvälittäjällä oli merkittävä vaikutus neuvottelujen etenemiseen ja sopimuksen syntymiseen. Rauhanvälittäjä pyrki vaikuttamaan prosessin etenemiseen nostamalla uusia ideoita neuvotteluihin, joiden avulla Namibian konflikti saataisiin ratkaistua. Kuten analyysissä osoitin, Yhdysvaltojen toimiessa rauhanvälittäjänä se esitteli kaksi keskeistä uutta ideaa: Kuuba-linkin sekä perustuslakikomitean äänestämisen tulevassa vaalissa. Kuten analyysissä osoitin, rauhanvälittäjän toiminta Namibian konfliktin ratkaisussa oli merkittävä, muttei täysin ongelmaton. Ensimmäinen rauhanvälittäjä, joka yritti löytää molempia osapuolia tyydyttävän ratkaisun, oli lännen kontaktiryhmä. Kuten olen yllä osoittanut, kontaktiryhmä ei onnistunut tuomaan osapuolia yhteen ja sovittelemaan osapuolten välejä hiertäviä kysymyksiä. Lännen kontaktiryhmä kuitenkin loi pohjan rauhanvälittäjävetoisille neuvotteluille, ja sen toiminnan aikana länsiryhmä onnistui kiinnittämään osapuolten huomion kaikista hankalimpiin kysymyksiin. Lännen kontaktiryhmän merkitys näkyi myös siinä, että ennen rauhanvälityksen aloittamista prosessissa ei ollut aktiivista kolmatta osapuolta, joka olisi vienyt YK:n tekemien päätöslauselmien sisältöjä eteenpäin. Etelä-Afrikka piti Namibiaa kiinteänä osana aluettaan, harjoitti mustien oikeuksia alistavaa apartheid-politiikkaa eikä millään tavalla osoittanut kiinnostusta suostua kansainvälisen yhteisön vaatimuksiin Namibian itsenäistymisestä. Koska YK:n päätöslauselmat toimivat neuvottelujen pohjana, SWAPO sai toiminnalleen ja intresseilleen vahvan taustatuen, koska päätöslauselmiin kirjatussa muutosprosessissa YK:n rooli oli merkittävä ja niissä tähdättiin Namibian itsenäistymiseen. William Zartmanin teorian mukaan rauhanvälittäjä voi käyttää myös negatiivisia tai positiivisia kannustimia puskeakseen osapuolia kohti neuvotteluja ja tehdä ratkaisusta mahdollisimman houkuttelevan *status quo*on nähden. Namibian konfliktin tapauksessa käytettävissä olevia negatiivisia kannustimia olisi ollut muun muassa pakotteiden asettaminen Etelä-Afrikalle. Länneistä ei kuitenkaan löytynyt tarpeeksi poliittista tahtoa eikä päättäväisyyttä

tehdä päätöstä, joten lännen kontaktiryhmä ei onnistunut käyttämään kannustimia, jotka olisivat edistäneet rauhanvälitystä ja ratkaisun löytymistä. Kontaktiryhmän epäonnistuminen muun muassa pakotteiden asettamisessa varjosti ryhmän toimintaa. Kontaktiryhmän toimintaa hankaloittivat myös hallitusten vaihdokset, joista merkittävin oli Yhdysvaltojen presidentti Carterin vaihtuminen presidentti Reaganiin. Lännen kontaktiryhmä jakaantui loppujen lopuksi Kuuba-linkin osalta ja erimielisyydet johtivat ryhmän hajoamiseen. Viiden hallituksen kantojen esittäminen yhdellä äänellä ei toiminut, mikä teki rauhanvälittäjästä voimattoman.

Kontaktiryhmän hajottua rauhanvälittäjän toiminta helpottui sillä Yhdysvaltojen ei tarvinnut enää sovittelua sen ajatuksia rauhanvälityksestä muiden maiden hallitusten kanssa. Yhdysvallat onnistui taitavasti yhdistämään sen omien intressien ja rauhanvälityksen etenemisen 1980-luvulla. Kuuba-linkki oli keskeisin instrumentti, jossa sekä Yhdysvallat että Etelä-Afrikka puhalsivat yhteen hiileen. Yhdysvallat käytti tehokkaasti positiivisia kannustimia erityisesti Etelä-Afrikan suuntaan. Näihin kuului Etelä-Afrikan ensisijaisten huolten ja intressien huomioiminen neuvotteluissa. Vaikka SWAPO joutuikin presidentti Reaganin kaudella syrjään virallisista neuvotteluista, neuvottelujen taustalla oli edelleen YK:n päätöslauselmissa asetetut tavoitteet, jotka palvelivat SWAPO:n intressejä. Yhdysvaltojen parempien suhteiden politiikka mahdollisti sen asettamien reunaehtojen ja painostuskeinojen toimivuuden erityisesti Etelä-Afrikan suuntaan; Yhdysvallat asetti aikarajoja, vaati Etelä-Afrikkaa tekemään selvityksen sen intresseistä ja määrätietoisesti pyrki edistämään kyseisiä intressejä, jottei Etelä-Afrikka voinut vedota uusiin vaatimuksiin ja niiden vesittyessä vetäytyä neuvotteluista. Vaikka Yhdysvallat huomioi Etelä-Afrikan intressit ja huolet merkittävästi paremmin kuin aiempi hallitus, sen suhtautuminen Etelä-Afrikan kohtuuttomiin vaatimuksiin ja sisäisiin asioihin ei ollut välinpitämätön. Päinvastoin Yhdysvallat teki selväksi, että se auttoi Etelä-Afrikkaa neuvotteluissa, mutta jos sen tarjoama ratkaisu ei kelpaisi, Etelä-Afrikka joutuisi neuvottelemaan ratkaisun ilman Yhdysvaltojen tukea. Etelä-Afrikan toivoessa oman sisäisen ratkaisun toteutumista se kuitenkin näki Yhdysvaltojen tarjoaman ratkaisun hyödyt sen omien pyrkimysten edistämiseksi. Merkittävimmät Reaganin hallituksen keinot saada osapuolet neuvottelupöytään konfliktin jatkamisen sijaan olivat ehdotukset Kuuba-linkistä ja perustuslakikomitean muodostamisen vaaleilla. Yhdysvaltojen periksiantamaton ja määrätietoinen välitystoiminta toi lopulta konfliktin osapuolet Etelä-Afrikan ja SWAPO:n liittolaiset Angolan ja Kuuban yhteen, jolloin sopimuksen allekirjoittajat näkivät tilanteen tarpeeksi houkuttelevana vaihtoehtona konfliktin jatkamisen sijaan.

Luvussa neljä sivutaan myös paljon muita elementtejä ja käsitteitä, jotka tukevat William Zartmanin teoriaa. Käsitteiden nouseminen aineistosta osoittaa edelleen, että Zartmanin kypsysteorian hyödyntäminen Namibian konfliktin yhteydessä on perusteltua. Namibian konfliktia voisi tutkia

myös laajemmin William Zartmanin teorian avulla kohdentaen analyysiä muihin käsitteisiin ja niiden esiintymiseen aineistossa. Tällaisia käsitteitä ovat muun muassa aikarajat, uskottavat edustajat ja ulospääsyn mahdollisuus.

Ulospääsy on Zartmanin käsite, jonka avulla rauhanprosessin etenemistä voi käsitellä rauhansopimuksen allekirjoittamisen, eli rauhanvälityksen loppumisen jälkeen. Nytemmin tiedetään, että Namibian rauhanprosessi eteni YK-operaation aikana yhtä välikohtausta lukuun ottamatta rauhanomaisesti, Namibiassa järjestettiin vapaat ja reilut vaalit ja Namibia itsenäistyi UNTAG-operaation avustamana 21.3.1990. Samana vuonna Namibiasta tuli YK:n turvallisuusneuvoston suosituksesta ja yleiskokouksen hyväksymänä YK:n 160. jäsenvaltio. UNTAG-operaatio toimi Namibiassa vain vuosina 1989–1990. Se oli ensimmäinen operaatio, jossa yhdistettiin rauhanturvaaminen ja vaalien valvonta. Operaatiota pidetään edelleen yhtenä onnistuneimpana operaationa YK:n historiassa. Oman tutkimukseni pohjalta olisi mielenkiintoista tehdä jatkotutkimusta siitä, miten YK onnistui tukemaan Namibian rauhanomaista siirtymistä itsenäisyyteen tai miksi operaatio onnistui sille asetetuissa tavoitteissa.

Tutkimukseni päämäärä oli saada tietoa rauhanvälitysprosessista ja osapuolten suhtautumisesta toiseen osapuoleen Namibiassa vuosina 1977–1988 tapahtuneen rauhanvälityksen aikana. Koska konfliktit ovat aina sidoksissa paikalliseen, alueelliseen, kansainväliseen tilanteeseen ja konflikteja määrittelevät muun muassa vallitseva kulttuuri ja poliittinen tilanne, Namibian tapauksesta saatava tieto ei välttämättä ole juuri sellaisenaan hyödynnettävissä muihin konflikteihin. Kuitenkin katson, että tutkimukseni lisää tietoa Namibiassa tapahtuneesta rauhanvälityksestä ja sen takia sitä voidaan hyödyntää myös vastaavissa konflikteissa, joissa mukana on rauhanvälittäjä. Lisäksi kuten yllä totean, tutkimukseni antaa paljon lisää uusia jatkotutkimusaiheita, joiden tutkiminen voisi olla mielekäästä.

Lähdeluettelo

Primäärilähteet

Angolan, Kuuban ja Etelä-Afrikan välinen sopimus Brazzavillen pöytäkirja (1988), Protocol of Brazzaville.

Angola, Kuuban ja Etelä-Afrikan välinen sopimus Geneven pöytäkirja (1988), Protocol of Geneva. Luettavissa teoksessa *Namibian Independence and Cuban Troop Withdrawal*, CTP Book Printers, Parow, Republic of South Africa.

Cliffe, Lionel ja muut (1994), *The Transition to Independence in Namibia*. Lynne Rienner Publishers, Inc. Colorado, United States of America.

Harlech-Jones, Brian (1997), *A New Thing, The Namibian Independence Process, 1989-1990*. EIN Publications, Ecumenical Institute for Namibia, Windhoek, Namibia.

Kolmikantasopimus (1988), Agreement among the People's Republic of Angola, the Republic of Cuba and the Republic of South Africa. Luettavissa teoksessa *Namibian Independence and Cuban Troop Withdrawal*, CTP Book Printers, Parow, Republic of South Africa.

New Yorkin periaatteet (1988), Principles for a Peaceful settlement in Southwestern Africa. Luettavissa teoksessa *Namibian Independence and Cuban Troop Withdrawal*, CTP Book Printers, Parow, Republic of South Africa.

YK:n pääsihteerin raportti S/12827 (1978).

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 276/1970.

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 283/1970.

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 385/1976.

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 431/1978.

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 432/1978.

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 435/1979.

YK:n yleiskokouksen päätöslauselma A/RES/2145 (XXI) (1966).

Zartman, William (1989), *Ripe for Resolution, Conflict and Intervention in Africa*. Oxford University Press, New York, USA.

Sekondäärilähteet

Amer, Ramses (2007), "The Resolution of the Cambodian Conflict: Assessing the Explanatory Value of Zartman's 'Ripeness Theory'". *Journal of Peace Research*, vol. 44, no. 6, November, s. 729–742.

Belfiglio, Valentine J. (1979), "The Issue of Namibian Independence". *African Affairs*, vol. 78, no 313, October, s. 507–522.

Bennett, Andrew ja Alexander George (2005), *Case Studies and Theory Development in Social Sciences*. The Belfer Center for Science and International Affairs, John F. Kennedy School of Government, Harvard University, Cambridge, Massachusetts.

Bercovitch, Jacob, J. Theodore Anagnoson ja Donnette L. Wille (1991), "Some Conceptual Issues and Empirical Trends in the Study of Successful Mediation in International Relations". *Journal of Peace Research*, vol. 28, no. 1, February, s. 7–17

Bercovitch, Jacob ja Su-Mi Lee (2003), "Mediating International Conflicts: Examining the Effectiveness of Directive Strategies". *The International Journal of Peace Studies*, vol. 8, no. 1, Spring Summer, luettavissa http://www.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol8_1/cover8_1.htm.

Berkovitch, Jakob (2002), "Introduction: Putting Mediation in Context" teoksessa *Studies in International Mediation*. Basingstoke, Palgrave Macmillan.

Berridge, G. R. (1989), "Diplomacy and the Angola/Namibia Accords". *International Affairs*, vol. 65, no. 3, Summer, s. 463-479.

Carr, Erward Hallett (1963), *Mitä historia on?*. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino, Helsinki.

Central Intelligence Agency (2012), *The World Fact Book*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/wa.html>. Luettu 13.4.2012.

Coleman, Peter T., (2000), "Fostering Ripeness in Seemingly Intractable Conflict: an Experimental Study". *The International Journal of Conflict Management*, vol. 11, no. 4, s. 300–317.

Colletta, Nat & Taies Nezam, (1998), "The Role of Development Assistance in Conflict Prevention, Transition and Reconstruction" Teoksessa *Conflict Management in Africa, a Permanent Challenge*, Development Centre, OECD.

Davies, J. E. (2007), *Constructive Engagement? Chester Crocker & American Policy in South Africa, Namibia & Angola 1981-8*. Ohio University Press, Ohio, United States of America.

Department of National Education (1989), *Namibian Independence and Cuban Troop Withdrawal*, CTP Book Printers, Parow, Republic of South Africa.

DeRouen, Karl Jr, Jacob Bercovitch ja Paulina Pospieszna (2011), "Introducing the Civil Wars Mediation (CWM) dataset". *Journal of Peace Research*, vol. 48, no. 5, s. 663–672.

Dzinesa, Gwinyayi Alberg (2004), "A Comparative Perspective of UN Peacekeeping in Angola and Namibia". *International Peacekeeping*, vol. 11, No. 4, Winter, s. 644–663.

Eriksson, Olle (2005), *Välähdyksiä Namibian itsenäistymisestä*. Suomi-Namibia-Seura ry, Hakapaino Oy, Helsinki.

Galtung, Johan (1996), *Peace by peaceful means: peace and conflict, development and civilization*. Oslo: PRIO.

George, Alexander ja Andrew Bennett (2005), *Case studies and theory development in the social science*. Cambridge, Massachusetts, MIT Press, United States of America.

Gleijeses, Piero (2007), "Cuba and the Independence of Namibia", *Cold War History*, vol. 7, no. 2, May 2007, s. 285–303.

Grandvoinnet, Hélène & Hartmut Scheider (toim.), (1998), ”Improving Analysis and Action” teoksessa *Conflict Management in Africa, a Permanent Challenge* s. 11–29, Development Centre, OECD.

Green, Reginald H, Kimmo Kiljunen, Marja-Liisa Kiljunen (toim.) (1981), *Namibia, the Last Colony*. Longman Group Limited, Essex, United Kingdom.

Greig, Michael J. (2001), ”Moments of Opportunity, Recognizing Conditions of Ripeness for International Mediation between Enduring Rivals. *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 45, no. 6 December, s. 691–718.

Hakovirta, Harto (1981), *Johdatus kansainväliseen politiikkaan*. K.J. Gummerus Osakeyhtiön kirjapaino, Jyväskylä.

Harbom, Lotta ja Peter Wallensteen (2006), ”Patterns of major armed conflicts, 1990–2005” teoksessa *SIPRI Yearbook 2006: Armaments, Disarmament and International Security*, s. 108–119. Oxford: Oxford University Press.

Harbom, Lotta, Stina Höglbladh ja Peter Wallersteen (2006), ”Armed Conflict and Peace Agreements”. *Journal of Peace Research*, vol. 43, no. 5, September, s. 617–631.

Heikkinen, Antero (1980), *Historian tutkimuksen päämäärät ja menetelmät*. Gaudeamus ab, Tammer-Paino Oy, Tampere.

Howard, Lise Morjé (2002), ”UN Peace Implementation in Namibia: The Causes of Success”. *International Peacekeeping*, vol. 9, no. 1, Spring, s. 99–132.

Kalela, Jorma (1976), *Historian tutkimusprosessi, metodinen opas oman ajan historiaa tutkiville*. Oy Gaudeamus ab, K. J. Gummerus Osakeyhtiö, Jyväskylä.

Kalela, Jorma (1993), *Argumentaatio ja rekonstruktio tutkimusprosessissa*. Turun yliopisto, Turku.

Kalela, Jorma (2000), *Historian tutkimus ja historia*. Gaudeamus, Helsinki.

Karns, Margaret P. (1987), ”Ad hoc multilateral diplomacy: the United States, the Contact Group, and Namibia”. *International Organization*, vol. 41, no. 1, Winter, s. 93–123.

Kerkkänen, Ari (2012), ”The Way Ahead: Recommendations for the development of Finnish Peace Mediation Capacities” teoksessa *Global Networks of Mediation, Prospects and Avenues for Finland as a Peacemaker*. FIIA REPORT 32, Tampereen yliopistopaino OY, Juvenes Print, Tampere, s. 34–44.

Kiljunen, Marja-Liisa (1980), ”Lounais-Afrikasta Namibiaksi” teoksessa *Namibia viimeinen siirtomaa*, Kustannus osakeyhtiö Tammi, Helsinki, Suomi, s. 13–54.

King Gary, Robert Keohane & Sidney Verba (1994), *Designing Social Inquiry, Scientific Inference in Qualitative Research*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.

Kivelä, Risto (1969), Historian roolista rauhan- ja konfliktintutkimuksessa. *Historiallinen aikakauskirja*, 67 (1), s. 20–26.

Kleiboer, Marieke (1994), ”Ripeness of Conflict: A Fruitfull Notion?”. *Journal of Peace Research*, vol. 31, no. 1, February, s. 109–116.

- Kleiboer, Marieke (1996), "Understanding Success and Failure of International Mediation". *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 40, no. 2, June, s. 360–389.
- Kourula, Pirkko (1980) "Namibia kansainvälisenä kiistana" teoksessa *Namibia viimeinen siirtomaa*. Kustannus osakeyhtiö Tammi, Helsinki, Suomi, s. 161-182.
- Levy, A. Marc (1985), "Mediation of Prisoners' Dilemma Conflicts and the Importance of the Cooperation Threshold, the Case of Namibia." *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 29, no. 4, s. 581–603.
- Lounsbery, Marie Olson ja Alethia H. Cook (2011), "Rebellion, Mediation and Group Change: An Empirical Investigation of Competing Hypothesis". *Journal of Peace Research*, vol. 48, no. 1, s. 73-84.
- Martin, Ben L. (1989), "American Policy towards Southern Africa in the 1980's". *The Journal of Modern African Studies*, vol. 27, no. 1, March, s. 23–46.
- Mason, Simon J. A., ja Damiano Angelo Sguaitamatti (2011), *Mapping Mediators: A comparison of third parties and implications for Switzerland*. Center for Security Studies and Swiss Federal Institute of Technology, Zurich.
- McFaul, Michael (1990), "The Demise of the World Revolutionary Process: Soviet-Angolan Relations under Gorbachev". *Journal of Southern African Studies*, vol. 16, no. 1, March, s. 165-189.
- Merikallio, Katja ja Tapani Ruokanen (2011), *Matkalla – Martti Ahtisaaren tarina*. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.
- Mooradian, Moorad ja Daniel Druckman (1999), "Hurting Stalemate or Mediation? The Conflict over Nagarno-Karabakh, 1990-95". *Journal of Peace Research*, vol. 36, no. 6, November, s. 709–727.
- O'Kane, Eamonn (2006), "When can Conflicts be Resolved? A Critique of Ripeness". *Civil Wars*, vol. 8, no. 3-4, September-December, s. 268–284.
- Piiparinen, Touko (2012), "UN Peace Mediation" teoksessa *Global Networks of Mediation, Prospects and Avenues for Finland as a Peacemaker*. FIIA REPORT 32, Tampereen yliopistopaino OY, Juvenes Print, Tampere, s. 34-44.
- Piiparinen, Touko ja Ville Brummer (2012), "Globalised Peace Mediation", teoksessa *Global Networks of Mediation, Prospects and Avenues for Finland as a Peacemaker*. FIIA REPORT 32, Tampereen yliopistopaino OY, Juvenes Print, Tampere, s. 9–15.
- Prantl, Jochen (2005), "Informal Groups of States and the UN Security Council". *International Organization*, vol. 59, no. 3, Summer, s. 559–592.
- Preston, Rosemary (1997), "Integrating Fighters after War: Reflections on the Namibian Experience, 1989-1993". *Journal of Southern African Studies*, vol. 23, no. 3, September, s. 453–472.
- Ramsbotham, Oliver, Tom Woodhouse ja Hugh Miall (2005), *Contemporary Conflict Resolution, the Prevention, management and transformation of deadly conflicts*. Polity Press, Cambridge, UK.
- Reiter, Dan (2009), *How Wars End*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.

- Rogers, Paul ja Oliver Ramsbotham (1999), ”Then and Now: Peace Research – Past and Future”. *Political Studies*, XLVII, s. 740–754.
- Salla, Michael E. (1997), ”Creating a ’Ripe Moment’ in the East Timor Conflict”. *Journal of Peace Research*, vol. 34, no. 4, November, s. 449-466.
- Sandole, Dennis J. D. (toim.) (2009), *Handbook of conflict analysis and resolution*. Routledge, New York, United States of America.
- Sandole, Dennis J. D. & Hugo van der Merwe (toim.), (1993), *Conflict Resolution Theory and Practice, Integration and Application*. Manchester University Press, Manchester, UK and New York, USA.
- Schelling, Thomas C. (1958), ”The Strategy of Conflict Prospectus for a Reorientation of Game Theory”. *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 2, no. 3, September, s. 203–264.
- Singham, A. W. Ja Shirley Hune (1986), *Namibian Independence, A Global Responsibility*, Lawrence Hill and Company, Publishers, Inc, Connecticut, United States of America.
- Skjelbaek, Kjell (1991), ”The UN Secretary-General and the Mediation of International Disputes”. *Journal of Peace Research*, vol. 28, no. 1, s. 99–115.
- South African Reserve Bank (2012), <http://www.resbank.co.za/> Luettu 14.4.2012.
- Tarar, Ahmer (2001), ”International Bargaining with Two-Sided Domestic Constraints”. *Journal of Conflict Resolution*, vol. 45, no. 3, June, s. 320–340.
- United Nations, *Charter of the United Nations Charter and Statute of the International Court of Justice*, Department of Public Information, N.Y., USA.
- United Nations (2011), *Demographic Yearbook 2009–2010*. Department of Economic and Social Affairs, New York, United States of America.
- United Nations (2011) United Nations Peacekeeping. Peacekeeping Fact Sheet. United Nations. <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>. Luettu 3.11.2011.
- Uppsala Conflict Data Program (2012), Ongoing Armed Conflicts. Uppsala Universitet. <http://www.pcr.uu.se/> Luettu 14.4.2012.
- Tilastokeskus (2012), http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_03_02_melkas.html. Luettu 13.4.2012.
- Wagner, Harrison R. (1999) ”Bargaining and Conflict Management” teoksessa *Multiple Paths to Knowledge in International Relations*, s. 39–71.
- Wood, Brian (1991), ”Preventing the Vacuum: Determinants of the Namibian Settlement”. *Journal of Southern African Studies*, vol. 17, no. 4, December, s. 742–769.
- World Bank (2012), <http://data.worldbank.org/country/namibia>. Luettu 13.4.2012.
- YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 652/1990.
- YK:n yleiskokouksen päätöslauselma A/RES/3111 (XXVIII) (1973)

YK:n yleiskokouksen päätöslauselma A/RES/31/152 (1976).

Zartman, William ja Saadia Touval (2000), "International Mediation in the Post-Cold War Era" teoksessa *Managing Global Chaos, Sources of and Responses to International Conflict*. United States Institute of Peace, Washington D.C., USA.

Zartman, William I. (2001), "The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemate and Ripe Moments". *The Global Review of Ethnopolitics*, vol. 1, no. 1, September, s. 8–18.